

**TC
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

Yasemin YETKİN

**BOLULU ŞEYH HİMMET VE DÎVÂNÇESİ
(Çevriyazı-Şerh-Sözlük)**

Yüksek Lisans Tezi

**Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Mustafa FİDAN**

Yozgat – 2016

TC
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 80110513005 numaralı öğrencisi Yasemin YETKİN'in hazırladığı “BOLULU ŞEYH HİMMET VE DÎVÂNÇESİ” başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 08/01/2016 Cuma günü saat 14.30'da yapılmış, tezin onayına OY ÇOKLUĞU/OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Ümit EKER (Başkan)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mustafa FİDAN (Danışman)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Orhan Fatih KUŞDEMİR

ONAY

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun.....tarih ve.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

08.01.2016

Doç. Dr. Yaşar TÜRK BEN
Enstitü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisanstezi olarak sunduğum “Bolulu Şeyh Himmet ve Dîvânçe'si” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08.01.2016

Yasemin YETKİN

BOLULU ŞEYH HİMMET EFENDİ DİVÂNÇESİ

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

â, e ا

b ب

t ت

ş ث

c ج

h ح

ħ خ

d د

z ذ

r ر

z ز

s س

ş ش

ص ص

q, z ض

ط ط

ظ

ع

غ

ف

ق

ك

ل

م

ن

و

ه

ي

ÖZGEÇMİŞ

Yasemin YETKİN. Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında yüksek lisans öğrencisi. 2009 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 2009–2010 Eğitim-Öğretim yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde Tezsiz Yüksek Lisans Programı'na girmeye hak kazandı. Bir yıllık eğitimin ardından 2010 Aralık ayında Yozgat'ın Çekerek ilçesine atandı. Şehit Özgür Ocak Çok Programlı Anadolu Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak görev yapıyor.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL-ONAY METNİ.....	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZGEÇMİŞ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
KISALTMALAR	x
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xii
ÖN SÖZ.....	xiv

GİRİŞ

XVII. YÜZYIL OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA SOSYAL-KÜLTÜREL-SİYASÎ VE EDEBÎ YAŞAM.....	1
---	---

BİRİNCİ BÖLÜM

BOLULU ŞEYH HİMMET HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

A. HAYATI	8
1. Doğum Yeri ve Tarihi	8
2. Tahsili ve Hizmetleri	8
3. Vefatı	11
4. Edebî Şahsiyeti	13
5. Himmetiyye Tarikatı (Himmetîlik)	14
5.1. Şemsiyye-i Bayramiyye	14
5.2. Melâmiyye-i Bayramiyye.....	14
5.3. Celvetiyye	15
5.4. Diğer Yan Kol	15
6. Himmetiyye Tarikatı Silsilesi	16
7. Himmet Efendi Tekkesi	17
8. Himmet Efendi Asitânesi	18
9. Abdullah Efendi	19
B. ESERLERİ.....	23
1. DÎVÂNÇE	24
2. TARİKATNÂME.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU METİN AKTARIMI	25
METİN ŞERHİ ÖRNEKLERİ.....	139

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÎVÂNÇE'NİN İNCELENMESİ.....	191
SÖZLÜK.....	209
SONUÇ.....	241
KAYNAKÇA.....	243

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bolulu Şeyh Himmet ve Dîvânçesi

Yasemin YETKİN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa FİDAN

2016-Sayfa: 246+xiv

**Jüri: Yrd. Doç. Dr. Ümit EKER
Yrd. Doç. Dr. Mustafa FİDAN
Yrd. Doç. Dr. Orhan Fatih KUŞDEMİR**

Eski Türk Edebiyatı dönemi başta olmak üzere Türk Edebiyatı zengin bir tarihî geçmişe sahiptir. Bu çalışmada XVII. yüzyılda yaşamış olan, kendisini din, tasavvuf ve edebiyat alanlarında yetiştiren Bolulu Şeyh Himmet Efendi'nin Dîvânçe'sinin transkripsiyonlu metni, şairin hayatı, edebî şahsiyeti, eserleri ve şiirlerinin muhteva, dil ve şekil açısından genel incelemesi esas alındı, metin şerh edildi.

Eserin müellifi hakkında birçok kaynak taraması yapılmış ancak elde edilen bilgiler sınırlı miktarda kalmıştır. Şairin asıl adı Himmet'tir. Bolu'da Dökmeciler Mahallesi'nde doğar. Bazı kaynaklara göre 1592 (H. 1000) olan doğum tarihi belli değildir. 1683 (H.1095) yılında İstanbul'da vefat eder. Himmetiyye tarikatının kurucusudur.

Genel olarak şiirlerinde kullandığı dil, sade ve akıcıdır. Muhteva olarak din ve tasavvufa yer verilmiştir. Şiirlerinde Himmet, Derviş Himmet, Himmetî mahlaslarını kullanan ve tekke şiirinin dikkati çeken isimlerinden biri olan Himmet Efendi'nin eserinde, Yunus Emre'nin etkisinde kalınarak aruz ve hece ölçüsüyle şiirler kaleme alınmıştır.

Eserde Dervif Himmet'e ait "Tarikatnâme" dâhil, yetmiş beş Őir, bir bağımsız beyit ile Şeyh Himmet'in oğlu Dervif Abdullah'a ait on dört Őir bulunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Himmet, Himmetî, Bolulu Himmet, Dîvânçe, Bolulu Şeyh Himmet Efendi.

ABSTRACT

MASTER THESIS

Bolulu Şeyh Himmet and Dîvânçesi

By Yasemin YETKİN

Supervisor: Ass. Yrd. Doç. Dr. Mustafa FİDAN

2016-Page: 246+xiv

Jury: Yrd. Doç. Dr. Ümit EKER

Yrd. Doç. Dr. Mustafa FİDAN

Yrd. Doç. Dr. Orhan Fatih KUŞDEMİR

Our literature, which has a large history, is a treasure of cultural, especially in the field of Old Turkish literature. This thesis is based on the life of the poet "Bolulu Şeyh Himmet Efendi", literary identity, overall study of the content, grammatical, and form the of the poems, transcription text of the Divançe by, Bolulu Şeyh Himmet Efendi who has lived in the 17th century and has studied on Sufi literature and religion.

It has been made lots of literature review about poet however; knowledge received is restricted. Real name of the poet is Himmet. He was born at Dökmeciler district in Bolu. According to some sources, his birth date is not definite. He died in 1683 (H.1095) in İstanbul. He is the founder of Himmetiyye Cult.

In general, the language in his poems is simple and easy. In his context, religion and Sufism are included. One of the most important name of the Tekke poetry, Himmet Efendi, uses Himmet, Derviş Himmet and Himmeti pseudonym in his poems and his work is indited in aruz and syllabic meter under the influence of Yunus Emre.

In his work, inclusive Tarikatname by Derviş Himmet, there are seventy five poems, a free couplet and four poems that belongs to Derviş Abdullah, the son of Sheik Himmet.

Key words: Himmet, Himmetî, Bolulu Himmet, Dîvânçe, Bolulu Sheik Himmet Efendi.

KISALTMALAR

AE : Millet Kütüphanesi Ali Emiri Bölümü

a.g.e. : Adı geçen eser

ans. : Ansiklopedi

C. : Cilt

g. : Gazel

H. : Hicri

m. : Miladi

nr. : Numara

vr. : Varak

s. : Sayfa

Yay. : Yayınları

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

TDV : Türk Diyanet Vakfı Yayınları

TTK : Türk Tarih Kurumu

OSAV : Osmanlı Araştırmaları Vakfı

Haz. : Hazırlayan

mad. : Maddesi

ÖN SÖZ

Ömer Faruk Akün, İslam Ansiklopedisi'nde Divan edebiyatını, "*Türk edebiyatının İslâm medeniyeti dairesinde Arap ve Fars edebiyatları yanında meydana getirdiği büyük edebiyat kolu*"¹ şeklinde tanımlar. Bu edebiyatın en önemli eserleri de hiç şüphesiz Dîvân ve Dîvânçe'lerdir.

Bolulu Şeyh Himmet Dîvânçe'si hacim olarak küçük olmasına karşın XVII. yüzyılın tasavvuf, tarikat anlayışına, yaşantısına ışık tutması açısından önemlidir. Yapılan literatür taramasında Bolulu Himmet ile ilgili yapılmış bir Yüksek Lisans tezi tespit edilmiştir. Ancak çalışmaya esas teşkil eden nüsha bu çalışmada esas alınan nüsha farklıdır. Tarikatname, mezkur eserde on üç bölüm 377 beyit, bu eserde on bölüm 347 beyittir. Ayrıca farklı olarak müstakil çalışılan eserde yer alan şiirlerin şerhi yapılarak eserin yazım özellikleri incelenmiştir.

Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç, Şeyh Himmet Dîvânçesi'nin incelenip metnin ortaya konması ve dönemin edebî özelliklerine, tasavvufî yaşamına, tarikat adabına Şeyh Himmet'in gözünden bakabilmektir.

Çalışma; giriş, üç ana bölüm, sözlük ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır: Giriş bölümünde, şairin yaşadığı XVII. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal, kültürel, siyasî ve edebî yaşamı hakkında bilgi verildi.

Birinci bölümde, Şeyh Himmet'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildi.

İkinci bölümde, "Bolulu Himmet, *Dîvânçe*, Millet Kütüphanesi, nr. AEmnz509, vr. 26." şeklinde kayıtlı bulunan yazmanın transkripsiyonlu metin aktarımının ardından metinlerin şerh örnekleri yapıldı.

Üçüncü bölümde, Dîvânçe'nin içerik ve üslup açısından genel incelemesi yapıldı. Eserdeki yazım özellikleri incelendi. Eser, oldukça sade bir dille yazılmış ancak tasavvufa ait kavram, tamlama ve sözcüklere de yer verilmiştir. Bu bölümlerde dil kısmen ağırlaşmıştır.

¹Divan Edebiyatı. *İslam Ansiklopedisi*, Ömer Faruk Akün, C: IX, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 389.

Sözlük bölümünde, sözcükler anlamlarıyla birlikte verildi. Ayrıca inceleme ve açıklama bölümünde yazım birliğini sağlamak amacıyla TDK'nin yazım kılavuzuna uyulmaya özen gösterildi.

Çalışmanın konuya ilgi duyan uzman, araştırmacı ve okurlara fayda sağlaması temenni edilmektedir.

Tezin hazırlanış sürecinde yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa FİDAN'a, bu zor süreçte manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, her daim varlığını yanımda duyumsadığım değerli hocam Prof. Dr. Cahit KAVCAR'a, bu zor süreçte manevi desteği ile inancımı her daim canlı tutan kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Ümit EKER'e, çalışmamın her aşamasında tüm güçlükleri paylaştığım, maddi-manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, benden sabrını esirgemeyen çok değerli aileme, bu süre zarfında onları fazlasıyla ihmal etmeme karşın bunu anlayış ve saygıyla karşılayıp hep yanımda olan arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yasemin YETKİN

GİRİŞ

XVII. YÜZYIL OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA SOSYAL- KÜLTÜREL- SİYASÎ VE EDEBÎ YAŞAM

XVII. yüzyıl, Osmanlı tarih araştırmacıları tarafından, yaygın bir anlayışla “çözülme asrı” olarak tanımlanır. Bu dönemin en belirgin özelliği; siyasî, sosyal ve ekonomik açıdan yaşanan istikrarsızlıktır. Osmanlı İmparatorluğu; başarısız savaşlar, iç isyanlar ve bocalamalarla en karışık dönemini yaşar. Yükselme ve genişleme durur hatta gerileme başlar. XVII. yüzyılda tahta geçen padişahların sayısı, saltanat süreleri ve tahta geçme yaşları bu yönüyle dikkat çekicidir. Sultan I. Ahmet, IV Murat ve IV. Mehmet dışındaki XVII. yüzyıl padişahlarının saltanat süreleri oldukça kısadır. 1603 ile 1703 yılları arasında toplam dokuz padişah tahta çıkmış olup bir yüzyıl boyunca tahta bulunma süresi yaklaşık on bir yıl civarındadır. Oysa bir önceki yüzyılda tahta geçen padişah sayısı altı olup ortalama saltanat süresi yirmi yıldır. Aynı dönemde yönetime tam altmış iki vezir getirilir.²

XVII. yüzyılın ilk yarısında valide sultanların yönetimde etkin olduğu görülür. Safiye Sultan, Hatice Turhan Sultan ve Kösem Sultan, dönemin siyasal olaylarını yönlendiren güçlü valide sultanlar olarak tanınır. XVII. yüzyıl siyasetinin belirleyici olaylarından biri de (Genç) II. Osman’ın acımasızca öldürülmesidir. II. Osman’ın trajik biçimde öldürülmesinin ardından yönetime gelen IV. Murat, merkezi yönetime yönelik her türlü tepkiyi sert önlemlerle bastırır. Bu dönemde Anadolu’da ortaya çıkan Celalî ayaklanmaları IV. Murat’ın daha sert önlemler almasına neden olur. Kuyucu Murat Paşa, üç yıl süren bir mücadele sonucunda Celalî isyanlarını bastırır. Bu tür isyanlardan ötürü Osmanlı Devleti ciddi ekonomik ve siyasî sorunlarla baş etmek zorunda kalır.

IV. Murat’ın çabalarıyla sağlanan siyasal istikrar, Sultan İbrahim döneminde tekrar bozulur. *Sık sık vezirleri katlettirip tutarsız kararlar veren padişah, devletin ekonomik açıdan içerisinde bulunduğu sıkıntılı duruma aldırış etmeden bütün köşklere ve saraydaki bütün odalara samur döşetmeye kalkışır.*³ Yönetici üst sınıfın pahalı zevkleri, giyim ve teşrifat konusundaki israfı Lale Devri’ni aratmaz.

² Bilkan, Ali Fuat vd., *XVII. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir Ekim 2011, s. 3.

³ a.ge. s. 4.

IV. Mehmet'in saltanatının ilk yıllarında, valide sultanlar arasında ortaya çıkan otorite mücadelesi, Kösem Sultan'ın ölümüyle sonuçlanır. Köprülülerin devlet yönetiminde etkin olduğu süreçte siyasal ve toplumsal hayatta bir derlenip toparlanma görülür. İstikrarın sağlandığı bu dönem, II. Viyana seferiyle bozulur. Buna karşın IV. Mehmet dönemi kültür ve sanat hayatı bakımından dikkat çekicidir. Padişahın av merakının dışında bahçe tanziminden çiçek yetiştiriciliğine, şiirden musikiye, minyatürden meddah hikâyelerine kadar genişleyen ilgi alanı, sanat ve zanaat erbabının da himaye edilmesine uygun bir ortam yaratır. Osmanlı Devleti XVII. yüzyılı Karlofça Antlaşması ile tamamlar ve "Duraklama Devri"ne girer.

XVII. yüzyılda dünyada önemli bilimsel, kültürel ve sosyal gelişmeler yaşanır. Bilimsel açıdan Galileo, Descartes, Huygens, Newton ve Leibniz gibi bilim adamlarının eserleri ve buluşları ön plana çıkar. XVII. yüzyılda Shakespeare'in Hamlet adlı eseri ilk kez sahnelenir (1600), modern romanın ilk örneği sayılan Don Kişot'un basımı gerçekleşir (1605) ve İncil'in İngilizceye tercüme edilmesi kabul edilir (1611). Reformlar yapılır. İlk gazete ve dergi basımları gerçekleşir. Amerika kıtasının keşfi ve Avrupa'dan bu yeni kıtaya başlayan akınlarla yeni koloniler oluşur. Bütün bu gelişmelerin yanı sıra Katolikler ile Protestanlar arasında Otuz Yıl Savaşları (1618-1648) yaşanır. Osmanlı devlet adamları kendi dünyalarının dışında gelişen harp teknolojisine uyum sağlamada ve yeni coğrafi keşiflerin oluşturduğu ekonomik dengeleri anlamada geç kalır. İçeride Celâlî isyanları ve Kadızâdeliler muhalefetiyle uğraşan merkezî otorite kültür ve sanat hayatı üzerindeki himayesini ihmal etmez. Böylece Osmanlı sanat hayatı, siyasal sorunlardan olumsuz biçimde etkilenmez.⁴

Doğuda İran ve Hindistan Türk sarayında şiir ve diğer güzel sanatlar varlığını sürdürür. İran ve Hindistan'da Türkçe şiir söyleyen hükümdarların himayesinde Türkçe yaygınlaşır. Babürlü sultanlarından Şah Cihan ve Âlemgir şairlere ilgi gösterir. İranlı pek çok şairin buraya akın etmesine ve Hindistan Türk sarayında yeni bir şiir tarzı olan Sebk-i Hindî'nin gelişmesine uygun bir ortam oluşur. Hint düşüncesi ile İran şiir geleneğinin bileşiminden doğan bu yeni üslup, Divan Edebiyatı üzerinde de etkili olur. Bu yüzyılda Hive Hanlığının başında bulunan Ebülğazi Bahadır Han'ın yazdığı Şecere-i Terakime, Çağatay Türkçesinin en önemli eserlerindedir. Babürlü Devletinde XVII. yüzyılın sonlarına kadar Farsçayla birlikte

⁴ a.g.e. s. 5.

Çağatay Türkçesiyle de eserler verilmesi, zengin bir edebî geleneğin oluşmasını sağlar.

Osmanlı yönetiminde sanat ve kültür hayatı, canlılığını sürdürür. XVII. yüzyılda siyasi hayatın aksine, mimaride, müzikte ve edebiyatta önemli gelişmeler yaşanır. Bu dönemde Sedefkâr Mehmet Ağa'nın 1609 yılında başlayıp 1617 yılında tamamladığı Sultanahmet Camii ve aynı yüzyılda yaptırılan Revan, Bağdat ve İncili Köşkler sivil mimarinin en önemli örnekleridir. Musiki alanında da önemli gelişmeler yaşanır. Dönemin musiki ustası büyük bestakâr Buhurizade İtrî bu yüzyılın ikinci yarısında eser verir. Asıl ismi Alberto Bobowsky olan Leh asıllı Ali Ufcî Bey, pek çok saz ve söz eserini eski Batı notası ile kayıt altına alır. Hat sanatında Hafız Osman gibi üslup sahibi bir sanatkâr yetişir.⁵

XVII. yüzyılda da Osmanlı yöneticileri geleneğe uyarak sanatkârları himaye ederler ve eserleriyle de edebiyat dünyasında yer alırlar. I. Ahmet (Bahtî), (Genç) II. Osman (Farisî), IV. Murat (Muradî) ve IV. Mehmet (Vefayî) şair olarak da tanınırlar.

Toplum bazı sıkıntılarla yüz yüzedir ama henüz bu durum toplumun tamamına yansımamıştır. II. Osman'ın öldürülmesiyle Osmanlı İmparatorluğu sorunlar yaşar, IV. Murad ve Köprülüler döneminde biraz rahatlar. Celalî isyanları ile Kadızâdelilerle Sivasîler arasındaki kültürel mücadele toplumu sarsar. Ekonomik alandaki sıkıntılar bu olumsuz gelişmeleri hızlandırır. Viyana kuşatmasının bozgunla sonuçlanması, sonrasında imzalanan Karlofça Antlaşması (1699) Osmanlı İmparatorluğu'nu gerilemeye sürükler. Siyasî alandaki bu olumsuzluklar artık geniş kitlelere de yansımaya başlar.

XVI. yüzyılda Kanuni'nin padişah, Sokullu'nun vezir, Sinan'ın mimar, Bâkî'nin şair, Ebussuûd Efendi'nin âlim olduğu muhteşem yüzyıl geride kalır. Onun yerine çevresinin etkisinde kalan zayıf karakterli padişahlar, yozlaşmış ilmî anlayış, istikrarsızlıklar yüzyıla egemen olur. Siyasî alandaki bu başarısızlıklara karşın XVII. yüzyıl Türk edebiyatı yükselişine devam eder. Dönem zihniyetinin edebiyata yansımaları olağan ve olası bir durumken anılan bu gelişmelerin dönem edebiyatına yansımaları hemen gerçekleşmez. Zamana gereksinme vardır. Çünkü Dîvân şiiri soyuta yaslanan bir anlayışa sahiptir. Tabiri caizse genel anlamda halktan kopuktur. Bu sebeple etkileri hemen edebiyata yansımaz. Tabîî etkinin geç yansımalarında Dîvân

⁵ a.g.e. s. 6-7.

Edebiyatının sağlam ve köklü bir edebiyat olması da etkilidir. Bu gerçek de yadsınamaz. Ancak yüzyılın sonuna doğru bu çalkantılar edebiyatı etkilemeye başlar.

Nihad Sami Banarlı, bu yüzyıl edebiyatını şu sözlerle değerlendirir: *XVII. asırda içtimai ve idari hayat için gerilediği halde, Osmanlı İmparatorluğu sahasında kültür, sanat ve edebiyat hayatı, alıştığı yükselişe devam etmiştir. O kadar ki, bir cemiyette idari, medeni ve içtimai hayat ileri ise sanat ve edebiyat hayatı da ileridir; diyen Edebiyat Tarihi'nin bu asırda yanlışlığı görülür: XVII. asırda idari ve içtimai hayattaki gerilemenin edebiyat hayatına tesiri olmamıştır. Bunun belli başlı sebebi sanat ve edebiyat sahasında geçen asırlarda temellerin ve varılan seviyenin sağlamlığıdır.*⁶

XVII. yüzyıl Dîvân şiirinin en gelişmiş yüzyılıdır dense yanlış olmaz. Bu dönem şairlerinin üslubu ince ve naziktir. Yabancı sözcük ve uzun tamlamalar çok kullanılır. Sözün güzelliği yanında anlamda derinlik vardır. En çok kullanılan edebî sanatlar; mübalağa, tezat ve telmihtir. Şiirlerin başlıca teması tasavvuttur. Şairler, şiirlerini kısaltmaya ve söylemek istediklerini anlamca derin, dolgun, kısa söylemeye özen gösterirler, yani az sözle çok şey anlatmaktır gayeleri. Aslına bakılırsa bu özellikler Sebki-Hindî akımının belirgin özellikleridir.

Dönem şairleri hiciv ve hezele yönelir. Önceden beri var olan bu türler diğerlerinden farklıdır. Hicivlerin çoğu ağza alınmayacak biçimde kaba, bazen de küfür dolu müstehcen örneklerdir. Nâilî ve Neşâtî'den sonra XVIII. yüzyıl Lale Devri'ne kadar büyük şair yetişmez. XVII. yüzyılın bu kendine özgü şartları Dîvân Edebiyatını daha da içine kapalı bir edebiyat haline getirir. Şairler gerçek yaşamdan kaçıp tasavvufa sığınır. Edebiyata ızdırap egemen olmaya başlar.

Bu dönemde, kesin çizgilerle birbirinden ayrılmış olmamakla birlikte, başlıca dört önemli üsluptan bahsedilebilir:

1. Bâkî Tarzını Devam Ettiren Gelenekçiler
2. Yeni Üslup Arayışındaki Şairler
3. Hikemî ve Mahallî Tarzın Temsilcileri

⁶Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C: II, MEB Devlet Kitapları, İstanbul 2004, s. 649.

4. Tasavvufî Şiir Mensupları.⁷

Bâkî'nin zarif, ahenkli ve nükteli gazel tarzı, XVII. yüzyılda da Şeyhülislam Yahya, Bahayî, Nedîm-i Kadîm, Mezakî gibi şairler tarafından sosyal bir içerikle de zenginleştirilerek sürdürülür. Vecdî, İsmetî ve Sükkerî gibi şairlerin de klasik şiir geleneğine uygun bir üslup benimsemiş olduklarını belirtmek gerekir.

Bu yüzyıl şairleri artık İranlı şairleri örnek değil karşılaştırma unsuru olarak görür hatta kendilerini İranlı şairlerden üstün kabul ederler. Bu büyük şairler; yenilik, güzellik, özgünlük peşindedir. Geleneksel şiirden usanıp farklı bir dilin, farklı bir sesin ardına düşerler. Üslup değişmesi ve yenilenmenin sonunda da Sebk-i Hindî denen akım ortaya çıkar.

Dîvân şiirinde XVII. yüzyılda başlayan Sebk-i Hindî akımında, eski mazmunları yinelenmemek ve şiire yeni bir söyleyiş getirmek için bu yola girilir. İran edebiyatından gelir. İran şairlerinden Urfî, Sâ'ib, Şevket-i Buhârî'nin etkisinde kalarak şiirlerini yazarlar. Böyle şiir söyleme önceleri Hint'te geçerli olduğundan buna Sebk-i Hindî (Hint tarzı, Hint üslubu) denir. Dil, ince ve naziktir. Yeni hayaller ve anlamlar için yeni sözcükler gerekmiştir. Eski şiir sözcüklerinden seçilen yeni sözcüklerle, halk dilinden alınmış sözcük ve deyimlerle zenginleşmiş yeni bir dil meydana getirilmiştir. Söz kısa fakat dolgun söylenmiş, az sözle çok şey anlatılmak istenmiştir.⁸Belli başlı temsilcileri Neşâtî, Nâilî-i Kadîm, Vecdî, Cevrî, Fehîm-i Kadîm, Nedîm ve Şeyh Gâlip'tir. Özellikle Nâilî ve Neşâtî, Hint üslubunun XVII. yüzyıldaki en önemli temsilcileri olarak tanınır. Zaten onlardan sonra büyük şair yetişmez. Sebk-i Hindî'nin bazı özelliklerini şiirlerinde yansıtmakla birlikte özellikle kaside tarzındaki arayışlarıyla dikkatleri çeken Nefî, Türk edebiyatı tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Bu akımda şairler tasavvufun da etkisiyle sözden çok manaya önem verir. Derinleşip genişleyen mana yanında gerçek, sınırlı kalır. Bu durum şairleri hayale, hayal unsurlarına yöneltir. İnsan ruhu ve heyecanları temel konuları olur. İstirap egemen unsurdur. Zaten soyut ve anlaşılması güç olan bu konunun esas olması Sebk-i Hindî şiirinin anlaşılmasını bir kat daha güçleştirir. Hayal, gerçeğin önüne geçince

⁷Bilkan, Ali Fuat vd., *XVII. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir Ekim 2011, s. 9.

⁸İpekten, Haluk, *Nâilî Hayatı Sanatı Eserleri* (5. Baskı), Akçağ Yay., Ankara 2007, s. 64-67.

mantık zorlanır, her şey mübalağalı olarak düşünülür. Bu yüzden Sebki Hindî şiirinde mübalağa sanatı çok kullanılır. Tezat sanatı çok kullanılan diğer edebî sanattır.

Şiire mana egemen olunca şairler kısa ve dolgun söyleyişi seçer. Bu da şiirin biçimini etkiler, şiirler kısalmır. Söz sanatlarının da az kullanılması ahengin yok olmasına yol açar. Ancak usta şairler, zengin uyak ve rediflerle bu eksikliği gidermeye çalışır.

Hikemî tarzın en büyük ustası Nâbî'dir. Fakat Azmizâde Hâletî, rubai nazım şekliyle yazdığı şiirlerle bu tarzın güzel örneklerini verir. XVII. yüzyılda gelişen hikemî tarz şiire "Nâbî ekolu" adı da verilir. Nâbî'nin bu yüzyıldaki en önemli takipçisi Ramî Mehmet Paşa'dır. Bosnalı Alaattin Sabit, hikemî üslubu yerli malzemeyle birleştirerek kendisine özgü bir anlatım tarzı geliştirir. Onun şiirindeki yerlilik arzusunun bir yansıması da taşrada klasik tarzı sürdüren şairlerde görülür. Erzurum'da Şanî, Abî; Urfa'da Reşîd, Fâik; Edirne'de Cahidî, İbrahim Gülşenî, Abdülhay Celvetî gibi şairler, klasik kültürle beslenen ve aruz vezni ustaca kullanan popüler şairlerdir.

XVII. yüzyılda Himmet, Feyzî, Muradî gibi bazı şairler hece ölçüsüyle şiir söyler. Âşık Ömer ve Gevherî gibi şairler ise klasik şiirin dil, üslup ve sanat anlayışından etkilenerek eser verirler. Âşık tarzının temsilcilerinde Fuzûlî etkisi açıkça görülür. Osmanlı şiirinin yerli bir havaya bürünmesinde nazire geleneğinin de etkisi vardır. XVII. yüzyılda Budinli Hisalî'nin düzenlediği Metalü'n-Nezair başta olmak üzere düzenleyeni bilinmeyen mecmualar sayesinde gelenek devam ettirilir. Tekke ve tasavvuf muhitlerinde de dîvân şiirinin biçim ve söyleyiş özelliklerini benimseyerek divanlar ve mesneviler üreten şairler yetişir. Elmalılı Ümmî Sinan, Niyazî-i Mısri, Sunullah Gaybî ve İsmail Hakkî Bursevî bu asrın sûfi şairleridir.⁹

XVII. yüzyılda gazel ve kasideleriyle anılan şairleri şöyle sıralayabiliriz: Nâdirî (ö. 1626), Nef'î (ö. 1635), Nev'îzâde Atâî (ö. 1635), Sabrî (ö. 1645), Ali (ö. 1648), Rıyâzî (ö. 1645), Şehrî (ö. 1660), Yahyâ (ö. 1670), Şeyhülislam Bahayî (ö. 1653), Nedim-i Kadîm (ö. 1670), Neşâtî (ö. 1674), Nâilî (ö. 1666), Fehîm (ö. 1648), Sabûhî (ö. 1647), Vecdî (ö. 1660), Nâbî (ö. 1712), Sâbit (ö. 1712), Cevrî (ö. 1654).

XVII. yüzyıl sadece gazel ve kasideleriyle değil; mesnevi, tarih, biyografi, bibliyografya, seyahatname, sefaretname gibi tür ve biçimlerde de gelişme gösterir. Üstelik mesnevilerde artık yerli konuları seçilip özgün eserler meydana getirilir. Mesnevi alanında hamsesiyle Nev'îzâde Atâî, Hayrâbâd ve Hayriyye mesnevileri ile Nâbî, Hasbihâl mesnevisi ile Güftî, yerli konuları yerel ifadelerle anlatımıyla Dere-nâme ve Berber-nâme ile Sabit devrin tanınmış şairleridir.

Bu devirde yazılan Şuâra Tezkireleri: Sadıkî (ö. ?), Riyâzî (ö. 1644), Kafzâde Faizî (ö. 1622), Rıza (ö. 1671), Yümnî (ö. 1622), Seyrekzâde Mehmed Âsım (ö. 1673), Güftî Âlî (ö. 1677).

⁹ a.g.e s. 14-16.

Tarih ve biyografi yazarları: Şeyhülislam Mehmed Efendi (ö. 1615), Ganizâde Nadirî (ö. 1626), Nev'izâde Atâi (ö. 1635), Peçevi İbrahim Efendi (ö. 1649), Cemaleddin Mahmud Hulvî (ö. 1654), Kâtip Çelebi (ö. 1657), Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi (ö. 1657).

XVII. yüzyıl edebiyatı; Dîvân Edebiyatı, Âşık Edebiyatı ve Tekke Edebiyatı gelenekleri ile de gelişimini sürdürür. Bu devrin en parlak edebî ilerlemesi Âşık Edebiyatı vadisindedir. Geçen yüzyılın sonlarında yetişerek âşık tarzı söyleyişte büyük hamle yapan Karacaoğlan'dan sonra, Âşık Ömer, Gevherî, Kâtibî, Kul Oğlu, Âşık Gaazî, Âşık Hasan, Demircioğlu, Seyyâhî, Üsküdârî, Keşfî, Kayıkçı Kul Mustafa gibi büyük saz şairleriyle Âşık Edebiyatı altın devrini yaşar.

XVII. yüzyılda manzum eserlerin yanında pek çok mensur eser de kaleme alınır. Başta coğrafi yapıtların en önemlisi olan Cihannümâ ile çok önemli bir bibliyografya olan Keşfü'z-zünûn eserlerinin sahibi olan asrın büyük ilim adamı Kâtip Çelebi, Seyahatname eseriyle Evliya Çelebi, Tuhfetü'l-Harameyn adlı hac seyahatnamesiyle Nâbî, tarih kitaplarıyla Peçevî ve Naîmâ, dönemin süslü nesir alanındaki öncülerinden Veysî ve Nergisî, Risâlesi ile Koçi Bey bu yüzyılın önemli yazarlarıdır.

I. BÖLÜM

BOLULU ŞEYH HİMMET HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

A. HAYATI

1. Doğum Yeri ve Tarihi

XVII. yüzyıl Anadolu velilerindedir. Bayramiyye – Şemsiyye tarikatının Himmetiyye kolunun kurucusu, mutasavvıf, şairdir. Bolu'nun Gice köyünden Hacı Ali Merdan adlı bir zatın oğludur. Sefîne-i Evliyâ'ya göre Bolu'da Dökmeciler Mahallesinde doğar. Doğum tarihi belli değildir.¹⁰ Ancak doğum yılı Ayvansarâyi'ye göre 1000 (H.1592)¹¹, İslam Âlimleri Ansiklopedisi'ne göre 1026 (H.1617)¹²'dir. Memleketine nispetle Bolulu Himmet Efendi diye meşhur olur.

2. Tahsili ve Hizmetleri

Küçük yaşından itibaren ilim öğrenmeye başlayan Himmet Efendi, ilk tahsilini memleketi olan Bolu'da görür. 1609 (H.1018) yılında İstanbul'a gelerek ilim tahsiline devam eder. Sefîne-i Evliyâ'ya¹³ göre hicretin 1036 (1727) yılında tahsil için İstanbul'a gelir. Burada Davutpaşa medresesine yerleşir.¹⁴Zamanının usulüne göre Zeyrekzâde Seyyid Yunus Efendi'nin ilim meclisinde bulunup, aklî ve naklî ilimleri tahsil eder ve ondan icazet alır. İlimde yüksek dereceye ulaştıktan sonra, kırk akçe yevmiye (gündelik) ile müderris olmaya hak kazanır. Fakat o medresede ilim okutmaktan ziyade tasavvuf yoluna yönelmeyi tercih eder. Bir gün medresenin odasında gezinirken, başını önüne eğip; "Ey Himmet! Şimdi müderris olacağını farz edelim. Mertebeleri yavaş yavaş geçerek, kâdıasker ve nihayet şeyhülislâm oldun. Ondan sonra olacağını hiçtir. Bu kadar debdebeden sonra o neticeye ulaşmaktansa, şimdiden hiç olmaya bak." diyerek odadan dışarı çıkar ve kapısını kapar. Bu oda hâlâ mevcut olup ziyaret-gâh-ı erbab-ı aşktır. Odayı kapadıkları için hiç kimsenin orada oturması nasip olamamaktaymış. Bir Allah adamının sohbetinde ve hizmetinde bulunup manevi yolda ilerlemeye karar verir. Yolda giderken Halvetiyye tarikatının

¹⁰ Vassâf, Osmânzâde Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, /Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz) C: II, Kitabevi Yayınları, İstanbul Nisan 2006, .s. 553.

¹¹Himmet Efendi. *İslam Ansiklopedisi*, Nurettin Albayrak, C: XVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 57–58.

¹² Şeyh Himmet Efendi. *İslam Âlimleri Ansiklopedisi*, C: XVI, Dr. Enver Ören, s. 523.

¹³ A.g.e. s. 553.

¹⁴Yılmaz, Dr. Necdet, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*, OSAV, İstanbul Mayıs 2007, s. 312.

büyüklerinden ve Uşşâkîlik'in kurucusu olan Hüsâmeddîn Uşşâkî'ye rastlar. Hüsâmeddîn Efendi, Allahü Teâlâ'nın kalbine verdiği keşf kuvveti ile Himmet Efendinin hâlini anlar. Ondaki kabiliyeti görüp; "Oğlum Himmet! Aradığın bizdedir." buyurur. Bunun üzerine Himmet Efendi, Hüsâmeddîn Uşşâkî'ye bağlanarak, talebesi olur. Uzun süre mücahede ve riyazet çektikten sonra, Hüsâmeddîn Uşşâkî'den hilafet alır.

“Hüseyin Hüsameddin Efendi, tarîk-i Halvetî'nin Orta kolundandır. Silsile-i tarikatları Yiğitbaşı Ahmed Efendi hazretlerine müntehidir.”¹⁵Hocasının izni ile memleketine gider. Burada, tarikat silsilesi Akşemseddin'in halifelerinden Hamza Şâmî'ye ulaşan Bayramî-Şemsî şeyhi Bolulu Hacı Ahmed Efendi'ye biat eder. Memleketinde Bayrâmiyye yolu büyüklerinden Bolulu Ahmed Efendi ile sohbet eder. Bir süre Ahmed Efendi'nin hizmetinde bulunarak Bayramî tarikatı üzerine sülûkunu tamamlayarak ondan da hilafet alır. Uşşâkîlik ve Bayramîlik tarikatlarının sınırlarını birleştirir.

Himmet Efendi, başında Bayramî tacı olduğu halde İstanbul'a gider. Birgün ilk şeyhi Hüsâmeddîn Uşşâkî ile karşılaşır. Himmet Efendi, başka bir hocaya bağlanmış diye ilk hocasının kalbine bir şey gelmemesi için yanındaki abdest havlusu ile derhal tacını örtmek ister. Hüsâmeddîn Efendi bu duruma vâkıf bir veli olduğundan ve Himmet Efendi'de tecelli eden Rabbânî marifet nurlarını gördüğünden; "Oğlum Himmet! Bayramî tarikatı da, bizim yolumuz da senin ictihadın olsun." buyurur. Himmet Efendi, bundan sonra Bayramî tarikatının Himmetî kolunun kurucusu kabul edilir. Hane-i âlileri İstanbul'da Yüksekaldırım civarında olduğundan burası ehl-i muhabbet mercii olur.

Himmet Efendi, icazet alıp İstanbul'a geldikten sonra Sultan IV. Mehmed Han devri Defterdarlarından İbrâhim Efendi'nin Yenibahçe yakınlarında Nakkaş Paşa Camii bitişiğinde kendisi için yaptırdığı dergâhta Bayramî şeyhi sıfatıyla irşad faaliyetine ve talebe yetiştirmeye başlar. Manevi olgunluklara sahip olan Himmet Efendi, pekçok kimsenin tasavvuf yolunda ilerleyip Allahü Teâlâ'nın rızasına kavuşması için gayret eder.

¹⁵Vassâf, Osmânzâde Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, /Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz) C: II, Kitabevi Yayınları, İstanbul Nisan 2006, s. 553.

1641 (H.1051) senesinden itibaren Kâsım Paşa Camii kürsüsünden insanlara vaaz ve nasihat ederek onlara dünyada ve ahirette saadete, kurtuluşa ermenin yollarını ve sırlarını anlatır. Yirmi sekiz yıl bu camide vaizlik yaptıktan sonra 1079'da (1669), Sefîne-i Evliyâ'ya göre 1080/(1669) yılında bu görevi oğlu Şeyh Abdullah Efendi'ye devreder. 1090 (1679) yılında Abdullah Efendi Fatih civarındaki Halil Paşa Camii vaizliğine tayin edilince Kâsım Paşa Camii'ndeki görev tekrar Himmet Efendi'ye verilir. Sefîne-i Evliyâ'ya göre halkın usandırırıcasına ısrarı üzerine tekrar Kâsım Paşa Camii'nde bu vaizliği vazife eyler, vaaz ve nasihat etmeye başlar. Himmet Efendi bu vaazları esnasında İslam dininin emir ve yasaklarını anlatırken hikmetli sözler ve söylediği beyitlerle insanların gönlünü ferahlandırır. Bir vaazı sırasında söylediği beyti şöyledir:

Azığın var mı yola gitmeye

Döşeğin hazır mı varıp yatmaya

Ejderler gibi dem çekip yutmaya

Yerler ağzın açtı haberin var mı?

İnsanların günahlardan sakınması gerektiğini anlatırken de şu beyti okur:

Mâsiyet yükünü aldın boynuna,

Hiç ölüm korkusu gelmez aynına

Felek birkaç arşın bezi eğnine

Yakasız don biçti haberin var mı?

Dünya hayatının geçici ve dünya nimetlerinin vefasız olduğunu anlatırken de şu beyti söyler:

Derviş Himmet senden evvel gelenler

Kimisi kul, kimi sultan olanlar

Dünyâ benim mülküm deyip yelenler

Ecel câmin içti haberin var mı?

Üsküdar'da Divitçiler'deki tekkenin şeyhi Hüseyin Hüsâmeddîn'in şeyhi Bezcizâde Muhyiddin Efendi'dir. Âlem-i bekaya intikalinde şart gereğince Hüseyin Hüsâmeddin Efendi buraya şeyh olacaktır. Oysa Hüseyin Hüsâmeddin Efendi şeyhi Bezcizâde Muhyiddin Efendi'den önce nakl-i mekân edince şeyhlik Hüseyin Hüsâmeddin Efendi'den Himmet Efendi'ye geçer. Aynı zamanda Molla Camii'nde vaaz verir. Himmetiyye yolunun esaslarını anlatır. Talebelerine ve sevenlerine beyitler okuyarak Allahü Teâlâ'nın rızasına kavuşmak için O'nu ve O'nun sevdiklerini sevmek gerektiğini açıklar.

Sonra kendi isteğiyle Üsküdar'daki Dâvud Paşa Cami-i şerifinde vaaz etmeye devam eder.

3. Vefatı

Tekkede irşad faaliyetinin yanı sıra vaizlik görevini yaklaşık kırk beş yıl boyunca sürdüren Himmet Efendi bu camideki vazifesi sırasında, 1683 (H.1095) Safer ayının on altıncı Salı günü, Ayvânsarâyî'nin Vefeyât'ında 1684 (H.1095) yılında, Enfî Hasan Hulus Halvetî'ye¹⁶ göre 1691'de vefat eder. *Dervîş Himmet Efendi (kudise sırruhû), tarikat-ı Bayramiyye'den hilâfetle İstanbul'a gelip ahâlîsiyle hüsn-i ülfet üzere iken, Defter-dâr İbrâhîm Paşa, kendine Nakkâş Paşa Sarayı kurbünde bir zâviye binâ edip onda sâkin ve Kâsım Paşa ve Halîl Paşa Câmî'lerinde vâiz iken, "hâtîme-i evliyâ" 1095/(1684) Saferinde rihlet ve Üsküdar'da Abdüşşekûr Efendi'nin zâviyesinde medfûn kılınmıştır. Tekkesi, oğlu Abdullah Efendi'ye tevcih olunmuştur.*¹⁷

Cenazesi, Üsküdar'da Bezcizâde Muhyîddin Efendi türbesine defnedilir. İlk mürşidi Hüsâmeddin Efendi'nin yanında toprağa verilir. Buraya daha sonra inşa edilmiş olan tekke Bezcizâde Muhyîddin Efendi Tekkesi, Salı Tekkesi, Himmetzâde Tekkesi, Himmet Efendi Tekkesi adlarıyla da anılmış ve Himmetiyye tarikatının önemli merkezlerinden biri olmuştur.

"Rahmet be-himmet" dahi tarihidir. Sandûkalarının önündeki levhadan:

¹⁶ Enfî Hasan Hulus Halvetî, *"Tezkîrertü'l-Müteahhîrîn" XVI-XVII. Asırlarda İstanbul Velîleri ve Delîleri* (Haz. Dr. Mustafa Tatcı-Dr. Musa Yıldız), MVT Yayınları, İstanbul 2007.

¹⁷Vassâf, Osmânzâde Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, /Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz) C: II, Kitabevi Yayınları, İstanbul Nisan 2006, s.555.

Hayf ki kutb-ı zamân eyledi azm-ı bekâ
Sırrını takdîs ide Hazret-i Bârî-i Hudâ

Gitdi sefer eyleyüp bendesin etdi garîb
Merkad-i hâkin idem çeşm-tere tûtiyâ

Pîr idi her vechile mürşid-i âgâh idi
Talibe her nazra-i pâi idi kimyâ

Nice efgân itmeyen hecr-i cihân-ı sûzdan
Hâlîme rahm eyleyüb dostlar ağlan bana

Didi biri ye'sle nâle-i cân-gâh idüp
Fevtine târihtir "hâtîme-i evliyâ"¹⁸

Himmat Efendi'nin vefatına oğlu Şeyh Abdullah Efendi, yukarıda zikredilen "Dedi biri ye'sile nâle-i cân-gâh edip fevtine târihtir hâtîme-i evliya"; mensuplarından şair Sıdkı Emetullah Hanım, "Dedim târih-i fevtin Sıdkı Mevlâ'dan olup mülhem/Bugün Himmet Efendi Adn'i kıldı kendiye me'vâ" beyitlerini tarih düşürürler.¹⁹

Himmat Efendi'nin vefatından sonra yerine oğlu Abdullah Efendi geçer ve tekkenin mürşitliği, tekke ve zaviyelerin kapatıldığı 1925 yılına kadar Himmetzâdeler adıyla tanınan bu ailenin tasarrufunda kalır.

İskilipli Şeyh Muhyiddin Yavsî (ö. 920/ 1514) tarafından İstanbul'a getirilen Bayramiyye tarikatı Himmet Efendi'den itibaren İstanbul'da Himmetiyye kolu

¹⁸Vassâf, Osmânzâde Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, /Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz) C: II, Kitabevi Yayınları, İstanbul Nisan 2006, s. 555.

¹⁹Himmat Efendi. *İslam Ansiklopedisi*, Nurettin Albayrak, C: XVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 57–58.

vasıtasıyla temsil edilmiştir. Kaynaklarda Bayramî Tekkesi olarak gösterilen tekkeler aslında Himmetiyye koluna mensuptur.²⁰

4. Edebî Şahsiyeti

Şiirlerinde Himmet, Derviş Himmet, Himmetî mahlaslarını kullanan ve tekke şiirinin dikkati çeken isimlerinden biri olan Himmet Efendi, Yûnus Emre'nin etkisinde kalarak aruz ve hece ölçüsüyle şiirler kaleme almıştır. *Muahhar yazmalarda onun bazı şiirleri, Yunus adına kaydedilmiştir. Şiirlerinde Yunus'un coşkunluğunu bulmaya imkân olmamakla beraber, bilhassa heceleri, gerçekten de selîs, pürüzsüz ve güzeldir.*²¹

Bazı manzumeleri, aralarında Hafız Post'un da bulunduğu bestekârlar tarafından bestelenmiştir. “Vakt-i seherde açılır perde/Düştüğüm yerde derman sendendir” ve “Bâd-ı sabâya sorsunlar canan illeri kadedir / Bilenler haber versinler canan illeri kadedir” mısralarıyla başlayan iki ilahisi başta olmak üzere çeşitli ilahileri tekkelerde okunagelmiştir. *Şiirlerinin birçoğunun, içlerinde Dede Efendi de bulunduğu halde birçok üstad bestekârlar tarafından bestelenmesi, esmâ ile sülûk eden tarikatlarda mukabele esnasında zâkirler tarafından okunması Himmetî'nin zamanından itibaren sûfîler arasında büyük bir şöhret kazandığına delildir.*²²

Himmet Efendi, zühd sahibi olup dünyaya ve dünyanın içindekilere meyletmezdi. Vaazlarında tefsir ve hadis âlimlerinin bildirdikleri hususlardan nakiller yaparak insanların istifade edebilecekleri seviyede konuşurdu. Yüksek haller ve kerametler sahibi faziletli bir zat olup, onun yanına gelen her kişi manevî zevk ve kabiliyetine göre sözlerinden ve hallerinden istifade ederdi. Bazı kaynaklarda musikişinas olduğu da belirtilir.²³

Şiirlerinde hem aruz hem de hece veznini kullanır. Bu yönü ile XVII. yüzyıl Türk Tekke edebiyatında da mühim bir yeri vardır.

5. Himmetiyye Tarikatı (Himmetîlik)

²⁰ A.g.e. s. 57–58.

²¹ *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1971, s. 248.

²² A.g.e. s. 248.

²³ Karabaşoğlu, Cemal, (2003). *Sâlim ve Safâyî Tezkireleriyle Vakâyiü'l-Fuzalâ'daki Musikişinaslara Dair Bilgiler*, (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 73–76.

Bolulu Şeyh Himmet ve şiirlerindeki dinî-tasavvufî muhtevayı anlamak için onun içinde bulunduğu “Himmetiyye” tarikatı hakkında bilgi sahibi olmak gerekir.

Şa'baniyye ile Bayramiyyenin birleştirilmesinden meydana gelen daha çok Bayramiyyenin bir kolu sayılan, Bolulu Himmet tarafından kurulmuş olan bir tarikattır.

Bayramîlik tarikatı, *Tarikatler Ansiklopedisi*'ne²⁴ göre sessiz zikri benimseyen Nakşîlik ile sesli zikri benimseyen Halvetîliğin birleşmesinden; Cebecioğlu'na²⁵ göre Ebherîlik, Nakşibendîlik ve Halvetîlik tarikatlarının birleşmesi sonucu kurulmuştur. Tarikat, Hacı Bayram hazretlerinin vefatından sonra bazı kollara ayrılır. Hacı Bayram hazretleri vefat edince yerine Akşemseddin hazretleri geçer. O, Bayramîliği yaymak için İznik'e gider. Ardından halk arasında Bıçakçı Ömer Dede diye bilinen Emir Sikkînî de aynı kasabaya gider. Önce Akşemseddin hazretlerinin sohbetine katılır, sonra ikisi arasında uygulanan metot açısından anlayış farklılığı oluşur. Göynük'teki Bayramîler, bu iki kıymetli Allah dostunun etrafında terbiye olmaya başlarlar. Böylece Bayramîlik tarihi akışı içinde bazı kollara ayrılır:

5.1. Şemsiyye-i Bayramiyye: Fatih Sultan Mehmet'in hocası Akşemseddin hazretleri kurduğundan Şemsiyye kolu denir. Bu kol da zamanla üç kola ayrılır:

a. Tennûriyye: Akşemseddin'in halifesi Kayserili İbrahim Tennûrî hazretleri kurduğundan bu adı alır. İbrahim Tennûrî hazretleri yanan fırının içinde zikir çektiğinden kendisine "tandıra mensup" anlamında "Tennûrî" denmiştir.

b. Himmetiyye: İkinci şubenin kurucusu Himmet Efendi hazretleridir.

c. İseviyye: Tennûriyye'den İlyâs Saruhânî tarafından kurulur.

5.2. Melâmiyye-i Bayramiyye: Kurucusu Bıçakçı Ömer Dede hazretleridir. Hacı Bayram Veli hazretlerinden gizli zikirle manevi terbiye aldığından gizli zikri tercih etmiştir. İnsanların kınamasına aldırmayan, sadece Allah'ın rızasını düşünen, dıştan

²⁴ Güner, Ahmet, *Tarikatler Ansiklopedisi*, Milliyet Basımevi, 1991, s. 75–77.

²⁵ Cebecioğlu, Doç. Dr. Ethem, (1. Baskı) *Hacı Bayram Veli*, TDV Yayınları, Ankara Ocak 1994, s. 77–83.

amellerini gizli tutan kişilere "melâmî" denir. Bu tarikat da melâmî tavrını benimsediğinden adı Melâmiyye-i Bayramiyye olur.

5.3. Celvetiyye: Bu yan kolu Aziz Mahmud Hüdâî kurar.

5.4. Diğer yan kol: Bir yan kolu da Şeyh İnce Bedrettin hazretleri tarafından kurulur. Açık zikir metodunu seçerler.²⁶

Himmetiyye, Bayramîlikten ayrılan ve Melâmetîliği yenileyen Bayramî Melâmîlerine karşın, tamamıyla Sünnîliği benimsemiş bir koldur. *Daha çok Bayramiye unsurları ağır basar.*²⁷ Ancak son zamanlarda, Melâmîlerce kutup tanınan ve Mevlevîlerin bir kısmı tarafından da kabul edilen Seyyid Abdulkadir-i Belhî (H. 1341/1923)'nin Melâmet yolundaki mürşidi Seyyid Bekr'ür-Reşâd (H. 1292/1875)'in mürşidi, Sipah Silahdâr Kalemi ketebesinden İbrahim (H. 1264 1848), Himmet Efendi'nin torunu Abdüssamed'in halifesi Abdülgafûr'dan müstahlef Hâfız Muhammed'dir. Bundan anlıyoruz ki pek az bir zaman sonra Melâmîlerin bir kısmı, kendilerini Himmetiyye'den göstermişler ve böylece son Himmetîlerin bazıları da Melâmet yolunu benimsemişlerdir.

Himmetiyye esma ile süluku kabul eden tarikatlardandır; virdleri Seyyid Yahya (H. 869, 1464)'nın Vird-i Settâr adı verilen mürettep virdidir. (manzum *Tarîkat-nâme*, 95 a) Yedi tavır ve adla sülûku esas tutan Himmetîler, Bayramî tacının terklerini, yani dilimlerini kaldırır, düz beyaz keçeden taç kabul ederler. Bayramîlerde olduğu gibi taçlarının tepesinde gül denen birbiri içinde ve gittikçe küçülen üç beyaz ve daire şeklinde keçe parçası dikilidir ki bunlar, "şerâat, ma'rifet, hakıykat" e işaretler. Himmetiyye öbür tarikatlere ve kollarına nisbetle pek o kadar yayılamaz²⁸

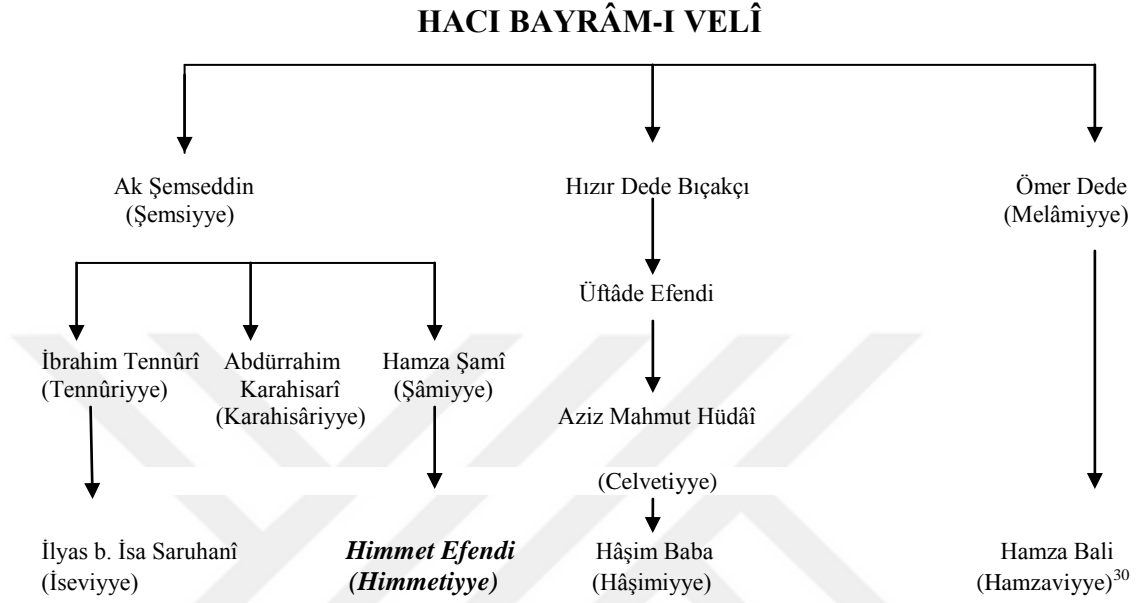
²⁶Cebecioğlu, Doç. Dr. Ethem, (1. Baskı) *Hacı Bayram Veli*, TDV Yayınları, Ankara Ocak 1994, s. 77–83.

²⁷*Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C: IV, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, s. 239.

²⁸*Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1971, s 248–249.

Muhabbet, cezbe, sırr-ı ilâhî gibi üç ana ilkesi vardır. Bu tarikatta da zikir-i ilâhî önemli bir yer tutar. Zikir; davul, zil, kudüm gibi çalgılarla, ilâhiler okumakla yapılır. Zikrin amacı, insanın kendi özünde Yaradan'ı görmesidir.²⁹

6. Himmetiyye Tarikatı Silsilesi

Himmet Efendi'nin vefatından sonra tekkenin postuna sırasıyla oğlu Şeyh Abdullah Efendi (1122/1710), Abdullah Efendi'nin oğlu Şeyh Abdussamed Efendi (1150/1737), Abdussamed Efendi'nin oğlu Şeyh Mehmet Nûreddin Efendi (1180/1766), M. Nureddin Efendi'nin oğulları Mehmet Mecdüddin Efendi ile (1215/1800) Şeyh Bahâeddin Efendi (1220/1805), M. Mecdüddin Efendi'nin oğlu Şeyh Mehmet Muhyiddin Efendi (1259/1843), M. Muhyiddin Efendi'nin oğlu Şeyh Kerâmeddin Efendi (1273/1857), Bahaeddin Efendi'nin oğlu Şeyh Abdülhay Efendi (1274/1858), M. Muhyiddin Efendi'nin oğlu M. Mecdüddin Efendi (1289/1872), Abdülhay Efendi'nin oğlu Şeyh Abdüşşekûr Mahfî Efendi (1303/1886) ve bu zatın küçük kardeşi Mehmet Hüsameddin Efendi (m. 1916) geçer.³¹

Mehmet Zeki Pakalın, tekkenin son şeyhinin Doktor Abdullah Nasih Bey olduğunu kaydeder.

7. Himmet Efendi Tekkesi

İstanbul'da Bayramiyye'nin Himmetiyye kolunun âsitânesi olan XVII. yüzyıla ait tekkedir. Himmetzâde Tekkesi, Himmetzâde Bayramî Dergâhı, Himmetzâde Dergâhı olarak da bilinir. Fatih ilçesi Şehremini'den Yenibahçe'ye inen yamaçta Ördek Kasap Mahallesinde Himmetzâde Dergâhı Sokakta; Özdamar'ın verdiği

²⁹ Himmetiyye. *Meydan Larousse*, (Komisyon) (I-XII), C:V, İstanbul 1971, s. 862.

³⁰ Bayramoğlu, Fuat, *Hacı Bayram-ı Velî*, C: II. Belgeler, TTK Basımevi, Ankara 1989, s. 223.

³¹ Himmet Efendi. *İslam Ansiklopedisi*, Nurettin Albayrak, cilt XVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 59.

bilgiye göre Ördek Kasap Mahallesi, Millet Caddesi, Selim Sabit Sokağı, 1957 ada, 26 parsel alanda bulunur.³²

Bolulu Şeyh Himmet Efendi tarafından IV. Mehmet zamanı defterdarlarından İbrahim Efendi'nin mescidinin içinde XVII. yüzyıl ortalarında faaliyete geçirilir. Vakfiyesi Himmet Efendi'nin torunlarından üçüncü postnişin Himmetzâde Şeyh Abdüssamed Efendi tarafından 1723'te düzenlenir.

Himmet Efendi'nin neslinden gayet nüfuzlu ve kalabalık bir şeyh ailesi gelir. Birçok Bayramî tekkesinin şeyhliği bu ailenin denetimine geçer.

Bu dergâhın devran-ı mukabele günü perşembedir. Dergâhta görev alan şeyhler; Şeyh Himmet Bayramî, Abdullah, Seyyid Abdüssamed, Mehmed Nureddin, Mehmed Muhyiddin, Kerameddin, Seyyid Abdullah, Mehmed Necmeddin, Abdüşşekûr Mahfî ve Mehmed Hüsameddin Efendilerdir.

Himmet Efendi Tekkesi'nin İstanbul'un sanat hayatında ve özellikle tasavvuf musikisinde önemli bir yeri vardır. Şair olan Şeyh Himmet Efendi'nin tasavvufi mahiyetteki şiirleri Hâfiz Post, Sütçüzâde Hâfiz Abdüllatif Efendi, Ali Şirugani, Hacı Ârif Bey gibi bestekârlar tarafından bestelenmiş ve Bayramî tekkelerinin yanı sıra İstanbul'da diğer devranî tarikatlara bağlı tekkelerin ayinlerinde yüzyıllar boyunca okunmuştur. Himmet Efendi'nin oğlu ve tekkenin ikinci postnişinini olan Şeyh Abdullah Efendi de şair, ayrıca bestekâr ve hattattır. Yetiştirdiği musikişinasların en ünlüsü, kendi tekkesinin zâkirbaşısı olan bestekâr Şive Ahmed Çelebi'dir. Tekkenin son şeyhlerinden Hüsameddin Efendi de devrinin ileri gelen zâkirbaşuları arasındadır.

Tekkede perşembe günleri ayin icra edildiği, 1303 (1886) yılında yedi erkekle beş kadının burada ikamet ettiği ve XX. yüzyıl başlarında Maliye Nezareti'nden yılda 2160 kuruş taâmiye bedeli, ayrıca her gün 1 okka et ve kurban bayramlarında üç adet koyun istihkakı olduğu kaydedilmektedir.

Bütünüyle tarihe karışmış ve arsası İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi'nin arazisine katılmış olan Himmet Efendi Tekkesi'nin mimari özellikleri tespit edilememiştir. Ancak tekkenin çekirdeğini oluşturan mescid-tevhidhânenin kâgir duvarlı ve kırma çatılı olduğu tahmin edilebilir. Himmet Efendi Tekkesi'nin postnişinleri, Üsküdar'da günümüzde ortadan kalkmış ve arsası Zeynep Kâmil Hastahanesi'nin arazisine katılmış bulunan, aynı tarikata bağlı Bezcizâde Mehmed Muhyiddin Efendi Tekkesi'nin hazîresine gömülmüş, bu tekkenin 1940'larda yıktırılması sırasında söz konusu kabirler yine Üsküdar'da yer alan Selimiye Tekkesi'nin bahçesine nakledilmiştir.³³

8. Himmet Efendi Âsitânesi

Arakıyeci Hacı Mehmed Mahallesi, Divitçiler Caddesi, Salı Sokağında yer alır. Devran-ı mukabele günü pazartesidir. Diğer adı Himmetzâde Salı Dergâhı'dır. İnşa tarihi olarak 1020 H/1611 verilir.

³²Özdamar, Mustafa, *Dersâadet Dergâhları*, Kırk Kandil Yayınevi, İstanbul Mayıs 2007, s. 196–197.

³³Himmet Efendi. *İslam Ansiklopedisi*, Nurettin Albayrak, C: XVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 58–59.

Salı sokağındaki 204 ada, 31 parsel üzerinde oturan dergâhın iç ve dış mekânları şöyledir: Semahane, türbe, beş oda, bir helâ, bir bodrum, 32 numaralı selamlık dairesi, tahtânî ve fevkânî sekiz oda, iki sofa, üç helâ, bir matbah ve yemek odası, gasilhane ve sağır bir havlı, derununda iki kabir, bir bahçe, 28 numaralı harem dairesi, iraye, ahurluk, dört musluklu şadırvan, dolaplı kuyu ve bahçe.

Bu dergâhta görev alan Şeyh Koca Himmet Efendi, Abdullah Himmetzâde, Seyyid Abdüssamed Himmetzâde, Şeyh Hüseyin, Bezcizâde Mehmed Muhyiddin, Seyyid Mehmed Nureddin Himmetzâde, Seyyid Mehmed Necmeddin Himmetzâde, Seyyid Bahaeddin Himmetzâde, Şeyh Ataullah, Şeyh Şukurî, Hüseyin Hüsnü Efendilerin kabirleri Küçük Selimiye Çiçekçi Camii'ne nakledildi. Salı Dergâhı'nın kapısında şu kitabe yazılıdır:

Asitan-ı Himmete gel, yüz sürüp eyle devam,
Himmet eyler kim sana, elbette ol pirül enam,
Hazır ol sıdkile zikre, hu ile devrâna gir,
İrişür feyz-i ilâhi, ola maksudun tamam.

1205 H/1790 M.³⁴

9. Abdullah Efendi

Bayramiyye tarikatının şeyhlerindendir. Himmetzâde diye bilinir. 1640 (H.1050) yılında İstanbul'da doğar. 1710 (H.1122) yılında vefât eder. İstanbul Üsküdar'daki Bezcizâde Tekkesinde babasının yanına gömülür.

Abdullah, küçük yaşta mükemmel bir tahsil ve terbiye görür. İlim tahsiline babasıyla başlar. Himmetzâde Abdullah şer'î ilimleri babası Himmet Efendi ve dönemin diğer ulemasından tahsil etmiştir. Özellikle tefsir ve hadis ilimlerinde kendisini yetiştirir. Bu arada Bayramiyye tarikatına intisap ederek babasına mürit, talebe olur, babası Himmet Efendi'den el alır. Kaynaklarda tefsir ve hadis ilimlerinde mütebahhir olduğu belirtilmekle birlikte bu sahalarda yazdığı herhangi bir eser bilinmemektedir. Tasavvuf yolunda ilerler.

³⁴ Özdamar, Mustafa, *Dersâadet Dergâhları*, Kırk Kandil Yayınevi, İstanbul Mayıs 2007, s. 363–364.

1669'da Kasımpaşa, on yıl sonra da Fatih civarındaki Halil Paşa Camii'ne vaiz olur. 1684 yılında babasının vefatı üzerine Yenibahçe'deki Himmetzâde dergâhına şeyh tayin edilir. Nezaketi, zarafeti ve sohbetlerinin tatlılığı ile meşhur olur.

1683 yılında Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın Viyana önünde uğradığı büyük bozgunun sonra, Almanlar ve Polonyalılarla beraber Ruslar ve Venedikliler de üzerimize saldırırlar. Dört düşmanla çarpışan ordularımız ağır mağlubiyetlere uğrar. İstanbul halkı heyecan içindedir. Padişah ve devlet ricali aleyhinde her gün türlü dedikodular yayılır. Sultan IV. Mehmed Hanın bu vaziyet karşısında Edirne'den dönmemesi, aleyhindeki sözlerin artmasına yol açar.

IV. Mehmed Han Eylül ayında İstanbul'a geldiğinde camilerdeki vaiz şeyhlerden ümit verici sözlerle halkın heyecanını yatıştırılmalarını emreder. Kendisi cuma namazını kılmak üzere Dâvûd Paşa Camiine gelir. Himmetzâde Abdullah Efendi'yi de vaaz vermek üzere oraya davet eder.

Abdullah Efendi davet üzerine Dâvûd Paşa'ya gider. Camide pek acı sözlerle halkı hüngür hüngür ağlatan vaazında şöyle buyurur:

"Ümmet-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem), devlet sahipsiz kaldı. Şehir ve kaleler düşman eline düşüp cami ve mescitler kilise oldu. Fiilinizi değiştirin, günahınıza tövbe edin; şimdiden sonra bize lâzım olan gözümüz yaşından çimen bitinceye kadar başımızı yerden kaldırmamaktır." dedikten sonra padişaha dönerek:

"Nedir bu inip binme, bu hây hây ve nefis-i emmârenize uymalar? Nice bir gaflet uykusunda yatarsunuz? Gerçi padişahlar ava gidegelmiştir; ancak şimdi zamanı değil. Her zamanın bir îcâbı var..." der³⁵ ve hükümdarı eleştirir.

Sultan IV. Mehmed Han başı yerde olarak dinlediği bu vaaz ve nasihatten sonra devlet işleri ile bizzat ilgilenmeye başlar.

Himmetzâde Abdullah Efendi 1688'de hacca gider. İliklerine kadar Resûlullah aşkı ile yanarak şu kıtayı söyler:

Ravzana yüz süren bulur amân
El amân ey Fahr-i âlem el amân

³⁵ Yılmaz, Dr. Necdet, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (Süfler, Devlet ve Ulemâ XVII. Yüzyıl), Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul Mayıs 2007, s. 434.

Her gelen dilhaste, bulur tâze can
El amân ey Fahr-i âlem el amân.

Hacdan dönüşünde kendinin irfan deryası olduğuna vâkîf olan şeyhülislam efendi umumun istifadesini sağlamak için katar şeyhleri sırasına sokar. 1692'de Sultan Selim Camii cuma vaizliğine tayin edilince selatin camileri kürsü şeyhleri silsilesine girmiş olur. 1694'te Fâtih Camii, 1708'de Bâyezîd, 1710'da Süleymaniye Camii vaizliğine nakledilir. 1697'de Sultan II. Mustafa'nın Avusturya seferine ordu vaizi olarak katılır. Allah yolunda, İslâmiyet uğrunda savaşmanın fazileti hakkında vaazlar vererek askeri gayrete getirir. Yapılan savaşlarda Osmanlı askerinin fevkalâde cesareti neticesinde Avusturya orduları bozguna uğrattılır ve zaferle dönülür.

Hayatının son yıllarında Bâyezîd ve Süleymâniye camileri vaizliklerinde bulunan Abdullah Efendi 1710 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşur.³⁶

Himmetzâde Abdullah iyi bir vaiz, şer'î ilimlere vâkîf bir âlim ve bir şair olduğu kadar aynı zamanda iyi bir hattat³⁷ ve bestekârdır. Himmetzâde Abdullah hat sanatının ustalarından Hafız Osman'dan icazet alır, sülûs ve nesih yazıda üstat pâyesine ulaşır. Himmetzâde Abdullah aynı zamanda bestekâr bir şairdir. Özellikle na't bestekârları arasında bu alanda en çok beste sahibi olan isimlerden biri de Himmetzâde'dir. Ancak bu eserlerden hiçbirinin notası zamanımıza ulaşmamıştır.

Müellifin, babası Himmet Efendi'ye ait:

“Baña ‘ aşk -ı Hudâ yâr olmadıkça gönlüm eglenmez

Cihânîñ halkı ağıâr olmadıkça gönlüm eglenmez

Gider za‘îf kuvvâ-yı nâle-i her bâre kuvvet vir

Giceler şubha dek zâr olmadıkça gönlüm eglenmez

³⁶ *Evliyalar Ansiklopedisi* (Komisyon) (I-X), İhlas Holding Yayıncılık, İstanbul 1992, I/85–87.

³⁷ Yılmaz, Dr. Necdet, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (Süfiler, Devlet ve Ulemâ XVII. Yüzyıl), Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul Mayıs 2007, s. 467.

Tecellî seyrine ‘uşşâk temâşâgâha çıkmışlar
Bize de böyle bâzâr olmadıkça gönlüm eğlenmez

Taşavvuf didiler birkaç söz ile aldanub kaldım
Vişâl-i kûy-ı dildâr olmadıkça gönlüm eğlenmez

Yine sevdâ-yı ‘aşk ile a‘ceb dîvânelik vardır
Hemândem seyr-i gülzâr olmadıkça gönlüm eğlenmez

Ne deñlü keşret icre vahdete irse merâtible
Baña erkân-ı eşâr olmadıkça gönlüm eğlenmez

Göñül âyînesin pâk eyledim çün sa‘y u himmetle
Tecellî-i zât dildâr olmadıkça gönlüm eğlenmez

ilahisini “Bestenigâr” makamında,

“Yine bir sevdâya düşdüm
‘Aşkıñ elinden elinden
Yine ‘ummân olub taşdım
‘Aşkıñ elinden elinden

Âteş-i ‘aşk ile yandım
Fâni cihândan uşandım
Gûyiyâ Mecnûna döndüm
‘Aşkıñ elinden elinden

Seherlerde ağlayayım
Cigercigim dağlayayım
Şular gibi çağlayayım

‘ Aşkıñ elinden elinden

Özümi ‘ummâna şaldım

Aña ğavvâş olub taldım

Pîrlıkde hayretde kıaldım

‘ Aşkıñ elinden elinden

Dervîş Himmet bî-çâredir

Cihân icre âvâredir

Hem cigeri pür-yâredir

‘ Aşkıñ elinden elinden

ilahisini de “Hüseynî aşîran” makamında bestelediğini bizzat Himmet Efendi’nin *Dîvân*’ından, şiirlerin kenarlarına kaydedilmiş notlardan öğreniyoruz.

Himmetzâde Abdullah İstanbul’da 26 Şevvâl 1122 (18 Aralık 1710) tarihinde Perşembe gecesi saat üçte vefat eder. Üsküdar’da Bezcizâde Tekkesi hazîresine babası Himmet Efendi’nin yanına defnedilir. Himmetzâde’nin vefatına sevenleri tarafından tarihler düşülür.

Himmetzâde Abdullah’ın Abdussamed (1156/1743) ve Abdüşşekûr (1180/1766) adlı iki oğlu devirlerinin ünlü sûfî şairlerindedir. Abdussamed Efendi, babasının vefatı üzerine tekkeye şeyh tayin edilir.

Eserleri; *Dîvân-ı Nu‘ût-ı Abdî*, *Dîvân*, *Na‘t-ı Resûli’s-Sakaleyn*, *Gencine-i İ‘câz*, *İlâhiyyât*, *Dîvân-ı Lügaz*, *Şerhü Kasîdeti’t-Tevhîd*, *Şerh-i Na‘t-ı Nebevî*, *Şerh-i Kasîde-i İlmiye*, *Şerh-i Kasîde-i Keşmiriye*, Hz. Ali Medhiyesinin Şerhi, *Kasîde-i Nevruziye Şerhi*, *Şerh-i Ba‘z-ı Kasâid-i Urfî*’dir.³⁸

B. ESERLERİ

Himmet Efendi’nin yolu oğulları ve torunları tarafından devam ettirilir. Şiirlerinde daha çok Yunus Emre’nin tesiri görülen Himmet Efendi, çeşitli konulara dair eserler yazar. Eserlerinden bazıları şunlardır:

³⁸ İslamoğlu, Abdulmecit, (2003). *Himmetzâde Abdullah (Abdî) Hayatı, Eserleri ve Dîvân-ı Nu‘ut’u*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Manzûme-i Mi'râciye: Bursalı Mehmed Tahir'in böyle bir eserin varlığını söylemesine karşın, İslam Ansiklopedisi'nde³⁹ ve Metin Akar'ın eserinde⁴⁰ verilen bilgiye göre Türk edebiyatındaki mirâciyeler üzerinde yapılan çalışma sonucu böyle bir eserin tespit edilemediği belirtilir.

Zübdet-üd-Dekâik (Zübdetü'd-Dakâyık): Zübdetü'd-Dakâyık eseri Farsçadır. Dağıstanlı Hâfız Muhammed Efendi bu eseri "Gâyetü'd- Dekâyık" adıyla tercüme eder. 1292/(1875) yılında kenarında Farsça metinle Mısır'da basılıp İstanbul'da yalnız tercümesi basılır.⁴¹ Ancak İslam Ansiklopedisi'nde verilen bilgiye göre bu eser Himmet Efendi'ye değil Aziz Nesefti'ye aittir.

Tertip ettiği bir Dîvân'ı, o zaman meydana gelen büyük bir yangında yanar. Hâfız Muhammed, Uşşâkîlere ait olanları toplayıp birkaç cüz meydana getirmiştir.⁴²

1.DÎVÂNÇE

Hüseyin Vassâf, Himmet Efendi'nin mürettep bir dîvânı bulunduğunu, ancak bunun bir yangında yok olduğunu, daha sonra dervişlerin hafızasındaki şiirlerin derlenerek bir dîvânçe oluşturulduğunu söyler. Böyle bir olaydan söz etmeyen Abdülbaki Gölpınarlı ise Dîvân'ının "ze" harfinden sonrasını Himmetzâdeler'den Şeyh Abdullah Nâsîh Bey'in kaybettiğini ifade eder. Millet Kütüphanesi'ndeki bir mecmuada Himmet Efendi'nin manzum Tarîkatnâme'siyle yetmiş ilâhisi yer almaktadır. Aynı mecmuaya (vr. 23-26) oğlu Şeyh Abdullah Efendi'nin bazı şiirleri de kaydedilmiştir. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki mecmuada ise (Hâşim Paşa, nr. 15/6, vr. 36-49) bir müseddes ve yetmiş altı ilâhi bulunmaktadır.⁴³

Bolulu Himmet Dîvânçe'si, Millet Kütüphanesi, nr. AEmnz509'da kayıtlıdır. Varak sayısı 26'dır. Bir sayfa 23 satırdan oluşmaktadır. Bu nüshada Derviş Himmet'e ait yetmiş beş şiir, 16. varakta bir bağımsız beyit ile Şeyh Himmet'in oğlu Derviş Abdullah'a ait on dört şiir bulunmaktadır.

³⁹Himmet Efendi. *İslam Ansiklopedisi*, Nurettin Albayrak, C: XVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 58.

⁴⁰ Akar, Dr. Metin, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s. 203-204.

⁴¹Vassâf, Osmânzâde Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, /Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz) C: II, Kitabevi Yayınları, İstanbul Nisan 2006, s. 556.

⁴²*Evlîyalar Ansiklopedisi*, C: VII, İstanbul 1993.

⁴³Himmet Efendi. *İslam Ansiklopedisi*, Nurettin Albayrak, C: XVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 58.

2.TARİKATNÂME

Tarikat âdâb ve erkânına dair bu eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki bir mecmuanın içindedir. Himmet Efendi'nin biyografisinin ve bestelenmiş şiirlerinin yer aldığı bu mecmuada sayfa kenarlarına bu şiirlerin bestekârları ve makamlarının adları da kaydedilmiştir. *Himmet Efendi'nin tarikat ve halvet konularını, Bayramiyye ve Halvetiyye tarikatlarının silsilelerinin sikke-i dervîşân, ahvâl-i hilâfet, makâlât-ı meşâyih, fukaha gibi başlıkları ihtiva eden ve Tarikatnâme adını taşıyan mesnevi tarzında bir eseri daha vardır. Bu eserin bir nüshası Divançe ile birlikte Millet Kütüphanesi'ndeki mecmuada yer almaktadır Eserin bazı bölümleri Fuat Bayramoğlu tarafından yayımlanmıştır.*⁴⁴

⁴⁴A.g.e. s. 58.

II. BÖLÜM

2

(a)

Bismillahirrahmanirrahim

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün

Hezârân hamd u minnet bî-niyâze

Açıldı verd-i vahdet tâze tâze

Daği bî-hadd şalât ol Muştafâya

Ki ânın nûrı ile irdik şafâya

Ânıñ âline aşhâbına her an

Cenâb-ı hazret-i Hakk ide ihsân

Du'âda yâd idelim çâr-yârı

Bize Hakk rehber eyledi buları

Ve ba' de başlayalım hoş kelâma

'Amel kılan ire dârü's-selâma

Murâdım bu du'âda yâd idesin

Revânıñ ben garîbiñ şâd idesin

İşit ey gözlerim nûrı qarındâş

Tarîkat icre baña yahşî yoldâş

Nicedür diñle âdâb-ı tarîkat
Saña lâzım odur göz-i şerî' at

Tamâm eyle göre şer' i habîbi
Ki oldurur dil ü cânıñ tabîbi

Ânıñ şer' inde nâkış olsa âdem
Olunmaz meclis-i merdâna maḥrem

Ferâ'iz vâcibât u sünnet ile
Kitâb-ı sünnet icmâ' -ı ümmet ile

Ne kim vâir ise eyle dâ'im icrâ
Seni dergâha takrîb ide Mevlâ

Bunlardan şoñradır âdâb-ı sâlik
Ki emr-i Haḫḫda nefsiñ ola hâlik

Tarîkat şer' iden ayrı degildir
Tarîkat râyihâ şer' i ise güldür

Gül olmasa olur muydu revaylı
Ḳoḫular ḫanda olur idi fâyiḫ

Şerî' at hâlini itdiñ de itmâm
Tarîkat semtine va' z eyle iḫdâm

Bu yolda böyledir gûş eyle âdâb
Edeb gözle yine fetḫ oldu ebvâb

(b)

Hudânın emrine it itmâm diğkat
Bunlardan soñra kıl merdâne hıdmet

Merâtib kaç^ç olunur hıdmet ile
Hulûş-i bâl ^ç ulüvv-i himmet ile

Kemâle irmek istersen birâder
Bu sözlerle ^ç amel kıl eyle ezber

Gözedirsen ger âdâb-ı tarîkat
Saña fetḥ ola esrâr-ı haqîkat

Bu yolda bezl-i mâl terk-i cân it
Sehâ vu cûd ile ^ç azm-ı cinân it

Bahıl olunmaz erenler işbu yolda
Sehâ şehbâzı lâzım şayda kulda

Қал'allahü te'âlâ"...ve men yûқа şuhha nefsihi fe ülâike humu'l-muflihûn."⁴⁵Қал'en-nebiyyü şalla'lahü aleyhi ve sellem es-sahıyyü қарібүн mine'llahi vel қарібü mine'l-cenneti vel қарібü mine'n-nâsi ve bâ'îdün mine'n-nâri vel bahılı ba'îdün mine'l-lahi vel ba'îdü mine'l-cenneti ve ba'îdün mine'n-nâsi ve қарібүн mine'n-nâri⁴⁶veқâle eşhâbü'l-haqîqatiessahıyyü fi'l-haqîqati bezlü'n-nefsi fi'ttarîkatillahi bilmücâhedâti sehâü'l-mâli sehâu'l-ağniyâi min ehlizzevâhiri ve emmâ sehâü ehlüllahi fenâü'l-vücûdi fi ḥademâti müfîzü'l-ḥayri vel-cûd.

⁴⁵Haşr suresi, 9. ayeti. (Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.)

⁴⁶Cömert, Allah'a yakın, cennete yakın, insanlara yakın ve cehennemden uzaktır. Cimri ise, Allah'tan uzak, cennetten uzak, insanlardan uzak, cehenneme yakındır.

FÎ BEYÂN-I SİLSİLETİ'L-BAYRÂMÎYYE

Bizim tutduğumuz semt-i tarîkat

Bilürler aşlını ehl-i haqîkat

Görinür

Uşûlâ halvetfîyüz ey birâder

İki yoldan irişdik kûy-ı yâre

Cenâheyn ile irdik şâh-sâre

Eger diler iseñ bu intiḥâbı

Nedendir Ḥâcı Bayram intisâbı

Hezâr-ı gülşen-i Ḥaḳ Ḥâcı Bayrâm

Gül-i gülzâr-ı vuşlat Ḥâcı Bayrâm

Kimiñ ki Ḥâcı Bayrâm yolu var

‘Alâmetdir ki başında gülü var

Velî sürdigimiz erkân-ı ihyâ

Seyyid Yahyâ revîşi üzere ḥâlâ

Oḳunan virdimiz her şubḥ u şâmı

O pîriñe verdirir be feyz-i ḥâşı

Cenâb-ı Ḥâcı Bayrâm silsilesin

Eger ister iseñ sen de bilesin

İşit gel imdi telkîn it ibtidâsın
Ki mehdîdir demişler intihâsın

3

(a)

Emînü'l-vaḥy-i Rabbânî Cibrîl
Ḥudâdan aldı verdi ḥazrete bil

Dimedî her ki bu sırrı muḥtâr
Ḥâşşa bil ki iḥşa itdi izhâr

Budur lâyıḳ olan her merde iḥbâr
Görünce itmeyeler keşf-i esrâr

**Kemâ ḳâle 'aliyyün kerrem'allahu veche rażiya'llahu Te'alâ 'anhu kellemu'n-nâse
'alâ ḳaderi 'uḳûlihîm⁴⁷**

Mülaḳḳan oldu peygamberden on er
Behişt ile mübeşşer oldu bunlar

İdince anlara bu sırrı telkîn
Ebûbekre ḳılır iḥfâyı ta'yîn

Muḥammed Muştafâ ol kenz-i esrâr
Bu sırrı çün 'Alîye itdi izhâr
'Ali cehrile zikre oldu mâzûn
Ne bilsün ḳadrini her dûn-ı maḡbûn

⁴⁷"İnsanlara aklı ölçüsünde söz söyleyiniz." Eserde Hz. Ali sözü denmekte ise de bazı kaynaklarda Hz. Peygamber sözü olarak nakledilmektedir.

Ḥasan-i Başri irişdi aña hem
Bu ma' nâda benim almadı şübhem

Ḥabîb-i 'Acemî irdi çü pîre
İrişdirdi anı esrâr-ı şîre

Aña mensûb olub Davûd-ı Tâ'î
O da kerhîye oldu feyze sâ' î

Serîr-i saatî tilmizi oldu
Füyûzât-ı Ḥa ile apı oldı

Cüneyd irdi ve itdi ictihâdı
Yetişdi bu 'Alî rûd-ı bâdı

Olub Ebu 'Alî kâtib ser-âmed
Ebû 'Oşmâna irdi sırr-ı Aḫmed

Ebû'l-âsım daḫi bu Bekr-i Nessâc
Ġazâlî Sühreverdî giydiler tâc

İrişdi çünkü 'ammâre bu ma' nâ
Mûlaan oldu Necmü'd-dîn-i Kübrâ

Çü Mecdü'd-dîne necm itdi ve leylî
Tekâpû itdi aña Erdebîlî

Daḫı Şadr-ı Hemedânî ki ol er
Hamîdü'd-dîni irşâd itdi dirler

Hamîdü'd-dîne irdi Hâcî Bayrâm
Be-şahrâ-yı hâkîkat oldu zırgâm

O mâder-i zâde şeyh ü pîr-i kâmil
Yedi yaşında dirler oldu vâsıl

Dahî dir mâderi hâkında pîriñ
Ki ya' ni hâzret-i şâhib-i serîriñ

Benim batnımda iki pîr âgâh
İşidirdim gehi dir idi Allah

Dahî dirdi bu kavli ümmî bilgil
Görürdüm batnım içre pîr-i kâmil

(b)

Netice irdi Ak Şems bu esrâr
Bulardan şeyh Şâmî irdi ey yâr

Bu zıkr olan meşâyiğ kümmelîndir
Bulardan her biri rükn-i rekîndir

Bular şer' îde zühdiyle er oldu
Bulariñ sırrı afâk içre tıldı

Bulardır ehl-i sünnet ve'l-cemâ' at
Bulariñ her biri mişbâhü'l-ümmet

Bular sa‘y ile buldılar bu râhı

Bular kesb itdiler sırr-ı ilâhı

Bu sırra râğıb iseñ sen de tâlîb

‘İbâdet ile ol esrâra câlib

Olub şer‘ ü tarîkat içre ‘âbid

Gel itme mücâhid ol mücâhid

Kemâ kıle men tâlîbe veceducide ve men velece velece vülece

DER BEYÂN-I SİLSİLE-İ HALVETİYYE

İşit gel halvetiyye intisâbım

Egerçi gûş iderseñ bu cevâbım

Cüneyde iricek esrâr-ı Mevlâ

İki kol oldılar andan hüveydâ

Birisi didigim işitdigiñdir

Birisi işte şimdi gittigiñdir

Cüneydden oldı Mümşâdüddîn kâmil

Aña kâdî Vecihü'd-dine vâşıl

Ebû Necîb-i Sühreverdî geldi

Ebherî Kutbuddîn andan el aldı

Neccâşî Rüknu'd-din oldu çü ta' yîn
Şehâdü'd-dine itdi oldu telkîn

Cemâleddîn seyyîd kim el aldı
Bulardan zâhid İbrâhime geldi

Ahî Muhammede irdik de esrâr
Bulardan pîr 'Ömer oldu da bîdâr

Ahî mîrim yüzün ferş itdi pâye
Ġazâldîn aldı andan dâhi râyeye

Ġazâldîn setri şadra itdi i' tâ
Şudûr itdi o şadra Seyyîd Yahyâ

'Alâeddîn-i Rûmîye irişdi
Dede 'Ömer oğlu yetişdi

Dedeniñ oğlu Nûreddîn Ceyrân
Anın maḥdûmi Nûreddîn Sulţân

İrişdi Rûşenîye sırr-ı Mevlâ
Bulardan Bezci-zâde oldu peydâ

'Azîzim şeyḫ Hüseyne irdi bu râz
Dinür aña Ḥüsâmeddîn-i Bezzâz

4

(a)

Beni şeyhim Hüseyn irşâd idipdür
Bu gamgîn gönlümü irşâd idipdür

Bu oldı Hâlvetîlerden baña pîr
İde ihsânını Hâkķ aña teksîr

Dağı Bayramîlerden pîr-i kâmil
Hâcî Aħmed Boluvî şeyh vâşıl

Hâlîfe itdi bu ben nâtüvânı
Faķîre ol olupdur şeyh-i şâni

Yuķaruda dinilmiş idi nâmı
Ki Âk Şemse irişmiş şeyh-i Şâmî

Anıñ oğlı oğlı irdi Reşâde
Bulardan Bolılı şeyh zâde

Bunuñ destîñ tutandur Hâcî Aħmed
Semiyy faħr-ı   âlem şeyh-i emced

Bu   acizden dağı oğlum el aldı
Biħâr-ı   aşķ-ı Raħmânîye taldı

Tamâm oldı çü ta  dâd-ı   azîzân
Bular ħürmetine Hâkķ ide ihsân

DER BEYÂN-I SİKKE-İ DERVÎŞÂN

İşit ey tâlib-i râh-ı hâkîkat
İdersiñ sikkeniñ aşında rikkat

Kimisi gül kimisi daldır anıñ
Kimisi kepenekdir şaldır anıñ

Saňa lâzım mıdır tefîş itmek
Koyub toğrı yolu egriye gitmek

Hemân sen kendi hâline nazar kııl
Hazer kııl bed-gümânlıkdan hazer kııl

Yukarda zıkr olan merdân-ı meydân
Olunca vâşıl elâtâf-ı Raħmân

Cenâb-ı Haĸĸdan irişdi i' nâyet
Virildi her birine bir a' lâmet

Zer-i hâliş gibi olunca sâlik
Zemîm kendüden olunca hâlik

Ururlar aña sikke ehl-i ' irfân
İder meydân tevĸîd içre cevelân

Ṭuyunca Ħâcı Bayrâm bû-yı vahdet
Aña üç gül ile oldu işâret

Gül-i 'irfân anıñ sertâcı oldu
Cihân bû-yı gülünden cümle tıldu

Budur üç olmanın sırr-ı hafîsi
Bunu bilmez tarîkıñ ecnebîsi

'İmâme oldu çün şer' i emâret
Gülün biri tarîkâta a' lâmet

(b)

Birisi ma' rifet biri haqîkat
Bunu böyle bilür ehl-i fütüvvet

Anı münkir olanlar dil uzadur
Şufniñ tâcî hırqası gözedir

Dilerseñ Haqq vire sana şevâbı
Gel inkâr ehline itme hiâtı

HIKÂYET

Cenâb-ı pîre bir dervîş geldi
Bu tâca dahl idenden zârı kıldı

Didikim başımıñ tâcına ey er
Biraz kimse bugün dağı eylediler

Anı taḥkîr idüb buldur didiler
Heman dervîşligiñ oldur didiler

Cenâb-ı pîr idüb ol demde inşâd
Bu beyt-i dil-pesendi kıldı bünyâd

NUṬḤ -I ḤAZRET-İ PÎR

Şol ki münkir ola boyun egmeye
Küllimize pul diyen pul deñmeye

Öñüne itdiler ya' ni işâret
Ki itmeñ böyle şaḥşa hiç raġbet

Ki pul deñmez biraz nâdân u aḥmaḳ
Ne lâzım anlar ile lecc ü laḳlaḳ

Ne dirlerse desünler itme ġavġa
Ḥod-ı Ḥaḳḳa ḳalmışdır bu da' vâ

Mu' ânid kimse bulur mu felâḥı
Sükût oldu anıñ keskin silâhı

DER BEYÂN-I AḤVÂL-İ ḤİLÂFET

İşit ey ḫâlib anıñ ercümendi
Ḳabûl eyle bu ḳavl-i dil-pesendi

Kemâle irişe olur ḫalîfe
Budur aña ehem ola vazîfe

Seha cûd u kerem dâhi mürüvvet
Halîfede gerek bu çâr haşlet

Hilâfet irse bir tâlib-i Haqqâ
Gerekdir ‘ izz ü ref’ et ide hâlqa

Şerî‘ atde kavî ola begâyet
Ferâ’izde ide gâyetde diğkat

Sünnetle vâcibâta ide rağbet
Dağı kendüde ola hulk-ı haşret

Hem ola şıdk ile şiddik-i haşlet
‘ Ömer-veş herkese ide ‘ adâlet

5

(a)

Hayâda uya ‘ Oşmân Hazretine
Sehâda Murtażânîñ himmetine

Egerçi sözde olur ise şâdik
Muhammed bezmine ol ola lâyıq

‘ Adâlet eylese mişl-i ‘ Ömer ger
Aña lâyıq olur pes tâc u kemer

Hayâ eyler ise mânend-i ‘ Oşmân
Olurlar kulu gibi cinn ü insân

Seha da Murtażâya olsa tâbi‘
Olurlar halk-ı ‘ âlem aña t̄âyı‘

Bu evşâf ile her kim ola mevşûf
T̄arîkat içre olur pîr-i ma‘ rûf

Besîmü ’l-vech ol dahi hâlîfe
Velîkin d̄ihkî itmege vazîfe

Dağı postunda câlis ola dâ’im
Ri‘ âyetde ola âdâba k̄â’im

‘ Avâma itmege bisyâr rağbet
Ola dervîşler ile germ-i ülfet

Hâlîfe â‘lim ü kâmil gerekdir
Hâlîfe şer‘ le â‘mil gerekdir

Hâlîfe olmaz ümmî olan âdem
Meger ki ola ol ümmî-i a‘ lâm

Eger bildiñ ise aḥkâm-ı şer‘ î
T̄arîk-i âdâbını gel eyle mer‘ î

Şerî‘ atde elâ ey pîr-i zâhid
Eḥâdiş eyle çün naşş oldı vârid

Ferâ’iz vâcib ü sünnetle mendûb
Dağı hem müstehebât oldılar hûb

Bulardır şer‘ pâkiñ resm-i râhı
Tarîkatda da böyledir gümâhı

Tutanlar şer‘ iñ aḥkâmın müdâmî
İçerler cennet içre ṭolı câmı

Kezâlik eyleyen bâ sa‘ y himmet
Tarîk âdâbını icrâya diḳḳat

Olurlar vâşıl dergâh-ı Ğaffâr
Tarîkat ḥâlini gel itme inkâr

Tarîkatda ferâ‘iz gibi ancak
Rızâ teslim ü bî‘at emr ṭutmaq

Vücûduñ terkin urmaḳ oldı vâcib
Tekebbürden ḥazer eyleye ṭalib

Senin virde uşûle hem ri‘âyet
Bularla mübtedî bulur nihâyet

(b)

Gel imdi gözle âdâb-ı tarîki
Ki olsañ baḥr-ı ‘irfân ğarîki

Tarîk âdâbını ṭutsaydı kişi
Bu yolda ḳalmıya bir müşkil işi

Mürîd olan kişi netmek gerekdir
İ' tikâdı terk itmek gerekdir

Ŗu gûne eyleye tâ i' tikâdı
Ki böyle ola Ŗeyhe inkıyâdı

Cüneyd olsaydı bu halk-ı cihân heb
Taşarruf itseler ez-şark tâ garb

Yine Ŗeyhimden olur diye feyzi
Gezerse derbeder bulmaya feyzi

Mürîdâne budur dâhi levâzım
Der-i Ŗeyhe olub dâ'im mülâzım

Haşûr-ı Ŗeyhe hâzır dil vireler
Huzû' vü meskenet birle turalar

Dağı varlıklarını terk ideler
Şağınub sırrı 'ahdi terk ideler

Nekim vâr ise bildiğın it inkâr
O meclisde vücudun itme izhâr

Şağın diğkatle Ŗeyhe itme nazre
Dağı hem gönlünü ağıtma ğayre

Orutur dese Ŗeyh oturma zinhâr
Dağı senden ulunuñ altına var

Otur dir ise şeyhiñ diz çök önüne
Kulağ ur şeyhe gör ne şâdır olur

Giricek yanına âdâb ile gir
Eliñ bağlayub şeyhe selâm ver

Koyub sağ diziñi yere dizin öp
Ne kim şeyhiñ dir ise anı tiz kap

Eger tenhâda şeyh olursa meşgûl
Girersen hafıyye gir el bağla oğûl

Dağı vir-gil selâmı
Uyandırma anı diñle kelâmı

Ayağıñ üzere tır baş kaldırıcak
Dizin öp giri tır şeyh uyanıcak

Çekilüb ardın ardın it kıyâmı
İşâ itse otur tüt kelâmı

Dedeler varsa şeyh meclisine
Dizin çöküb bağalar hep önüne

Baş ayağa şalub oturmayalar
Depesin sikkesin götürmeyeler

Eger meşgûl olursa şeyh nideler
Hemân dem şugle varalar dedeler

Ŗu Ŗart ile Ŗeyhe dil vereler
Ki gŷyâ kalbine Ŗeyhiñ gireler

6

(a)

Velî baŖ kaldırınca pîr ol dem
Bular baŖ kaldırub olalar epsem

Sözün Ŗıdık ile teslîm eyle diñle
Çevirme rŷyını gayrıya añla

Sözün tut karŖulama hic cevâbı
Bulam dirseñ tarîk bâ-Ŗavâbı

Dil ile eyleseydi sana ta' zîr
Niçün itdiñ bunu böyle dilese pîr

Ŗağın te'vîl idib nefse uyma
KaŖıñ gözün çatub teşvîŖe düşme

Di küstâh olmuŖum bu işde Hakkâ
Eliñde hükümümüz ey pîr-i dâñâ

Dizin öb i' tizâr idüb hemâni
Ola kim saña vire Ŗeyh emâni

Görünce Ŗeyhi yolda turma hic
MuŖâfeha deminde dest bŷs it

Elini şık şık öpme gâh bî-gâh
Elinden gayrîñ işin kapma nâgâh

Dizin öb iktizâ eyleyeceksin
Di Hakk buyurduñuz söyleyeceksin

U' mûma itseler ger şeyhi da' vet
Bile bulunmağa ile himmet

Huşûşa çağrılursa gam yese hic
Bile bende gideyim mi dime hic

Bu da âdâbı terk olur hâzer kııl
İşit bu pendimi bundan güzër kııl

İşidüb öğrenüb ba' z sû 'ali
Şağın şeyh ile itme kııl kâli

Dime şağın şu şöyledir bu böyle
Hemân sen gördüğün terkîbi söyle

Ne ta' bîr eyler ise iktifâ it
Egerçi fâtiha dirse şafâ it

Edeble diz çöküb maḥfice söyle
Ne dise şeyh anıñla câñı tayla

İkindi olıcağ tâ vaqt-i mağrib
Şağın rü 'yâ dimege olma râğib

Ayağ üstünde dime hem menâmı
Di sâ'ir vaqtde añla kelâmı

Yâ evvel yâ ki soñra dime ğayre
Ki ben uğramışım bir böyle seyre

Ki şâyed vâkı' añ ta' bîr ideler
Teraqqî bâ-tenezzüldür diyeler

Diyeler düşüñe şu lâzım oldı
' Acebdir şeyhiñ anı hâzım oldı

Göñül şeyhiñden ayrı düşse zinhâr
Şağın iş(it)mesün rü'yânı ağıâr

(b)

Ki zîrâ vâkı' añ her ne ise pîr
Seniñ mertebeñ üzere itdi ta' bîr

Ne bilsün şeyhiniñ ğayrı bu hâli
Niçün ğayrıya idersin su'âl

Su'âl eyler iseñ zâyi' olursun
Ki yoluñ kendi diliñle urursun

Emânetdir bu sırr-ı Hâkğ emânet
Şağın itme emânete hıyânet

Di düşün öp dizin hem girüye var
Dağı hem ardın ardın eyle refât

Üç adım yâ yedi adım giri tur
Degildir her ne ta' zîm olsa mevîr

Ne deñlü eylesen üstâda ta' zîm
O deñlü olunursun sen de tekrîm

Eliñ çözüb şalınub gitme zinhâr
Şağın kim nâmıñ olur ehl-i inkâr

Mühim olmayıcağ güftârı terk it
Şağın şeyhiñ yanında itme hafit

Żarûrî lâzım olsa söz demek ger ki
Di küstağlık iderim gerçi ey er

Olursa izniñiz ger söyleyelim
Ya luğfuñuz olur ise diyelim

Eger söyledir ise şeyh söyle
Ne güne eyle derse öyle eyle

Sükût eyle dir ise hic tınma
Şu işi itme dirse dest şınma

Ki ilhâmı olur şeyhiñ mağâli
Ne bilsün ecnebî olan bu hâli

Eger nehy itdigiñ işlersen ey cân
Olursun itdigiñ kâre pişmân

Laţife eyler ise şeyhiñ oğul
Tebessüm eyle hem âdâb ile gül

Biri dağı budur de' b-i tarîkat
Bâş olsa yâhûd 'âm olsa da' vet

Yuyalar ellerin kıble'n-nevâle
Getürüb taşıtı tâ şaf ne' âle

Yuyalar ellerin cümle dedeler
Döküben ol şuyı şeyhe gideler

Ta'âm yenüb netice şoñra ey yâr
Bu eski şu ile şeyh eline var

İki şu bir yere geldikde dervîş
Ayak başmaz yere dökmekdür iş

Gelüb bir kere başla pîşkademden
Yu şoñra ellerin dervîşlerin sen

Nazar-ı şeyhe sofrâ gelmek olsa
El üzere getürler her ne gelse

7

(a)

İcâzet olub ortaya koyalar

Çü şeyh elin şuna şoñra yiyeler

Yemezse şeyh olan ide işâret

Yiyiñ diye çü gelmişdir bu ni' met

Yemek yemege çün el uzadalar

Gözedeler gönüllerin dedeler

Biriniñ kabmaya loğmasın biri

Biriniñ yüzine bakmaya biri

Ağz şapırdadub yemege ta'âmı

Kaşık şakırdısı olur a'vâmı

Eger hufyeten olursa degildir ğam

Ki şeyh eşğâl olunmazsa degil ğam

Lûrî gibi sömürme loğmayı sen

Kemügi it gibi kemürme yirken

Şu içmezdi selef yirken ta'âmı

Bu qanunu gözet diñle kelâmı

Ṭa'âmda şu içüb kim kayırmaz

Edeb bu sofradan qalkar oturmaz

Çü alka sofa zikr eyler İlâhı
Dağı amd eyle Őukr ile kemâhî

Şu imek lâzım olsa Şeyh nideler
Urub turur apunalar dedeler

Mürîdiñ biri ger ierse Şuyı
Yalñız kendüsi ide apuyı

‘ Aaş idince yine böyledir dâb
Urıturub cevâbın vireler heb

Eger dervîş iderse ‘ ase ama
Yalñız alkuben apuna cânâ

Egeri Şeyhe seccâde yaparlar
Çöküb dizi edeb birle oyalar

Namâz iderse girüce uralar
Dağı hem irligini evireler

A‘ zîziñ bir yere gitmek dilerse
Eger yayanca sa‘ y itmek dilerse

A‘ sâyı destek ta‘ zîm ile al
Öpüp iki eliñle virme derhâl

Gidicek Őeyhiñ ardınca gideler
Bir iki ave girü sa‘ y ideler

Giriye aluben ama iliŖme
Biriyle syleŖub Ŗaın glŖme

Ayaıñ yire urub itme reftr
aŖı na' lceyle Ŗaırdatma ey yr

Svr olursa nnce gideler
Daı db ile reftr ideler

A' zz ile bile at bilnmez
onaa hem iczetsiz inilmez

(b)

liniñ dir ise bin svr ol
Bu sz diñle iŖit byledir yol

Nihyet Ŗeyiniñ inmezden evvel
nb merkebden anıñ yanına gel

Varub na' zle indir a' zzi
Mfferi yire ondur diñle bizi

Ve hem el balayub ardı uralar
Oturun dir ise Ŗey oturalar

Iraktan gelse bir derviŖ z'ir
Ziyret aŖdına olursa s'ir

Ata binmeye meger ki ola pîr
Yâ heft sâ' atlik ola geldigi yir

Görünce hânkâhı ine fi 'l-hâl
A' zîzini görünce ide iqbâl

Gidicek hem piyâde ide reftâr
Dönüb baq hânkâha soñra git var

Eger ma' lûl ise binsün atına
Eli boş gelse pîr haşretine

Yeşil yaprağ ile varmaq gerekdir
Neye kadar ise virmek gerekdir

Ṭolu gele ṭolu çıkar qapudan
Yapu taşu qalır mı hiç yapudan

Dañi gelince şeyhe hedâya
Ulaşdırub yarısın alıqoya

Meger ta' yîn ider ise getirün
Haqqı bilür oyuk degül oturun

Cerîme viriserdir mücrim olan
Şu mezkûr işleri virirse

Ki ya' ni târiq resm-i târiqat
Cerîme getirür şeyhine elbet

Yâhûd on iki çöb ururlar ey yâr
Cerîmesi alınmaz ise nâ-çâr

Dedeye üç direm olur cerîme
Toğuzdur hem gerek şeyh cerîme

Çoyub seccâde altına a' zîzân
İderler vaqt olunca şarf yârân

Yâhûd üç çöb olur bu yollara ta' zîz
Let urdılar diyü hic olma dil-gîr

Velâkin şeyhe rüknüñ eylemezler
Bu işi sen niçün itdiñ dimezler

Eger şeyh eyler ise irtihâli
Aña oldı dime aña maqâli

Di göçdü dünyeden ol pîr-i kâmil
Ki maşşerde olursuñ aña vâşıl

Yirine kim qalursa ' izzet eyle
Kemâl-i rağbet ile hidmet eyle

8

(a)

Selefe itdi bugüne ihtira' î
Sen ol tutmaqlıga bunları sâ' î

Edeb gözed edeb gözle begâyet
Edebsiz kişi hiç bulmaz selâmet

DER MAĞÂLÂT-I MEŞÂYİĞ

Mağâlâtın a‘ zîzân ile böyle
Efendi yâ birâder diyü söyle

Eger akrân ise budur edâsı
Efendi haşretîdir mâ-a‘ dâsı

Eger dervîş ise dededir adı
Şağınsun ‘ izzet olmasun murâdı

Şûfiler sufiye hem şeyh dimezler
Felân halîfe diyü söylemezler

Felân dede diyeler birbirine
Geçüb oturmaya şeyh yerine

Eger mağdûmı var ise ‘ azîzin
Budur elfâzı ol cândan a‘ zîzin

Ada Aşmed baba Mağmûd babadır
Bu sözün ğayrısı cümle hebâdır

Dağı şeyhler a‘ vâm hem mülûk
Begüm lafzı düşer ehl-i sülûk

Maḳâlâtı bu güne eylemişler
Ki her şey'e birer isim ḳoymuşlar

Murâdı erleriñ tehziḃ-i ahlâḳ
Boyin viren olur maḳbûl-ı ḥallâḳ

MAḲÂLÂT-I FUḲARÂ

Ḳaşuġa mil' aḳa sofraya mendil
Muma Şem' a yâḥûd çerâġdır bil

Ḳavuġa tâc u ferâceye ḥırḳa
Bahâsı olsa da otuza ḳırḳa

PâpûŐa izlik ü ayak ḳabı
Serâvîl di ḩona ya diz ḳabı

Ata ḳatıra ḥayvân di ya merkeb
Ḥımâra di çemender gözle edeb

ḩoñuza dime ḥınzır cânavar di
Lisân-ı Őûfiyân budur çü imdi

Daḥı ben dime biz di bî-tekebbür
Bu yolda çekmeyem dirsен te' essür

Çerâġı pöf diyüb söndürme zinhâr
Daḥı söndür dime kimseye ey yâr

Di lafz ile ki diñlendir çerâğı
Bir iş emr eyle urma albe dâğı

Oa fr dime gel ateşı ya
Al eliñe dime bu amağı a

(b)

Ki ya' ni kendiñ it idmeti ey yâr
Ki tâ kim olmayasın kimseye yâr

Taşavvuf yâr olub bâr olmamadır
Gl-i glzâr olub âr olmamadır

Kediye hirreh fâreye kesegen
aağın avşana tâzı yelegen

Köpege kelb di tilki ilekâr
Yaban kelbli di urda yâ ziyânkâr

Edek di umğa sarığa destâr
Dai destâr-ân di peşkire vâr

Di mangır açaya altûna dinar
Yâûd altûna sür di sevme zinhâr

Di keskin bıçağa mifta anatar
Oaya hücre di omuşa mürdâr

Di dîvâr eyledim kapu kaparsıñ
İz her ne yaparsıñ

Şûfî tayanmaya şeyhiñ a' şâsın
Dağı boynuna aşmaya ridâsın

Dağı seccâdesin ayaklama hiç
Libâsın izligin geymeyesin hiç

Meger izinleyüb ki diye kâmil
O dem giymeklige hiç olma kâhil

Şûfî halîfeye dede dimeye
Anı dervîş maķâmına ķomya

Efendi diyü ta' zîm ideler hem
Budur dervîş olan ķişıye elzem

Ana ķadın dinür çiftine pîriñ
Di kendi zevciñe bacı fakîriñ

Göçerse şeyhiñ alma çiftini hem
Tarîķatda bunu bilmeklik elzem

Oturma ser tarîķiñ üstüne var
Getürme i' tibârdan anı ey yâr

Misâfir geleniñ göñlüne diñleme
Ben eskiyim diyü yüziñi egme

Zıkr meclisine çünkim varalar
Müdevver halka gibi oturalar

İleri yâ geri oturma ey yâr
Uşûli bozma gözet dâhi zinhâr

Dağı zıkr olıcağ bakma ırağdan
Bil zıkr eyle gel düşme ayakdan

Ki yardım idegör anlara ey yâr
Kelâmında buyurdu Rabb-ı Ğaffâr

Qal'allahu te'âlâ ve te'âvenü 'ale'l-birri ve't-takvâ ve qale'n-nebiyyu resûllu'llahi
sallallahu te'âla aleyhi vessellem izâ merartum bi riyâzî'l-cenneti ferte'u qâlû vemâ
riyazü'l-cenneti yâ resula'llah qale 'aleyhi's-selâm halaku'z-zikri

9

(a)

FÎ BEYÂN-I ÂDÂB-I HÂLVET

İşit imdi benim rûh-ı revânım
Saña bir dâhi budur armağanım

Diyelim halvet âdâbını size
Du'â-i hayr ide siz de bize

Şerâ'it var dağı hem halvet içre
Nice sırlar görünür vahdet içre

Sekizdir h alvetiñ Şartı m d m 
Vuz -1 d 'im   Şavm dev mı

Dağı Şavm oldu h alvet Şartı ey y r
Őer 'iğden deñildi saña pes  ar

Dev m-1 zıkr   nefy h tır ola
  Az ze rabt-1  albe  adir ola

Dağı Őeyhiñe terk it i' tir zi
Ki tađŐil idesin vech bey zi

Sekizden birini terk itme ey y r
Őađıñ kend ne gibi benlik itme izh r

Y  kabz oldum y  baş oldum diye var
Yağar mı kabz u baş ehl-i d dar

Çoyub varlığı ki g zle rız yı
Riy zat ile istesin rız yı

  al e'nnebiyy  Şalla'llahu   aleyhi vessellem **m t   able en tem t **⁴⁸

Bu h lvet pek a la
O levmdir iğtiy r n  oyle diñle

Dağı  d b odur kim Őađla sem' 
Uyana t  ki dilde n r Şem' 

⁴⁸ " lmeden  nce  lünüz." Hadis-i Şerif.

Gözüñ şaqla şaqlın şu içme zinhâr
Urursun yoluñu ey tâlib-i yâr

Dağı fehm eyle gel qadr-i ta'âmı
Budur âdâb-ı halvet tut kelâmı

Qarañu ola hücre hem dâğı dar
Nitekim kûh-ı Hırâda olan gâr

Nola zâkir uyursa ba' de'l-eşrâq
Otururken uyuya yok tayanmaq

Bu yolu qurdılar pîrler erenler
Bugüne eyledi evvel gelenler

BAQIYYE MAQÂLÂT Fİ'L-ĤİLÂFET

Halîfe zîkr ider ise devâmı
Gelür elbet eger hâş u 'âmı

Şaqlın aldanmağıl geldiklerine
Gelüben yüziñe güldüklerine

Başuña halkı cem' a hırşı it
Derûnun Ĥazret-i Mevlâya berkit

(b)

Kimi gelür seni eyler teccessüs
Komazlar itmege bekle teneffüs

Kimi naqşîñ çıkarmaqdır murâdı
Cefâ-yı halka şabr it öyle ‘âmî

Kimi kul olmağa gelür çapuna
Ki hizmet eyleye dâ'im çapuna

Yine şabr eyle hem añâ nazâr kııl
Şu beş hasletlü kişiden hezâr kııl

Biri ahmaq biri çirkin huludur
Tarîkin öğrenen yüzi şuludur

Biri bu kizb ile ma' rûf ola ol
Yalancı ola mı dergâha maqbûl

Birisi dünyayı maqbûb idine
Zarar vir anîñ şohbeti dîne

İdeyim imdi tafşîlâtı taqrîr
Derûnuñ bağla pendime gönül vir

Odur ahmaq ki bilmez nef' ile zarr
İyülük eyleyem dir zarrı deger

Kemâle cehle olmuşdur muşâhib
Saña şerrî deger olmaz o tâlîb

Ûâle resûlallah şallallahu ‘aleyhi vessellem **el câhîlu ‘aduvvun linefsihi fe keyfe**
yekûnu şadîkân li-gayrihi

Bu haşetlü kişiniñ yok devâsı
İraq olmağdurur anuñ revâsı

Dağı hem su-i hulq ehli olanlar
O berzah icre ħar gibi qalanlar

‘İzbeden şühût u nefis icre qalub
Ma‘ âşî bahrınıñ içine talub

Ne düşmen bilür ol ne hem eĥibbâ
İraq olmağdır andan saña evlâ

Dağı ısrâr iden zenb-i kebîre
İrişür qahr-ı Cebbâr-ı Ĥabîre

Düşmenlik ider bârî Te‘ âlâ
İrişmesedir bunuñ yüzi zevâle

Yanına varma aniñ olma mağzûb
Ĥudâniñ dergehinde olma mağyûb

Bugüne bed mizâc olur mı tâlîb
Qamu dîn icre merdûd oldı kâzîb

Yalancı nâ'îl olmaz sırra aşlâ
İder esrârını kezb ile ifşâ

Yalancıdan meded eyle firârı
Yalancı ile aşlâ itme yârı

Dağı dünyâsun kişi olur zâğ
Meded vir cîfesin ol andan ırâğ

Murâdı lâşe-i dünyâdır anıñ
Anıñla olma ölüñ kalb ü cânıñ

10

Gönülde ger qalursa hubb-ı dünyâ
Müyesser olmaya hic hubb-ı Mevlâ

Eger olmaz ise o şâf-ı mezkûr
Ri' âyet it o dervîş ile otur

Gözet zâhirde bâtıñda sen anı
İrişe rahmet-i Rahmâna cânı

Risâlem çün tamâm irdi hâlâ
Hemân sa'y ile taşîl eyle ma' nâ

Be-ħaqq-ı hâtem-i nûr-ı nübüvvet
İlâhî Himmete eyle i' nâyet

Velî kullarîñ ile eyle maḥşûr
Günâhîñ rahmetiñle eyle mağfûr

Daḥı evlâdına dîne etbâ'ına heb
Nazar kııl faẓl u cûduñ ile yâ Rabb

Yazanlar intiḥâbım ola mağfûr
Oқuyanlar bula esrâr-ı mevûr

11

(a)

İlâhiyyât

8'li hece vezni

‘Âlemleriñ îcâdına
Oldu sebab ‘aşq-ı Hudâ
Mürşidleriñ irşâdına
Oldu sebab ‘aşq-ı Hudâ

Fehm eyle tâlib bu sözi
Bilinmek istedi özi
Vâr itmege cümlemizi
Oldu sebab ‘aşq-ı Hudâ

Cennâtı gülzâr itmege
Ṭâmûyı pür-nâr itmege
Â'lemleri vâr itmege

Oldu sebab ʿ aşk-ı Hudâ

ʿ Arşı yaratmağa Hudâ

Bâʿ iş nedir bil sâlikâ

Bilmez o kim nâdân ola

Oldu sebab ʿ aşk-ı Hudâ

Yaʿ kûbı Yûsufa yâdına

Mecnûnı Leylâ adına

Âʿ şıkların feryâdına

Oldu sebab ʿ aşk-ı Hudâ

Himmatîniñ yandı özi

Çan ile pür oldı gözi

Manşûrveş söyler sözi

Oldu sebab ʿ aşk-ı Hudâ

Fâʿ ilâtün Fâʿ ilâtünFâʿ ilâtün Fâʿ ilün

Âşinâ idim ezelden şimdi ben oldum cüdâ

Hâlîme raḥm eyle yâ Rabb yalvaru geldim saña

Sen ki settârü ʿ uyûbsun daḥi ğaffârüz-zünûb

Çulların derdine dermân eyleyen sensin Hudâ

Hâlîme raḥm eyle rûz-ı mahşer olduḡda benim

Tâ saʿ âdet kâni Aḥmed eyleye senden ricâ

Himmetîniñ derdine dermân irişmezse eger
Ol ğarîbi kim esirger daĥi senden mâ' adâ

Ĥarfü 'l-bâ (ب)

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

Seniñ ħadriñi kim bildi Ĥudâdan ğayrı ey maĥbûb
Cemî' -i enbiyâ içre ki sensin cümleden mergûb

Seni her kim ki cân ile severse Ĥaĥĥ sever anı
Seni derd ile sevemeyen ħalubdur cümleden maĥcûb

Cemâliñ şevĥine şunlar yanarlar her dem eşĥârda
Toluben ' aşĥ-ı Ĥaĥĥ ile ħamusı olalar meczûb

Süvâr ol esb-i himmetle yüri ğafletden âĝâh ol
Aĥagör cân gözün cehd it cemâliñ göstere ol ĥûb

(b)

Ĥarfü 'l-cîm (ج)

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Zâhidâ dem urma ' aşĥdan ħapuyı ħaĥdıñ mı hiç
Sîneñ üzre âteş-i ' aşĥı a' ceb yaĥdıñ mı hiç

Cezbe-i 'aşka düşüb geyüb melâmet hırkasın
Hayret icre adını dîvâneye taqdıñ mı hiç

Açılıb mir'at-ı kalbiñ nefsiniñ bed şüretin
Sen temâsâ eyleyüb âyîneye baqdıñ mı hiç

Himmet-i merd-i Hudâdan bir naşîhatdır saña
Kavcıgazın kırıdub çaqmaqcıgıñ çaqdın mı hiç

Harfî'l-dâd (ﺩ)

8'li hece vezni

Yâ Rabb mübtelâ kullar
Senden meded ister meded
Zikriñi itmege diller
Senden meded ister meded

Seni isteyüb bulmağa
Hubb-ı 'aşkıñla tolmağa
Ġazâ-yı ekber kılmağa
Senden meded ister meded

İsm-i pâkiñi sormaga
Vaĥdet-i zâta irmege
Yâ Rabb cemâliñ görmege
Senden meded ister meded

Şerâb-ı aşkıñ içmege
Pervâz uruben uçmağa
Vaħdet iline göçmege
Senden meded ister meded

Seniñdir kuvvet ü kudret
Seniñ avniñledir nuşret
Yâ Rabbenâ Dervîş Himmet
Senden meded ister meded

Harfî 'l-râ ()

8'li hece vezni

Bâd-ı şabâya şorsunlar
Cânân illeri kıandadır
Bilenler haber virsünler
Cânân illeri kıandadır

Fikr iderim aklıñ irmez
Yürek kıaynar taşar tırmaz
Bilenler de haber virmez
Cânân illeri kıandadır

Hayli zamândır şorarım
Bir derdli â'şık ararım
Kıalmadı şabr u kıarârım
Cânân illeri kıandadır

Şol baħrım ҡaynadım aşdım
Mevc uruben addden aşdım
Diyâr-1 (ar) ğurbete düşdüm
Cânân illeri andadır

Dervîş Himmet ider âhı
A' ceb görem mi ol mâhı
Severseñ güzel Allahı
Cânân illeri andadır

MUHAMMES-İ MÜTEKERRİR

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

İçi aşı a' ceb ü kibr ile olu
Kendi olmuş nefis ü şeytânın ulı
Bulmadı aa giden oĝrı yolu
Elde fetvâ dilde tavâdır gider
Hey meded bir urı ğavĝadır gider

12

(a)

Câh ile elin etegin öper durur
Sîm ü zerden aşr-1 â' lâ yapdırır
ud' a ile elde varın apdırır
Elde fetvâ dilde tavâdır gider
Hey meded bir urı ğavĝadır gider

Bir seyisiñ postı giymiş egnine
Hem cevâhir sa‘ ât aşmış boynuna
‘Aqlım irişmez bu halkıñ oyununa
Elde fetvâ dilde taqvâdır gider
Hey meded bir qurı gavğadır gider

Hükm ider kâdılar aşlın bilmedin
Nedir ol ben şâhidim dir görmedin
Dir yalanı yir harâmı turmadın
Elde fetvâ dilde taqvâdır gider
Hey meded bir qurı gavğadır gider

Vâ‘ iz-i şehriñ şorasıñ hâlini
Kendi tutmaz didigi aqvâlini
Himmeti seyr it bu halkıñ elini
Elde fetvâ dilde taqvâdır gider
Hey meded bir qurı gavğadır gider

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

Nâr-ı ‘aşqa per yağanlar pertev-i Raḥmân bulur
Bezm-i ‘aşqda dem çekenler lü’lü’-i mercân olur

Dil ü cânını viren olur mutî‘ ḥüsnünü
‘Aql cânıdan giçer ammâ yerine cânân bulur

Men a‘ refe⁴⁹ sırrını bilenler oldılar merd-i Hudâ
Kendi zâtıñ añlayanlar kaṭrede ‘ummân bulur

⁴⁹"Men arefe nefsehü, fekad arefe rabbehu "Nefsini bilen Rabbini bilir.

‘ Aşk-ı Hakkdan derde düş şabr idegör Eyyûb gibi
Şabr irgüren kemâle derdine dermân bulur

Ser virüb sırra uyanlar buldılar maṭlûbunı
Çile-i merdân çekenler sırr ile sübhân bulur

Pîrlerin erkânını şıdık ile ikrâr eyleyen
Şâdıkhâne kulluk iden himmet-i merdân bulur

8'li hece vezni

Biz ol ‘ uşşâk-ı bî-pâkiz
Bize Bayramîler dirler
Reh-i ‘ aşk icre çâlâkız
Bize Bayramîler dirler

Temûtû⁵⁰ sırrına vâşıl
Vücûd yok bizde el-hâşıl
Biziz ol baḥr-ı bî-şâhil
Bize Bayramîler dirler

Hevâ-yı nefisle şâ'im
Nevâ-yı ‘ aşk ile kâ'im
Ki zıkr-i Hakk iden dâ'im
Bize Bayramîler dirler

Biziz ol zümre-i rindân
Şerâb-ı ‘ aşk ile mestân

⁵⁰"Ölmeden önce ölünüz" anlamına gelen (Mûtû kable en temûtû) hadîsine işarettir. (Fuat Bayramoğlu s. 277)

Bizimdir çille-i merdân
Bize Bayramîler dirler

(b)

Nişîn-i kişver-i vaḥdet
Bize ad virdi çün vuşlat
Biziz merdan-ı Ḥaḳḳ Ḥimmet
Bize Bayramîler dirler

8'li hece vezni

Bugün ' aşḳ oduna yanmış
Cemâlullâha â' şıklar
Şerâb-ı ' aşḳ ile ḳanmış
Cemâlullâha â' şıklar

Bu ' uşşâḳıñ semâ' ina
Anıñçün daḫi ider zâhid
Ki bilmez mest-i ' aşḳ olmuş
Cemâlullâha â' şıklar

Fenâfillâha irmişler
Beḳâbillâhı bulmuşlar
Tecellî zâtı bulmuşlar
Cemâlullâha â' şıklar

Ḳarârı yoḳ cihân icre
Bu ' aşḳ ṭurmaz nihân icre

Görür Hakkı a' yân icre
Cemâlullâha â' şıklar

Gelenler terk-i ser itsün
Reh-i ' aşkı güzer itsün
Bize Himmet nazâr itsün
Cemâlullâha â' şıklar

8'li hece vezni

Ne var derde düşdüm ise
Gönül senden dermân ister
Merkezimden şaşdım
Gönül senden dermân ister

Fâni dünyâ keşretinden
Kurtuluş yok miñnetinden
Cenâb-ı Hakk haşretinden
Gönül senden dermân ister

Muħkem tutub şerî' atı
Taşşıl idüb tarîkatı
Geçüb râh-ı haķîkati
Gönül senden dermân ister

Dervîş Himmet der her yâri
Ben de bulaydım dildârı
Dil mülkünün şehri yârı
Gönül senden dermân ister

Mefâ'îlün Mefâ'îlünFa'ûlün

Yüri ey müdde'iler bî-nevâlar
Muhibb-i mâsivâ ehl-i hevâlar
Belâ-yı derd-i nefse mübtelâlar
Bu güne itmedi Hakk âşinâlar

Binüb nefis ile şeytânın atına
Temellük idesin dünyâ atına
Yarın kim varıcağ Hakk Hazretine
Seni dergâh-ı Mevlâdan koğalar

Nedir bu i'tibârât ıstılâhât
Kanı ihlâş ile hüsn-i 'ibâdât
Karâr ider idi ehl-i sa'âdât
Nihân olub iderdi inzivâlar

Saňa mekr eyledi nefis ü şeyâtın
İderler itdiğin e'âli tezyîn
Düşürüb kalbiñe hubb-ı selâtin
İdersin sen de turmaz iddi'âlar

Kemâl ehli bunu fikr itmez idi
Hevâ ehline uyub gitmez idi
Çü Himmet aña râğbet itmez idi

13

(a)

Gerekmezdi bulara mâsivâlar

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtünFâ' ilün

Mürşid-i kâmil olanlar tâlîbi irşâd ider

Mâsiva'llahdan halâş idüb anı irşâd ider

Arıdub varlık hişârın hâk ile yeksân idüb

Hâne-i vesvâsı kûy-ı ' aşk ile berbâd ider

Nûr-ı tevhid ile gönlüñ mülkünü ma' mûr idüb

Hakk nazargâhı olan kalbini hem âbâd ider

Hâlet-i ' aşk ile tâlîb gafleti dilden sürer

Bülbül-âsâ derd ile her şubdem feryâd ider

Himmetî vir gönlüñü şıdk ile Allah ' aşkına

Sicn-i tenden Hakk Te' âlâ â' şığın azâd ider

8'li hece vezni

Sivâdan kalbini pâk it

Göñül mir'ât-ı Raḥmândır

Şafâdan sîneni câk it

Göñül mir'ât-ı Raḥmândır

Eger ednâ eger emcâd
Göñül mir'ât-ı Raḥmândır
Bu ma' nâyı begim kııl yâd
Göñül mir'ât-ı Raḥmândır

Bu â' lem nüshâ-i şugra
Nedir bil nüshâ-i kübrâ
Çekilmiş tuğra-i garrâ
Göñül mir'ât-ı Raḥmândır

Sürersin mâsiva'llâhı
Bulursun Ḥaḳḳı bi'llâhı
Taleb kııl vech-i Allâhı
Göñül mir'ât-ı Raḥmândır

Gel ey Himmet şikâr eyle
Göñülden özge kâr eyle
Bu sırrı âşikâr eyle
Göñül mir'ât-ı Raḥmândır

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Ḥamdullah bu maḳâm-ı â' lîde kııldım qarâr
Açılıb mir'ât-ı ḳalbim oldı çok şey âşikâr

Yüzümi yire sürüb zârı kıılıb âh eyledim
El açub dergâh-ı Ḥaḳḳa didim ey perverdigâr

Baş açub zâr eyler idüm bir seherde nâgehân
Eyledi hâdî hidâyet gitdi elden ihtiyâr

Def' idüb gönlüm hicâbın eylegil ' arz-ı cemâl
Dâm-ı ' aşkına tütülob olmuşum çünkim şikâr

Sem' -i câna irişüb hâtifden oldum bir nidâ
Ey kulum benden baña gel nice idersin qarâr

Himmete himmet irişsün evliyâdan yâ Allâh
Bağ-ı ' aşkıñ bülbüli olub kılalım âh u zâr

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Bilmezim yâ Rabb benim gönlümdeki sevdâ nedir
Râh-ı ' aşkıñda benim başımda bu gavğa nedir

Âb u bâd u hâk u âteşden yaratdıñ âdemi
Anda bir dil halk itdiñ dildeki deryâ nedir

Evvel ü âhir nihân u âşikâr O'dur kamu
Nefy kıl cümle sivâyı fehm kıl illâ nedir

(b)

Bü'l a' cebdir bu ki ebdân icre ervâh-ı müttehid
Kimisi illâya mazhar kimisi de lâ nedir

Men a' ref sırrına vâsıl olmayanlar Himmetî
Zulmet-i nefis icre kalmadı bilmedi Mevlâ nedir

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün

Ḳapuña geldi muhtâc u gedâlar
A' tâlar eyle sulţânım a' tâlar
Egerci kıldılar cürm ü haţâlar
A' tâlar eyle sulţânım a' tâlar

Efendim uydılar nefis-i le'îme
Yine yalvarı geldiler kerîme
Kerem kılgürüb kalb-i selîme
A' tâlar eyle sulţânım a' tâlar

Bihâr-ı luţfunuñ pâyânı yokdur
Ḳuluñ cürmünden ihsânıñ da çokdur
Bilürler cümleye bâbıñ açıkdır
A' tâlar eyle sulţânım a' tâlar

Ṭutub dergâhıña yüzi ilâha
Ricâ vü havf ile idüb temennâ
Ümîdim kesmez ey Rabb-ı A' lâ
A' tâlar eyle sulţânım a' tâlar

Bu Dervîş Himmetî irgür şafâya
Ulaşdur sırr-ı pâk Muştâfâya
Eger lâyıq degil luţf u a' tâya
A' tâlar eyle sulţânım a' tâlar

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün

Baħr-ı kudretdir â' lem-i zübdedir
Ânıñ dürriñe maħbûb-ı Şameddir

Cihân bağında bir güldür açılmış
Ânı şemm eyleyen mest-i ebeddir

Ne kâdir medħ ide insân o zâtı
Ânıñ meddâħı çün ħayy-ı şameddir

Bu maħlûkât u mevcûdât cümle
Aña â' şıķ geceler bî-a' deddir

Gel ey Himmet edeb gözle bu yolda
Ki meddâħım dimek terk-i edebdir

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtünFâ'îlâtün Fâ'îlün

Gülşen-i tevħîd icinde bağbâna it sû'al
Bülbülüñ feryâdı vardır kâdandır ol gülzâr

Luţfuña mazħar olaldan ħalbimiz mesrûr idi
Gül cemâliñ görmeyeliden olmuşum ben bî-ķarâr

Ṭurayım vaķt-i seħerde ħoş münâcât ideyim
Dökeyim çeşmim yaşını ağlayayım zâr u zâr

14

(a)

Çok zamândır Himmetîye itmediñ ' arz-ı cemâl

Yâ Muhammed va' de itdiñ haddin aşdı intizâr

5'li hece vezni

Vaqt-i seherde

Açılır perde

Düşmüşüm derde

Dermân sendendir

Düşmüşüm kaldır

Ağlarım güldür

Minnetim oldur

Dermân sendendir

Benim bîçâre

Çaldım âvâre

Yürek pür-yâre

Dermân sendendir

Nefs-i zâlimi

Gözler hâlîmi

Şundum elimi

Dermân sendendir

Dervîş Himmete
Çâre vuşlata
Derd-i firqate
Dermân sendendir

Mefâ'îlün Mefâ'îlünFa'ûlün

Hayât-ı fâniye kim ola mağrûr
Der-i Mevlâda hiç olmaya ma' dûr

O bilmedi niye geldi cihâna
Ki mâl u manşûb itdi anı mesrûr

Tecellî-i zâtı erdikde zühûra
A' nâşır hükmi ol demde ola mağhûr

Kimiñ kim varlığı Haqq itdi virân
Yine 'aşkı ile ol ide ma' mûr

Şu vâqtin kim ola çün li ma' allah
O zâkirler ola ol demde mezkûr

O sırra vâşıl oldı tâ ezelden
Pes aniñçün ene 'l-Haqq didi Manşûr

Bu Himmət kûluna yâ Rabb nazar kııl
Ne zâkir olabildi ol ne mezkûr

7'li hece vezni

Düşdüm yine bir derde
Gönlüm niçün eglenmez
Karârım yok bir yerde
Gönlüm niçün eglenmez

Yâ Rabb sen kı1l yârî
Görsem cemâliñ bâri
Dün ü gün kı1lub zârı
Gönlüm niçün eglenmez

Mü'minim şükr iderim
Dâ'imâ zıkr iderim
Her zâman fikr iderim
Gönlüm niçün eglenmez

Şehvet gavğası degil
Ziyet sevdâsı degil
İzzet da'vâsı degil
Gönlüm niçün eglenmez

Himmet bir â'şık kıldur
Bu yol bir a'ceb yoldur
Hâlimi bilen oldur
Gönlüm niçün eglenmez

Harfî 'l-zâ (ج)

(b)

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Şem' -i zâtün şu' lesinde biz hemân pervâneyiz

Ref' idüb ' aql ma' âşî şanma kim divâneyiz

Ol Muhammed hazretinden olmuştır özge haber⁵¹

Münzevî olduk bizim ağıâr bilmez hâlimiz

Hamdullah Hakk ileyiz halk ile biğâneyiz

Çâr-yâr-ı Muştafâyı âlini evlâdını

Öyle bil kim Himmetâ sevmekte bir merdâneyiz

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

Bugün meydân-ı ' aşk içreki yâre âşinâyız biz

Fedâdır cânımız Hakkâ anıñçün rûşenâyız biz

Sivânın terkin urmuşlar kamu maqşûda irmişler

Vişâl-i Hakkı bulmuşlar tufeyl-i evliyâyız biz

Bırağub in ile ânı komışlar kevn ü mekânı

Unudub ad ile şanı o kavme hâk-i pâyız biz

⁵¹Bu beytin 2. dizesi bulunmamaktadır.

Vücûdî eyleyüb ‘uryân cigerleri olub sûzân
Cemâline olub hayrân enîs-i âh vâyız biz

Cihâna itmeziz rağbet budur ayinimiz Himmet
Yeter ‘uşşâka bu devlet mürîd-i Muştafâyız biz

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtünFâ‘ ilün

Yine giryân olmağ ister gönlümüz
Bağr-ı ‘ummân olmağ ister gönlümüz

Çâr-ı ‘unşurdan hâlâş alub bugün
Mısra sulţan olmağ ister gönlümüz

Mühr-i mihr-i ‘aşkı alub destime
Pes Süleymân olmağ ister gönlümüz

Biz bu varlık perdesin hark eyleyüb
Hâke yeksân olmağ ister gönlümüz

Evliyâdan isteriz himmet-i nazâr
Kâmil insân olmağ ister gönlümüz

Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilünMefâ‘ ilün

Baňa ‘aşk -ı Hudâ yâr olmadıkca gönlüm eglenmez
Cihânîñ halkı ağıâr olmadıkca gönlüm eglenmez

Gider za'îf kuvvâ-yı nâle-i her bâre kuvvet vir
Giceler şubha dek zâr olmadıkça gönlüm eglenmez

Tecellî seyrine 'uşşâk temâşâgâha çıkmışlar
Bize de böyle bâzâr olmadıkça gönlüm eglenmez

Taşavvuf didiler birkaç söz ile aldanub kaldım
Vişâl-i kûy-ı dildâr olmadıkça gönlüm eglenmez

Yine sevdâ-yı 'aşk ile a'ceb dîvânelik vardır
Hemândem seyr-i gülzâr olmadıkça gönlüm eglenmez

Ne deñlü keşret icre vahdete irse merâtible
Bañâ erķân-ı eshar olmadıkça gönlüm eglenmez

15

(a)

Göñül âyînesin pâk eyledim çün sa'y u himmetle
Tecellî-i zât dildâr olmadıkça gönlüm eglenmez

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Mürğ-i dil pervâz olub uçmağ diler
Âşiyân-ı lâ-mekândır seyrimiz
Seyr-i fi'llaha kanad açmağ diler
Âşiyân-ı lâ-mekândır seyrimiz

‘ Aşk-ı Hakkdan cûş idüb deryâ gibi

Rütbe-i â‘ lîde hem ‘ anka gibi

Gülistânda bülbül-gû yâ gibi

Âşiyân-ı lâ-mekândır seyrimiz

Zâhidâ olmaz bu kıl u kâl ile

İrmedi Cibrîl berr ü bâl ile

‘ Aşk-ı dildâr ile vecd u hâl ile

Âşiyân-ı lâ-mekândır seyrimiz

‘ Aşk-ı Hakk ile o kim serden geçer

Hâ’ il olmaz yir ü gök baır ile ber

Himmet merd-i Hudâdan al haber

Âşiyân-ı lâ-mekândır seyrimiz

Harfî ‘l-kâf (ق)

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

Kondı çünkim bu dil-i vîrâneye sultân-ı ‘ aşk

İrdi Hakkdan ‘ âşık-ı dîvâneye dermân-ı ‘ aşk

Leylimiz kadr u berât u rûzumuz ‘ ıyd-ı vişâl

Hamdullah gitdi gâmlar gelicek kârbân-ı ‘ aşk

Top u çevgân ellerinde ‘ âşık-ı şûrîdeler

İhtiyârı elde kalmaz göricek meydân-ı ‘ aşk

Himmetîyi gör ne hâle koydı ‘ aşkın hâleti

Bilmez oldı cism ü cânı oldı çün hayrân-ı ‘ aşk

8'li hece vezni

Bağçecige dikdim idi
On güne dek bitti kabağ
On beş yigirmi gün icinde
Tam başına çıktı kabağ

Birkaç okka kadar oldu
Kalbim sürür ile tıldı
Ammâ a' câyib hayf oldu
Yürecigim yakdı kabağ

Hemândem haberin aldım
Kin ü ğazab ile tıldım
Segirdüb kapuyı çaldım
' Aqlımı heb kapdı kabağ

Dostlar ' aceb zulm oldu
Gözlerim kan ile tıldı
Cümle vârim helâk oldu
Hâtırımı yakdı kabağ

Hârfü 'l-lâm (ل)

(b)

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Ey gönül gam çekme bu sırr-ı Hudâdır bilmiş ol
Cümle mâl u mülk âhir heb hebâdır bilmiş ol

Bu zenn-i fertûteye aldanmadık hiç kimse yok
Cümleden a' lâ olan terk-i sivâdır bilmiş ol

Luţf-ı Hakkla bend-i dest ü pâ olan yâr oldu heb
Fikrimiz tevhîd ile⁵²

Ey hevâyı şetm-i a' dâ gerçi gâyet güç gelür
Himmetî-veş şabr iden merd-i Hudâdır bilmiş ol

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Ey cân gözün açabilsem diyenler
Leyl ü nehâr zikrullahâ meşgûl ol
Bu varlıktan geçebilsem diyenler
Leyl ü nehâr zikrullahâ meşgûl ol

Enbiyâ nübüvvet buldığı yoldur
Evliyâ velâyet buldığı yoldur
Dil ü cânını envâr ile tıldur
Leyl ü nehâr zikrullahâ meşgûl ol

Men a' ref sırrını tıyub bulursun
Eksiklerin gidüb kâmil olursun
Hakkın tecellî-i zâtın görürsün
Leyl ü nehâr zikrullahâ meşgûl ol

Cehd ile cân kulağını açagör
Hiţâb ercî remzin seçegör
Hızırveş âb-ı hayâtı içegör

⁵² Bu dizenin devamı yoktur.

Leyl ü nehâr zikrullahâ meşgûl ol

Gel bu dervîş Himmetden al bu demi

Bilegör sen de ma' nâ-yı âdemi

Seyr idersin on sekiz biñ â'lemi

Leyl ü nehâr zikrullahâ meşgûl ol

4+3=7'li hece vezni

Ey Hudâ-yı lem-yezel

Çapıldı gönlüm kesel

Çalbi 'aşkla kıl mahal

Çapıldı gönlüm kesel

Gönlümüz aç revzeniñ

Göre ma' nâ gülşeniñ

'Aşkla şevk heb seniñ

Çapıldı gönlüm kesel

Rağmetiñ 'aynayla bağ

Âteş-i 'aşkıñla yağ

Çaldı cânım bir ramağ

Çapıldı gönlüm kesel

Çıl bu Himmete nazâr

Mağv ola cümle keder

'Aşğdan vir gel haber

Çapıldı gönlüm kesel

Ḥarfü'l-mim (م)

16

(a)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün

Ḥalâş olunmuyor nefsiñ elinden

Yine senden olur meded ilâhım

Cüdâ kıldı beni vaḥdet ilinden

Yine senden olur meded ilâhım

Ḳomaz nefsim ki idem emriñ icrâ

Tebâh itdi bu küllî 'ömri ḥayfâ

Nice olu ḥâlimiz yâ Rabbi ferdâ

Yine senden olur meded ilâhım

Naşîb it fazlıñı cânım viricek

Mu' ayyen ol yalnız ḳabre giricek

Melekler baña ef'âl şoricak

Yine senden olur meded ilâhım

Şırâtı dostlarıñ âsân giçeler

Yüzinüñ üstüne düşe niceler

Benim kim defterim yarın açalar

Yine senden olur meded ilâhım

Îlâhi vâdî-i ḥayretde ḳaldım

Ki zîrâ lücce-i 'işyâna ḫaldım

Vücûdı Himmetâ 'ummâna şaldım

Yine senden olur meded ilâhım

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

Mest oldığım itmeñ a' ceb hüm-hâneye uğramışım

Â' şıkları mest eyleyen kâşâneye uğramışım

Bir sâki gördüm anda ben sâgir ile şerbet şunar

Peymâne şundi destime meyhâneye uğramışım

İrdim ebedî qurbiyyete cânân ile ünsiyyete

Gelüb bu dâr-ı gurbete bîgâneye uğramışım

Dil mülkini itdim tebâh kılsam 'aceb mi âh vâh

Ma' mül ide qalbim ili vîrâneye uğramışım

'Aşq ehliniñ germiyyeti artırdı dilde hâleti

Ben dahı bilmem Himmetî âyâ neye uğramışım

8'li hece vezni

Cemâl-i Hakk'a 'âşıkım

Dirim yâ hayy yâ kayyûm

Reh-i 'aşkında şâdıkım

Dirim yâ hayy yâ kayyûm

İrişdim lâdan illâya

Ulaşdım cedbe-i hûya

Baňa Hakk ismi sermâye

Dirim yâ hayy yâ kayyûm

Hevâ-yı aşkla bülbül
Seherlerde ider gulğul
Göründi çünkü bu-yı gül
Dirim yâ hayy yâ kayyûm

Vücûdı eyleyüb nâbud
U' yûbı eyleyüb meşhûd
Tecellî-i zât olub maşşûd
Dirim yâ hayy yâ kayyûm

Bu dervîş Himmetiñ kârı
Seherlerde ider zârı
Tuyub ol sırr-ı kâhhârı
Dirim yâ hayy yâ kayyûm

(b)

7'li hece vezni

Ey â' şıķ-ı şâdıķlar
Gelüñ Allah diyelim
Bezm-i Hâķķa lâyıķlar
Gelüñ Allah diyelim

Varalım toğrı râha
Yüz sürelim dergâha
Yalvaralım Allaha
Gelüñ Allah diyelim

Fânidir mülk-i dünyâ

Biz isteyelim 'uqbâ

Bize yeter bu sevdâ

Gelün Allah diyelim

Nidelim ğayr kulları

Dâ'im idelim şükri

Yeter bize Hakk zikri

Gelün Allah diyelim

Ko disünler dîvâne

Biz turalım dîvâne

Derd ile yâne yâne

Gelün Allah diyelim

Geliñ tevhid sürelim

Doğru yola girelim

Dost cemâliñ görelim

Gelün Allah diyelim

Diñle dervîş Himmeti

Tutuñ farz u sünneti

Ey Muhammed ümmeti

Gelün Allah diyelim

Ne hâşıl zîb ü sihrinden ferâgat eyle keşretten

Gözüñ aç hâb-ı ğafletten nice bir olasın nâ'im

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Nice bir derd ile giryân olayım

Nice bir ' aşk ile püryân olayım

Zahm-ı firqatle derûnum pür idüb

Nice bir ney gibi nâlân olayım

' Iyd-ı vaşlıñla beni şâd eylegil

Bir nazar kıl saña kurbân olayım

Bendeñi yoluna irşâd eyleyüb

Vâşıl-ı dergâh-ı Yezdân olayım

Yâ Resûlallah bu Himmet kuluñı

Ƙıl şefâ' at dilde sultân olayım

4+3=7'li hece vezni

Cünkü yandı ' aşk odı

Kül olmağdır murâdım

Düşüb ayak altına

Yol olmağdır murâdım

İşbu keşretden geçüb

Vahdet iline göçüb

Lâ-mekâna perr açub

Çöl olmağdır murâdım

Sa' y ile dürüşünce

Yâr ile görüşünce

‘Ummâna irişince
Gül olmağdır murâdım

Bađmam nefsiñ âline
Aldanmam ağvâline
Gülzâr-ı ‘aşkıñ dalına
Gül olmağdır murâdım

Himmetiye Őorana
Dost yoluna varana
Hađđdan haber virene
Kul olmağdır murâdım

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

Gel ey zâhid bizi terk it olalım ‘aşđ ile dâ’im
Ne gelür ğayre rağbetden sivâdan olalım Şâ’im

Tabîb-i hâzıkım dersen nedir sende bu ‘illetler
Olalım gel seniñ ile Hudâ dergâhına kâ’im

17

(a)

Ne dirsem sözimi diñle seherde derd ile añla
Ne dir Himmet saña añla olalım ‘aşđ ile dâ’im

8'li hece vezni

Mü 'minler yanar yaqılur
Elvedâ' yâ şehrü 'ş-şiyâm
Melekler 'arşa çekilür
Elvedâ' yâ şehrü 'ş-şiyâm

Tesbîh oquyan dilleriñ
Ötmez oldu bülbülleriniñ
Yanmaz oldu kandilleriniñ
Elvedâ' yâ şehrü 'ş-şiyâm

Heb mü 'minler maḥzûn oldu
Gözleri yaş ile tıldı
Mescidler qarañu oldu
Elvedâ' yâ şehrü 'ş-şiyâm

Ḥazret-i Ḥaqq'a varınca
Dergâhına yüz sürünce
Ḥoşnûd ola şorunca
Elvedâ' yâ şehrü 'ş-şiyâm

Ümmete Ḥaqqıñ rahmeti
Senden umarız şefqati
Yâ Rab unutma Himmeti
Elvedâ' yâ şehrü 'ş-şiyâm

Harfî 'l-nûn (ن)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün

Eger irmek diler iseñ o yâre
Seherlerde uyan ğafletden uyan
Bülbül gibi â' şık iseñ gülzâre
Seherlerde uyan ğafletden uyan

Seherde rahmetiñ bâbı açılır
Seherde bâde-i vuşlat saçılır
Seherde kû-yı cânâne göçilür
Seherlerde uyan ğafletden uyan

Eger görmek dilersenñ rû-yı yârı
Seherlerde koma efgân u zârı
Uyarır ' aşk odum ' uşşâk-ı zârı
Seherlerde uyan ğafletden uyan

Egerçi Himmetâ irmek dilersenñ
Serâ-yı vahdete girmek dilersenñ
Haqqıñ kurbı gülün dermek dilersenñ
Seherlerde uyan ğafletden uyan

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gel ey bâd-ı şabâ luţ it haber vir bañâ yârimden
Firâkı cânıma yetdi uşandım cümle vârimden

Beni ferdâlara şalma kerem kı l merhamet eyle
Tutuşur kırkarım çarh-ı felek âh ile zârımdan

Ėarîbim Ėurbete düşdü m kimsene añlamaz hâlî m
Fîrâk-ı nârına yandım cüdâ düşdü m diyârımdan

Baña pîrim nazar kı ldı şabâdan al haber didi
Benim nefsim hiçâb oldu alıkodu şikârımdan

Şabâ eydür kı ul ol ‘ aşka bulam dirseñ o dildârı
Bihamdillah idüb Himmet haber aldım o yârımdan

(b)

MÜSEDES-İ MÜTEKERRİR

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

Ėul olub sultân-ı ‘ aşka maţlab-ı a‘ lâya ir
Feth idüb esrâr-ı kenzi maşşad-ı aşşâya ir
Ol tecellî-i â‘ lemin bu sırra vü ednâya ir
Ėalma bu süflîde sa‘ y it rütbe-i vâlâya ir
Keşret ile zîkr idüb sür hubb-ı Ėayrullâhı sen
Añlıyasın pes rumûz-ı şemme vechullâhı sen

Mâsiva'llâhdan bugün gel kı lbiñi pâk ideğör
‘ Aşkı-ı Ėaqqdan bir haber al sineñi çâk ideğör
Bu ‘ anâşır hükmünü kı seyr-i eflâk ideğör
Şeh-per-i tevhid ile rûhuñu çâlâk ideğör

Keşret ile zıkr idüb sür hubb-1 gayrullâhı sen
Añlıyasın pes rumûz-1 şemme vechullâhı sen

Şâh-1 ‘ aşka kulluğ eyle â‘ rif ol olma denî
Vâsıl-1 ‘ ilm-i ledün ol tâ bilesin sen seni
İ‘ tîkâd-1 pâk eyle gel şıdğ ile diñle beni
Nâr-1 ‘ aşkla yaqub mağv eyle bu cân u teni
Keşret ile zıkr idüb sür hubb-1 gayrullâhı sen
Añlıyasın pes rumûz-1 şemme vechullâhı sen

Ke ‘ alâmâtı iriş zâtına âsmânıñ yürü
Kalma esmâda müsemmânıñ ola gör mazharı
Bağla boynuñ ħabl-1 ‘ aşka gezme serserî
Böyle buldılar bunı cümle tarîkat erleri
Keşret ile zıkr idüb sür hubb-1 gayrullâhı sen
Añlıyasın pes rumûz-1 şemme vechullâhı sen

Himmetî sen gir gönül tahtındaki sulţanı bul
Mâsivânıñ terkin ur olma zen-i dünyâya kul
Lî ma‘ Allah seyrine ir gözleme sağ ile şol
Neyler iseñ eyle bul dergâh-1 Mevlâya vuşul
Keşret ile zıkr idüb sür hubb-1 gayrullâhı sen
Añlıyasın pes rumûz-1 şemme vechullâhı⁵³ sen

6+5=11'li hece vezni

A‘ ceb añlar mısıñ niye geldüğüñ
Ağla hey gözlerim ağla nice gülersin

⁵³Bakara 115. Ayet.“Ve lillâhil meşriku vel magribu fe eynemâ tuvellû fe semme vechullâh(vechullâhi) innallâhe vâsiun alîm(alîmun).” Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allah'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir.

Bu ğaflet içinde nedir güldüğün
Ağla hey gözlerim nice gülersin

‘Azrâ’ ile emâneti virдің mi
Yoğsa qarânu sîne girdiñ mi

18

(a)

Şırâtı geçüb mîzâna vardıñ mı
Ağla hey gözlerim ağla nice gülersin

Qabrinden qalkınca ‘uryân yürürsün
Dîvân-ı Haqqa yalnız turursun
Günâhın çok ne yüz ile varırsın
Ağla hey gözlerim ağla nice gülersin

Ayağ üzere elli biñ yıl turmadın
Defter-i a‘ mâliñ baqub görmedin
Sû’âl u hesâba cevâb virmedin
Ağla hey gözlerim ağla nice gülersin

Dervîş Himmet kanı derd ile âhiñ
Göz yaşıyla yârlıganır günâhiñ
Gördüm dirseñ cemâlini Allahıñ
Ağla hey gözlerim ağla nice gülersin

MÜSEDDES-İ MÜTEKERRİR

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Gelberü ' aql-1 selîmiñ vâir ise virem haber
Hikmetinden ol Hudânıñ diñle ey cân-1 peder
Â' kıl iseñ bu zen-i dünyâ için çekme keder
Heb Cenâb-1 Hazret-i Haqqdan irişür nef' ü zarr
' İbret ile bir nazâr kııl bir tecellîdir cihân
Â' rif ol seyrânıñ eyle sırr-1 Haqqı kııl nihân

Kâf u nûn emrinden itmiş on sekiz biñ â' lemi
Künt-i kenziñ sırrıñ i' lân itmege bak âdemi
Men a' ref remzini añla zâyî' itme bu demi
Tâ olasin sen dağı genc-i haqqâyık maḥremi
' İbret ile bir nazâr kııl bir tecellîdir cihân
Â' rif ol seyrânıñ eyle sırr-1 Haqqı kııl nihân

Oldurur ḥallâq-1 â' lem yaradupdur mümkünât
Ḳabzâ-i kudrettedir cümle ḥayât ile memât
Zâyî' itme vaḳtiñi Mevlâ buyurdu gel at
Heb fenâ bulmaḳda illâ bâḳiyâtü 'ş-şâlihât
' İbret ile bir nazâr kııl bir tecellîdir cihân
Â' rif ol seyrânıñ eyle sırr-1 Haqqı kııl nihân

Diler ise bir nefesde â' lemi berbâd ider
İster ise nice biñ â' lem dağı îcâd ider
Kimini derbend idüben kimini azâr ider
Â' kıl iseñ bu sözüñ gûş it seni irşâd ider

‘İbret ile bir nazār kı1 bir tecellîdir cihân

(b)

Â‘rif ol seyrânıñ eyle sırr-ı Hakkı kı1 nihân

Sa‘y idüb dilden çıkarsın hân mân sevdâsını

Ġaflet ile boynuña alma cihân ğavĝasını

Hiçe say bu â‘lemiñ a‘lâsını ednâsını

Bunda kâ milden ĝaraž kul bilmedir mevlâsını

‘İbret ile bir nazār kı1 bir tecellîdir cihân

Â‘rif ol seyrânıñ eyle le sırr-ı Hakkı kı1 nihân

Himmetî aç cân gözini şâyed ola feth-i bâb

Â‘kı1 olan bunı añlar mîr ü sultân şeyh-i şâb

Âhîrü ‘l-emr olmada â‘lem harâb en der-harâb

Bunı söyler nâzil olan yüz şuhuf hem dört kitâb

‘İbret ile bir nazār kı1 bir tecellîdir cihân

Â‘rif ol seyrânıñ eyle sırr-ı Hakkı kı1 nihân

8’li hece vezni

Pür-şevk olan â‘şıkları

Hû ismidir hayrân iden

Derdli olan şâdıqları

Hû ismidir hayrân iden

Kırk â‘lemine uçurub

Vahdet şarâbın içürüb

Cân u cihândan geçürüb
Hû ismidir hayrân iden

Açılıb dildeki perde
Devâ olan budur derde
Â' şıkları her seherde
Hû ismidir hayrân iden

Ölmüş gönli dirgüren
Kulları Hakkâ irgüren
Â' şığı dirler her gören
Hû ismidir hayrân iden

Sürüb gönülden şöreti
Girdi cihânın rağbeti
Hayrete koyub Himmeti
Hû ismidir hayrân iden

8'li hece vezni

Yine bir sevdâya düşdüm
‘ Aşkıñ elinden elinden
Yine ‘ummân olub taşdım
‘ Aşkıñ elinden elinden

Âteş-i ‘aşk ile yandım
Fâni cihândan uşandım
Gûyiyâ Mecnûna döndüm
‘ Aşkıñ elinden elinden

Seherlerde ağlayayım
Cigercigim dağlayayım
Şular gibi çağlayayım
‘ Aşkıñ elinden elinden

Özümi ‘ummâna şaldım
Aña gavvâş olub taldım
Pîrlikde hayretde kaldım
‘ Aşkıñ elinden elinden

Dervîş Himmet bî-çâredir
Cihân icre âvâredir
Hem cigeri pür-yâredir
‘ Aşkıñ elinden elinden

8'li hece vezni

Ezelden ‘aşq-ı yâr ile
Göñül dîvâne misin sen
Gezersin âh u zâr ile
Göñül mestâne misin sen

Saňa va‘ad itdi ma‘şûkuñ
Cemâliñ gösterem diyü
O devletden cüdâ düşdün
Göñül bîgâne misin sen

19

(a)

Ele girmezse dildârîñ
Göresin âh ile zârîñ
Cemâli şem' ine yârîñ
Göñül pervâne misin sen

Saña Himmet nazar oldu
Erenlerden çü gül oldu
Vücûduñ külli ma'v oldu
Göñül vîrâne misin sen

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Gelmişiz işbu cihâna tâciriz biz kâr icün
Yüklenüb 'aşkıñ metârın dost ile bâzâr icün

Yokluğu virdik mezâda bey'imiz oldu şahîh
Alacağım vireceğim kalmadı ağıâr icün

Düşmüşüm gurbet diyâra kimse bilmez hâlîmi
Bülbül-i şeydâ gibi feryâd idem gülzâr icün

Himmetim hüsnüñ metâ' in naqd-ı 'ömrüm yerine
Varlığım ol dosta virüb bey' idem dîdâr icün

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Hâne-i dilden süregör zıkr-i Hakkdan gayrısın

Â' şık iseñ ayıragör zıkr-i Hakkdan gayrısın

Tâlib-i dünyâ olanlar mâsivâyı terk idüb

Selb-i küllî eylediler zıkr-i Hakkdan gayrısın

...⁵⁴ zümresinden olmak isterseñ eger

‘ Aklıña fikriñe alma zıkr-i Hakkdan gayrısın

Â' rif-i billahdan aldık biz nedâmet dersini

Âniñ icün bilmeziz hic zıkr-i Hakkdan gayrısın

Himmetî irmek dilerseñ ol tecellî sırrına

Levh-i dilden mahv idegör zıkr-i Hakkdan gayrısın

Harfü 'l-vâv (و)

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Eyâ dildârdan mehcûr olanlar

Sürelim zıkrini illa'llâh diyü

Hevâya meyl idüben dûr olanlar

Sürelim zıkrini illa'llâh diyü

Müdâmî pîrleriñ yansun çerâğı

Göñül gözini aç kıldır bu bağı

⁵⁴Beytin başı eksiktir.

Yed-i kudretden ic tolu ayağı
Sürelim zıkrını illa'llâh diyü

Dilersen girmege bu râha cânâ
Haqıkat sırrını itmege peydâ
Gel eyle pırleriñ âyînin icrâ
Sürelim zıkrını illa'llâh diyü

Bu bağa Himmetâ âzâde geldim
Nice gümrâhları irşâda geldim
Gönül vîrânesin âbâda geldim

(b)

Sürelim zıkrını illa'llâh diyü

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün

Gönül gözün açabilsem diyenler
Gice gündüz Hudânıñ zıkrın eyle
Bu varlığdan geçebilsem diyenler
Gice gündüz Hudânıñ zıkrın eyle

Nebîlerden bize kalan bu yoldur
Velîler maţlabı buldığı oldur
Dil ü cânıñı envâr ile tıldur
Gice gündüz Hudânıñ zıkrın eyle

Dün ü gün zıkre kim meşgûl olursuñ
Şağın terk eyleme mechûl kalursuñ

Tecellîye bunuñla yol bulursuñ
Gice gündüz Hudânîñ zıkrin eyle

Gönül kulağın anıñla açagör
Haâta arcağı remzin seçegör
Hızır-veş âb-ı hayvânı içegör
Gice gündüz Hudânîñ zıkrin eyle

Olursa Himmete erbâb-ı ma' nâ
Şafâlar kesb ider bu kalb-i şeydâ
Verâ-yı perdeyi eyler hüveydâ
Gice gündüz Hudânîñ zıkrin eyle

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün

Gel ey zılmât gaflet icre kalan
Hudânîñ zıkrini dilden ayırma
Bunuñla buldı heb maşşûdı bulan
Hudânîñ zıkrini dilden ayırma

Bu â' lemden geçüb tayrân idersiñ
Ezelden tâ ebed seyrân idersin
Nice â' şıklar hayrân idersin
Hudânîñ zıkrini dilden ayırma

Qoyub ağıyârı varlıqdan geçilsün
Gönül bezminde sâgarler içilsün
Bu gülşende gül-i vaḥdet açılsun
Hudânîñ zıkrini dilden ayırma

Ma' ârif baħrine almağ dilerseñ
Hağķat derslerin almağ dilerseñ
Hudâyı Himmetâ bulmağ dilerseñ
Hudânıñ zıkrını dilden ayırma

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Ey gönül derdine dermân isteyen
Derde dermân eyle zıkrullah ile
Vuşlatı 'ıydına feryâd isteyen
Cânı kurbân eyle zıkrullah ile

20

(a)

Cürmüñi añ ħadden aşub yürime
Ma' şıyyet baħrına düşüb yürime
Gir tarıķ-i Hağķa şaşub yürime
Râhıñ âsân eyle zıkrullah ile

Nice bir ' işyân odına yanasın
Hağķı zıkr it cümleden uşansın
Ėayriden pâk it vücûduñ ħânesin
Dostı miħmân eyle zıkrullah ile

Himmetî gûş it seħerde bülbüli
Gör nice eyler seħerde Ėulguli
Saña lâzım ise ger vuşlat yolu
Sen de efgân eyle zıkrullah ile

8'li hece vezni

Dilersen kâmil olasin
Tevekkül eyle Allaha
Şafâ vü zevkı bulasin
Tevekkül eyle Allaha

Çoyub keşretiñ â' lemin
Bulagör vaḥdetiñ demin
Bırağûb â' lemiñ gamın
Tevekkül eyle Allaha

Seni ḥalq eyleyen Ḥallâk
Odur rızqıñ viren Rezzâk
Rızâsın gözle ey müştâk
Tevekkül eyle Allaha

A' vâma eyleme rağbet
Saña lâzım mı bu ' izzet
Mesâkîn ile kııl ülfet
Tevekkül eyle Allaha

Cinâna girmek isterseñ
Vişâle irmek isterseñ
Cemâliñ görmek isterseñ
Tevekkül eyle Allaha

Bulursuñ Himmeti kârı
Müdâmî iste o yâri

Elinde nesne yok bâri

Tevekkül eyle Allaha

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Â' şık ider cânını dildâra kurbân itmege

‘ Andelîb ider seher gülzâra efgân itmege

Â' şık biñ cânı olsa bezl ider ma' şûkuna

‘ Âr idersin zâhidâ bir cân kurbân itmege

İhtiyârı elde yokdur â' şık-ı şâdıqların

Bâğ-ı hüsnünde girüb tâtşu cevân itmege

Cür' a-ı cân-ı lebinden bir kadeh nûş eylegil

‘ Azm ider leylâ şıfat mecnûn(1) hayrân itmege

Cân u başa kalmıyanlar yârimiz hem-râhımız

Çün şalâ oldu bugün i' şâ cevân itmege

Ġam yime Himmet demîdir â' rif ol meydâna gir

Bir bahâne ister ol ' uşşâka ihşân itmege

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Çün tölupdur gönlüm ' aşk-ı yâr ile

Nisbetim yokdur benim ağıyâr ile

Biz haqîkat gülünüñ bülbülüyüz

Zevkimiz dâ'im durur gülzâr ile

(b)

Her seher bülbüller efgn etmede
Nlekr olmadayız biz zr ile

Bunda geldik hret tccryız
Ykmz tldur esrr ile

Hkle yeksn olursk gm degil
Tek hemn yr olalım dildr ile

Gel tevhd eyle Hka d'im
Tlsun snen Őkn ink(r) ile

Msiva'llahdan eliñ çek Himmeti
Őin olmak dilerseñ yr ile

6+5=11'li hece vezni

Gönül kŐ eski yuvdan uçdı
Giden gelsün bizimle dost iline
Katarlar bağlandı kfile gdi
Giden gelsün bizimle dost iline

 AŞk eŐeri olan krr bağlamaz
Yreginde derd olmayan ağlamaz
Bizi bu yerlerde kimse añlamaz
Giden gelsün bizimle dost iline

Bir ğarîbim adım şanım añılmaz
Yüregimde yârem vardır oñulmaz
‘Aşk deryâsı çûş eyledi yeñilmez
Giden gelsün bizimle dost iline

Leyl ü nehâr aķar çeşmimiñ yaşı
Dost yoluna koyub cân ile başı
‘Aşk ile giçelim tağ ile taşı
Giden gelsün bizimle dost iline

Dervîş Himmet eydür ânı bile(n)ler yok
Medhîn oķur anda varub gelenler
Delîlimiz oldu pîrler erenler
Giden gelsün bizimle dost iline

6+5=11'li hece vezni

Nice bir h̃âb-ı ğafletde yatalım
Gözüm gel ağlayalım yâne yâne
Hemân bir pîriñ etegin tatalım
Müdâmî ‘aşķ içelim kâne kâne

‘Âr u nâmûsuñ şişesin kıralım
Nâm u şânın terkin uralım
Şoħbetiñ h̃aş h̃aşına irelim
H̃idmetde olalım şâdıķâne
Cehd idüb gel ehl-i kemâl olalım
T̃arîķat postında kâl olalım
Bırağub kâl ehl-i h̃âl olalım

Bu meydâna girelim â' şıķâne

21

(a)

Açılsun bâğ-ı haķîkat gülleri
Feryâd itsün rûz u şeb bülbülleri
Himmetî görünsün dostuñ illeri
Gel imdi varalım o âşiyâna

6+5=11'li hece vezni

Nice bir bu hevâlarda gezersin
Gel utan Allahdan gel tevbe eyle
Şûretin düzüb sîretin bozarsın
Gel utan Allahdan gel tevbe eyle

Halk icinde sâlusluķlar idersin
Vaħdetiñde hilâf yola gidersin
Yâ ' özrûñ kabûl olmasa nidersin
Gel utan Allahdan gel tevbe eyle

Nefse uyub şeytâna qarîn olma
Boynuña ma' şıyyet yükünü alma
Unudub Mevlâyı ğaflete tılma

Gel utan Allahdan gel tevbe eyle
Tevbe kııl günâha ki yanmayasın
Nice bir nâ-ħalef uşlanmayasın

Varıcağ Hazretten utanmayasın
Gel utan Allahdan gel tevbe eyle

Dervîş Himmet çok zıkr eyle Allahı
Seherlerde ağla anub günâhı
Fıkr it varacağıñ ulu dergâhı
Gel utan Allahdan gel tevbe eyle

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Genc-i ' aşkı ister iseñ dil-i vîrânda ara
Hızr-veş âb-ı hayâtı zulmet-i tende ara

Râh-ı Hağğa seni irşâd eyleyen ma' nâyı gör
Âdem-i ma' nâyı tâlib kâmil insânda ara

Her hâcerden gevher olmaz ma' den olmaz her türâb
Zâhidâ gir baır-i ' aşğa dürri ' ummânda ara

On sekiz biñ â' lemi geşt eyleseñ bulmağ muhâl
Seni yokdan vâr idüb Mevlâyı var sende ara

' Alleme'l-esmâ⁵⁵ rumûzun men a' ref⁵⁶ sırrın dağı
Añlamağ şâniñdan ise ehl-i ' irfânda ara
Tâlib-i Mevlâ olub her kişiden himmet dile
Ġâfil olma mağlabiñ var sırr-ı Qur'ân'da ara

⁵⁵ "Ve alleme âdemel esmâe kullehâ summe aradahum alel melâiketi fe kâle enbiünî bi esmâi hâulâi in kuntum sadikîn(sadikîne)." BAKARA-31. (Allah Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.)

⁵⁶ "Men arefe nefsehu fekad arefe Rabbehu" Hadis-i şerif. "Kendini tanıyan Rabbini tanır".

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Giçelim bu hevâ ile hevesden
Diyelim şıdk ile estağfirullah
Bu cân mürgün uçurmadan kafesden
Diyelim şıdk ile estağfirullah

(b)

Ṭolubdur cürmüm ile kûh u şahrâ
Kimi maḥfi âniñ kimi hüveydâ
Gülün sırrıñ ile serrâ' vü cehrâ
Diyelim şıdk ile estağfirullah

Nice bir uya nefsi le'îme
Bizi oldur kıoyan nâr-ı cehenneme
Niyâz idüb o luṭfi çok Kerîme
Diyelim şıdk ile estağfirullah

Yârın kim dergeh-i Hâḫḫa varırız
Çü defter açıla cümle görürüz
Nedir bu dirse ne cevâb virirüz
Diyelim şıdk ile estağfirullah

Bu Dervîş Himmet'e luṭf ide Allah
Âña âsân ola seyr ma' Allah
Uyanub nevm-i ğafletden seher gâh
Diyelim şıdk ile estağfirullah

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Yâ İlâhi ara yirde qalmışım noqşân ile
Kim cüdâ düşdüm qapuñdan cürm ile ' işyân ile

Yine qapuñı biraqmam ğayrı qapum yoq benim
Umarım irem kemâle luşfla ihsân ile

Sen fefirrû⁵⁷ didiñ ammâ cân qulaĝın açmadıñ
Fırşatı fevt eyledim hayfâ nidem nisyân ile

Rařmetiñ deryâsına ĥadd yoqdurur yâ Rabbenâ
Redd olunmayım qapuñdan ' afv eyle ğufrân ile

Qulluĝuñda Himmetî midir hemân ancaq ĥaķîr
Cümle ' âlim varısardır dergehe noqşân ile

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fa' ulün

İlâhi zulmet-i cürm ile taldım
Nedâmet eyledim estaĝfirullah
Uyub şeytâna nefsime kul oldım
Nedâmet eyledim estaĝfirullah

Benim ' işyânımıñ pâyânı yoqdur
Bilürüm rařmetiñ deryâsı çoqdur
U' řâta bâb-ı ğufrânıñ açuqdur
Nedâmet eyledim estaĝfirullah

⁵⁷ Fefirrû ilallâh: Kur' ân-ı Kerîm, Zariyat sûresi âyet 50; "O halde hemen Allah'a koşun; haberiniz olsun ki, ben size ondan gelen açık bir uyarıcıyım".

Eger kılmaz iseñ yâ Rabb çâre
Yürekde oñulur mı böyle yâre
Kuluñ kapuñı koyub kanda vara
Nedâmet eyledim estağfirullah

Günehden her ne kim yâ Rabb kıldı
Peşîmân oluben cürmini bildi
Diyerek Himmetî kapuña geldi

22

(a)

Nedâmet eyledim estağfirullah

Yâ Rabb kıldığım cürm ü ' işyâna
Nedâmet eyledim estağfirullah
Nefsime kul oldım idim şeytâna
Nedâmet eyledim estağfirullah

Deryâlar kumundan çokdur günâhım
Budurur yâ Rabb feryâd u âhım
Hâbîbiñ hürmeti ' afv it İlâhım
Nedâmet eyledim estağfirullah

Senden olmazsa bu derdiñ çâresi
Ėayrı kapu mı var kuluñ varesi
Haddin aşdı benim yüzüm çaresi
Nedâmet eyledim estağfirullah

Emriñi şayub çıkdım toğrı yoldan
Yine sen bilürsün benim hâlimden
Gelen günâha elimden dilimden
Nedâmet eyledim estağfirullah

Benim fesâd işlerime hadd yokdur
Bilür rahmetiñ deryâsı çokdur
Â‘ şî kullara kapuñ açıkdır
Nedâmet eyledim estağfirullah

Dervîş Himmet eydür suçımı bildim
Peşîmân oluben kapuña geldim
Şafâ’ir kebâ’ir her ne kim kıldım
Nedâmet eyledim estağfirullah

Harfü ’l-yâ (ى)

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fa‘ûlün

Göñül ‘aşkıñ ile pür-yâna döndi
Şafâdan sîneler ‘ummâna döndi

Qurulsun meclis-i ‘uşşâ bir bir
Dü çeşmim mest oluben döndi

Yağub nâr-ı muğabbet cism ü cânı
Harâretten dilim sûzâna döndi

Sürülsün meclis-i ehl-i haqîqate
Ezel bezminde çün peymâna döndi

Figânım gülşen içre ‘ andelîbiniñ
Seherde itdügi efgâna döndi

Erenler de irişdi bize Himmet
Gedâlar qalmayub şâhâne döndi

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlünMefâ‘îlün Mefâ‘îlün

Gülistân-ı haqîkatden gelübdür bûy-ı Raḥmânî
Ḥaberdâr olmaḳ isterseñ bulagör kâmil insânı

(b)

Diliñde degerin it dâ’im ki fikr-i Ḥaḳḳ ola kâ’im
Sivâdan olıcaḳ şâ’im tıyarsın sırr-ı seccânı

Derviş sevdâ-yı ‘ aşḳ ile sol ḥubbun göñüldeñ sever
Muşaffî eyle dil levḥin görünsün rûḥ sulṭânı

Bu bir derd-i İlâhîdir buna herkez i‘ lâc olmaz
Ṭabîb-i ‘ aşḳa yâr ol kim bulasın derde dermânı

Bülend it Himmetî dâ’im qaçırma fırsatı elden
Seherde ‘ andelîb-âsâ idegör âḥ u efgânı

6+5=11'li hece vezni

Eger dostdan bellü haber şorarsañ
Saña haber virsün seher yelleri
Dost illeri qanda diyü ararsañ
Saña haber virsün seher yelleri

Bahârı açıldı mı gülleriniñ
Feryâdı var mıdır bülbülleriniñ
Togrı yoluñ bilür dost illeriniñ
Saña haber virsün seher yelleri

‘ Aşkımiñ tutuşub câna boyandı
Dûd-ı âhım feleklere tayandı
Qandadır dir iseñ güzel efendi
Saña haber virsün seher yelleri

Dervîş Himmet kendin hayrân eylemiş
Yaqub-şûret mülkün vîrân eylemiş
Cânân illerini seyrân eylemiş
Saña haber virsün seher yelleri

6+5=11'li hece vezni

Sulţân-ı kevneyn qabrden qalkınca
Diye zâ‘îf ümmetlerim nice oldı
Cibrî’l hazretin hazır görince
Diye zâ‘îf ümmetlerim nice oldı

Lîvâû 'l-ḥamd ' arş öñüne dikile
Ḥalk-ı â' lem maḥşer yerine çekile
Mübârek gözünden yaşlar dökile
Diye zâ' îf ümmetlerim nice oldı

Ebubekr ' Ömer ' Oşmân turalar
Lîvâû 'l-ḥamdı ' Alîye vireler
Dut melek tâc u ḥulle getüreler
Diye zâ' îf ümmetlerim nice oldı

Cehennem yürüye ḥalkıñ üstüne
Ateşler saçıla â' şî kaşdına
Secdeye vara yalvara dostuna
Diye zâ' îf ümmetlerim nice oldı

Cümle enbiyâ unuda ümmeti
Muḥammed diye ümmeti ümmeti

23

(a)

Îlâhî ayırma â' şîḳ Himmeti
Diye zâ' îf ümmetlerim nice oldı

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Gel ey ḡaflet icre zulmetde kalan
Sür tevḥîdi toḡsun ' irfân güneşi
Gir meydâna şıdkilen ihlâşlan

Sür tevḥîdi toğsun ʿirfân güneşi

Âʿlem-i lâhuta tayrân idersin

Ezelden ebedi seyrân idersin

Nice âʿşıkları hayrân idersin

Sür tevḥîdi toğsun ʿirfân güneşi

Bir bezme irişüb müdâm icilsün

Maḥv olub cümle varlıqdan gecilsün

Maʿrifet bağında güller açılsun

Sür tevḥîdi toğsun ʿirfân güneşi

Maʿrifet bağına ḥalmaḡ dilerseñ

Ḥaḡîḡat derslerin almaḡ dilerseñ

Dervîş Himmet Ḥaḡḡı bulmaḡ dilerseñ

Sür tevḥîdi toğsun ʿirfân güneşi

Fâʿ ilâtün Fâʿ ilâtün Fâʿ ilün

Nazarıñ pâk ise aldıñ nazarı

Ger ḡulûşuñ yoğise kıl ḡazeri

Gelüñüz yâre cânımız virelim

Çü ḡuruldı bugün de cân zârı

Manşıb-ı dehri isteyene almaḡ

Virmeyince alamaz sîm ü zeri

Sırr-ı Ḥurʿân olu mı saña fetḡ

Oḡumaḡ ile Şâḡıbî Cezerî

Vuşlat-ı yârı sen de isterseñ eger
Ne getürdüñ yâ aña mâ-ğazarı

Himmet az görme pîrleriñ nazarın
Nice biñ cân deger bir er nazarı

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Âb-ı engûr ile mestâne kıyâs itme bizi
Sâz u şanbûr ile dîvâne kıyâs itme bizi

Dîde-i cânı acub yâri temâşâ eylediñ
Âşinâyız Hağğa bîgâne kıyâs itme bizi

Mürşid-i kâmilden aldık dersi levh-i sînede
‘ Aşğdan bî-behre hayvâna kıyâs itme bizi

Yüri nokşân ile bağma Himmetî pîre iriş
Kendi özün bilmez o nâdâna kıyâs itme bizi

(b)

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Sırr yüzünden istemiş ol yâr seni
Var nihân ol tuymasun ağıâr seni

Elinden iç müdâm ‘ aşğ kim
Mest-i lâ ya' kııl ide esrâr seni

Bir taqarrüb hâşıl eyle Hakkâ kim
Şöyle maḥv ol bilmesün ebrâr seni

Gel ḥarâbât ehliniñ şekline gir
Kendilerden zann ide eṣrâr seni

Pes nihân ol Himmetî bu yolda sen
Her belâdan kırtarır efkâr seni

7'li hece vezni

Ey ' aşk eri gel beri
Meydân-ı ' aşk açıldı
Erenler meclisinde
Bâde-i ' aşk içildi

Bir kâmilî bulagör
Hâl ehinden olagör
O zât elin alagör
Mâ' ideler saçıldı

Şem' -i ' aşka yanalım
Pervâne-veş dönelim
Bir menzile kıonalım
Bu darlıktan göçüldü

Himmetî ' âlî eyle
Bu yolda toğru söyle
Deryâ-yı ' aşk böyle

Merdân-ı Hakk seçildi

6+5=11'li hece vezni

Uyan behey gâfil hâb-ı gâfletden
‘Ömrün geldi geçdi haberiñ var mı
Bir haber aldıñ mı sırr-ı vahdetden
Mürğ-i cânıñ uçdı haberiñ var mı

Bu dâr-ı rihletdir bunda kalınmaz
Hem şonı fenâdır murâd alınmaz
Kâfile kalkıcağ giri dönülmez
Kâbân başı göçdi haberiñ var mı

Azıgıñ var mıdır yola gitmege
Döşegin var mıdır varub yatmağa
Ejderler gibi dem çeküb seni yutmağa
Yerler ağzın açdı haberiñ var mı

Ma‘ şiyet yüküni aldıñ boynuña
Hic ölüm korkusu gelmez ‘aynıña
Felek birkaç arşın bezden öñüne
Yağasız ton biçdi haberiñ var mı

Dervîş Himmet senden evvel gelenler
Kimisi kul kim sulţân olanlar
Dünyâ benim mülküm diyü bilenler
Ecel câmin içdi haberiñ var mı

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Nâr-ı aşka yanmayanlar nûr-ı Raḥmân bulmadı
Varlığından geçmeyenler sırr-ı Sübhân bulmadı

24

(a)

Aḥvâl olub ikilikden vaḥdete irişmeyen
A' ceb idüb kendin görenler kâmil insân bulmadı

Bî-vücûd olub gönülden sürmeyen nâmûsını
Ḥâke yeksân olmayanlar baḥr-ı ummân bulmadı

Mübtelâ-yı aşk olanlar derde dermân bulmadı
Ol ṭabîbe ırmeyenler derde dermân bulmadı

Ehl-i ḥaḳḳı münkir iken aña Himmet neylesün
Şirki sürmeyen arada kâmil îmân bulmadı

7'li hece vezni

Bir aşık-ı nâlân kim
Yâ Muḥammed Muştafâ
Bir vâle ü ḥayrân kim
Yâ Muḥammed Muştafâ

Gördüm seni gördüm seni
Şâd eyle gel bu ğamgîni

Hakkdan şefâ' at kıı beni
Yâ Muhammed Muştafâ

Bu dervîş ' Abdullah o şeb
Gördi seni eyler tarb
Câ'e 'l-ferh râhü 'l-kerb
Yâ Muhammed Muştafâ

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

Ruñundur nesne-i pâk melâhat yâ Resûlallah
Vücûduñ mecma' hüsñ ü leţâfet yâ Resûlallah

Düşenler dîl-i pâkiñe bulurlar rütbe-i vâlâ
Çapuñdur muşassem ' izz ü sa' âdet yâ Resûlallah

Yine senden olur dermân olursa bendeñe ferdâ
Egerçi eyledim bî-ğadd şenâ' at yâ Resûlallah

O dem kim veşfi' âkûy olam redd itme çapuñdan
Ki sensin ma' den-i cûd u sehâvet yâ Resûlallah

Sezâ var i' nâyet eyle ' abdî-i siyehkârı
Şefâ' at yâ Resûlallah şefâ' at yâ Resûlallah

(b)

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

Uyub emmâreye itdim cihânına bunca o zârı

Şefâ' at eyle sulţânım şefâ' at ben günehkâre
Añınca cürmimi itmekdeyim feryâd ile zârı
Şefâ' at eyle sulţânım şefâ' at ben günehkâre

Bu yolda itmeyüb temkîn ki dâ'im eylerim telvîn
Ta' ayyün â' lemiñde cismine virmeyem ta' yîn
Harâb itdim derûnum gerçi kıldım zâhirim tezyîn
Şefâ' at eyle sulţânım şefâ' at ben günehkâre

A' ceb mekkârelik itdi baña bu nefsi-pür-kîne
Tufûliyyetde kaldım irdirsen hamsîn destiyyete
Zahmlar idüb yâverlik ile hâl-i gamgîne
Şefâ' at eyle sulţânım şefâ' at ben günehkâre

Eger ben â' cize sen eylemezsen dest-i kübrâyı
Baña sûd eylemez mülk-i cihânın mîr ü dârâyı
Seni bulmadım şefâ' at-hâh olur arayı arayı
Şefâ' at eyle sulţânım şefâ' at ben günehkâre

Rücû' it mâsivâdan hûşeni cem' eyle ' Abdullah
Mezellede kalursun hâdden efzûn
Gene dil hastesiyim kıl ' ilâcı yâ Resûlallah
Şefâ' at eyle sulţânım şefâ' at ben günehkâre

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

58

' Aşk seniñdir dil seniñdir cân seniñ

⁵⁸1. dize yoktur.

Cân u dilde ‘aşkı mihmân eyleyen
‘Aşk seniñdir dil seniñdir cân seniñ

Ḳabza-i ḳudrettedir cümle nüfûs
Bu merâyâda zuhûr iden ‘ukûs
Dâvud-ı ‘aşk ile dilde cülûs
‘Aşk seniñdir dil seniñdir cân seniñ

Ḳudretiñle yoġuñun bulduġ vüçûd
Añladık neydüġini ġayb u şühûd
Ḳul neye ḳâdir eyâ hayy vedûd
‘Aşk seniñdir dil seniñdir cân seniñ

Gel ‘aşkıñ ḳalbi şâdân eyle
Dervîş ‘Abdullahı ḥaddâd eyle
Â‘lem-i ma‘nâda sulṫân ile
‘Aşk seniñdir dil seniñdir cân seniñ

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

Cünbüş iden gerçi tendir rûḥ-i insân gizlidir
Bu ḳuvvâ-yı leşker gibi ammâ ki sulṫân gizlidir

Â‘rif peydâdır ammâ bilmedi nâdân olan
Heb hüveydâdır şanurlar ki nümâyân gizlidir

Â‘şık ağlarsa göziniñ yaşına daḫi eyleme
Göz yaşınıñ ḳaṫresinde baḫr-ı ‘ummân gizlidir

25

(a)

Ben dimez â' şık olanlar benliği maḥv eyledi
Cümle varlık ma' şûkuñdur nice bu şân gizlidir

Âşikâr odur kamu ' uşşâka aḡyâre dili
Derd maḥfidir ṭabîb gizli ve dermân gizlidir

Virdi olmuşdur nefis añlar bunı â' rif olan
Dervîş ' Abdullah gönülde nâr-ı sûzân gizlidir

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

İrmek isterseñ eger ünsiyyete
Ḥâniḳâh-ı himmete gel himmete
Vaḥdet it baḳma nuḳûş-ı keşrete
Ḥâniḳâh-ı Himmete gel Himmete

Fâ'ide virmez saña ' aḳl-ı me' âşir
Gel ma' ârî göge def' ola telâşir
Huşdâr dem müzn-i ḡâfil mübâşir
Ḥâniḳâh-ı Himmete gel Himmete

Gel bu vâdi-i hevesden eyle ṭayy
İr ḡayât-ı ḳalbe sür ezkâr-ı Ḥayy
Enzımâ ḳalbiñ ilâ zâke'l-ḡemyy
Âsitân-ı Himmete gel Himmete

Gel erenler şoĥbetine sen de ir
Baĥma cāna lücce-i ‘ummāna gir
Vecd ü ĥālîñ dürlerin şāhānedir
Ĥāniĥāh-ı Himmete gel Himmete

Dervîş ‘Abdullah ĥamu ten kemteri
Diñle pendin olma şaĥın serserî
Ehl-i ‘aşĥıñ budur oldun biri
Âsitân-ı Himmete gel Himmete

Müstef’ ilâtün Müstef’ ilâtün

Emr-i Ĥaĥĥ ile cihāna geldik
Biz o ma‘nâyı beyāna geldik

Bildik unuttuĥ bunda gelince
Yeñiden âmı ‘irfāna geldik

Mest olub kendi ĥünkü bârîden
Bunda eyleyüb iz‘ân geldik

Merĥad-i pâk-i Himmet-i pîre
Yüz sürüb dâ’im nâlâna geldik

Rûĥ-ı pâkinden alavuz feyzi
Şol gedâyız kim iĥsāna geldik

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Şıdqla â' şık olursuñ sana yâr eksik degil
Pîşe kıl mihr ü vefânı ğamküsâr eksik degil

(b)

Bağ-1 keşretden cüdâ ol meyve-i ' irfân bul
Gir riyâz vaḥdet içre berk ü bâr eksik degil

İki yerden kuşanub ḥidmet kuşağın er giy
Kulluğñ kurbunda ol bir tâcdâr eksik degil

Der ki merdâne ' arz it iktidârñ dâ'im
Ḥalka-i erbâb-1 dilde zer-nişâr eksik degil

Dervîş ' Abdullah niyâz it nâ'il ol maḥlûba
Himmet-i mer-ḥudâ elbette var eksik degil

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Tîre ḳalurdı göñül nûr-1 canâñı olmasa
Rûşen olmazdı bu günler âfitâbı olmasa

Añlamazdı dersini ' ilm-i ledün tâlibleri
Mekteb cisminde levh-i dil kitâbı olmasa
Cân göziyle hep görürlerdi cemâli nûrunı
Zâtına farḳ-1 celâlınden niḳâbı olmasa

Pür-nûr-ı rûhuñ nice pertev şalardı â'leme
'Aşkla bu tılsım cismiñde h'âbı olmasa

Böyle mi feryâd iderdi bülbül gülzâr-ı 'aşk
Nîk nâm ru-siyeh gibi gurâbî olmasa

İñlemezdi Dervîş 'Abdullah gözi yaşıñ döküb
Ehl-i 'aşkıñ ayağ altında türâbî olmasa

7'li hece vezni

İ' nâyetle kıl nazar
Kerîm Allah Raḥîm Allah
Ḳalmasun gön'lümde keder
Kerîm Allah Raḥîm Allah

Gör benim za'af ḥâlimi
Teftîş itme aḥvâlimi
Ben bilürüm ef'âlimi
Kerîm Allah Raḥîm Allah

Ben ḳulum sensin dâverim
Ḳapunde kemter çâkerim
Luḫfuñla olgıl yâverim
Kerîm Allah Raḥîm Allah

Â'lemin ḫalkı niredir
Günâh itmez ḳandadır
Luḫf u i' nâyet sendedir

Kerîm Allah Raḥîm Allah

Ḥayli dem oldı ağlarım

Ġayrı kapu yokdur vâram

Ben kılun böyle nâçârem

Kerîm Allah Raḥîm Allah

Ġâyetle suçludur özüm

Niyâz itmege yokdur yüzüm

Gecmezse nice olu sözüm

Kerîm Allah Raḥîm Allah

Nicesi fâriğ olam ben nâle-i her gâhden

Böyle gördüm râh-ı Ḥaqqı bir dil-i âgâhdan

Neşe' yâb oldı gönül çün nûr-ı zikrullahdan

Zâhir ü bâtın murâdım isterim Allahdan

Her murâdı Ḥaqq virirken eylemem ğayra ricâ

Der ki Mevlâdır ancak ehl-i 'aşka mültecâ

26

(a)

Tâ murâd itmez beni elbet cinân-ı kibriyâ

Zâhir ü bâtın murâdım isterim Allahdan

Emre da 'veti kalîb gûya idüb imtişâl

Bende 'Abdullah ider yâ Rabb saña ' arz-ı ḥâl

Kâm-cû bâna bu yoldan ğayrıya yokdur mecâl
Zâhir ü bâtın murâdım isterim Allahdan

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fa‘ûlün

Nice bir ağlayım ağyâre karşı
Baña luğf it meded anlara karşı

‘Ummâna feyzi var kullara Hakkıñ
Nesîm-i luğf eser eşhâra karşı

İder hem-demligi ‘uşşâk-ı bülbül
Anıñcün zâr ider gülzâre karşı

Vücûduñ mağv idüb tâ gide varlık
Döner pervâneler heb nâre karşı

Nola ‘Abdullah itse cünbüş-i ezhâr
Görinür zerreler envâre karşı

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Ravzaña çok yüz süren bulur emân
El-emân ey fağr-ı â‘lem el-emân
Her gelen dil-ğaste bulur tâze cân
El-emân ey fağr-ı â‘lem el-emân

Oldum ‘aşkıñla diyârımdan cüdâ
Tâ duğûl ravzaña olam sezâ
Hamdullah Hakk naşib itdi baña

El-emân ey faħr-ı â' lem el-emân

Çünkü geldik kabır-i pür-envârına

Tâ ki mazhar olavuz esrârına

Merhametle kııl nazâr züvvârına

El-emân ey faħr-ı â' lem el-emân

Eyleseñ bir kere luġfuñla nazâr

Hiç derunumda alur mı bir keder

ıl Şefâ' at Haġdan ey nûr-ı baŐar

El-emân ey faħr-ı â' lem el-emân

Anda kim medfun ola nâzik teniñ

Cennet-i a' lâya beñzer medfeniñ

Dervîş ' Abdullah ġaribiñdir seniñ

El-emân ey faħr-ı â' lem el-emân

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

İltifât itmez fenâ mülkine ehl-i ħaller

Mülk-i bâıye heves eyler bu ferġ âller

Haġ için bir ' ilm oı oldur seniñle alacak

Sen gidsen bunda alur cümle îl u aller

(b)

Devlet oldur kim mü'eyyid ola fâni olmaya

VaŐf-ı fânidir bu idbâr ile bu ibâller

Dervîş ‘ Abdullah figân eyler işitmezsin sözün
Tabi ki ey nefsi bed-hû sende bu ihmâller

Mezâhir-i keşretinden var mı mâni‘ vaḥdet-i zâta
Tecellî-i şîfâtı cilvegerdir cümle zerrâta

Heyûlâyı el-mizâc olmak gerekdir tâlîb-i ma‘ nâ
Ki görmezler sezâ bu zât-ı mec‘ üli ‘ ibâdâta

Şular ki rütbe ma‘ bûdı gördi nîk ü bed bilmez
Bu menzil şâhibi bakmaz i‘ bâdâta ḥaṭıyyâta

Bir siteşgâh zât-ı baḥt olurlar vâşılân-ı Hakk
Ki zîra ḳabil ister levḫ-i ḳalbi cümle hey’ete

Eger bir çeşm-i ḫûbın eylediñse ‘ abd bâ peydâ
Nazar şala pertev-i ḫûrşîde bakma çü şer zerrâtına

Ol benim ki mâlik-i mülk-i cihân-ı Himmetî
Şu‘ le-i ‘ âlem-fürûz dûdmân-ı Himmetî

Bende zâhir oldu bu sırr ḡonce-i esrâr Hû
Bir gül pür-renk ü bû-yı gülistân Himmetî

Ḥâk-i pâyı kühl-i çeşm ehl-i ma‘ nâ olmada
Ben ḡulam-ı kemterin esnân-ı Himmetim

Sâye-i feyzinde bilmem bîm-i a‘ dâ neydügin
Ben daḫîl zeyl-i pür-emn ü emân-ı Himmetim

Pençe-i sa‘ yımda ‘ anķalar giriftâr olmada
Şâhibâz-1 dil-şikâr-1 âşiyân-1 Himmetim

Nağme-perdâz me‘ ânîdir hezâr hâtırım
‘ Abd-1 yâbın ‘ andelîb-i gülistân-1 Himmetim

Şeyhimiñ gönlümde buldum yâresin
İsterim Mevlâdan ânî çâresin

Haķķa irmege gerekdir rehnümâ
Bilmedigiñ yola nice varasın

Elde iken uymayanlar mürşide
Varsun ‘ ömri oldığınca arasın

Âb-1 tevḥîd ile şüst ü şûlar it
Silmek isterseñ derûnun ķarasın

Benden ‘ Abdullah dilersen himmeti
Nefsinin fehm eylesün emâresin

METİN ŞERHİ ÖRNEKLERİ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile

Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Allah'a binlerce hamd ve minnet olsun ki vahdet gülü taze taze açıldı.

O Mustafa (s.a.v.)'ya da sonsuz salat olsun. Çünkü onun nuruyla sefaya erdik, saf gönlümüz neşelendi.

Onun ailesine, ashabına Cenab-ı Hak her zaman ihsan, iyilik etsin.

Duada dört dostu (Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali) analım. Allah bize bunları rehber eyledi.

Ve sonra hoş sözlere başlayalım, (iyi, hoş) amel kılan cennete gider.

İstediğim, bu duada, yâd etmen. Hemen garip olan beni mutlu edesin.

Ey gözlerimin ruhu kardeşim! Duy! Tarikat içinde bana güzel yoldaş(ol)

Tarikat âdâbı, kuralları nasıldır dinle. Şeriat gözü sana lazımdır.

Sevgili, din kaidelerini eksiksiz yere getir, çünkü gönül ve ruhun doktoru odur.

İnsan onun kaidelerinde eksik olsa, mertlerin meclisine mahrem olunmaz

Farzlar, vacipler ve sünnetle, sünnet kitabı, fakihlerin, ölümlerin toplanması, hepsiyle

Ne varsa sürekli onu sürekli yap ki, Mevlâ seni dergâha yakınlaştırsın,

Sâlik adabı bunlardan sonradır ki, Allah'ın emriyle nefsin helak olsun, ölsün.

Tarikat, din kaidelerinden ayrı değildir. Tarikat koku, Şeriat ise güldür.

Gül olmasa kokular olur muydu? Kokular nerede dağılırdı?

Şeriat halini tamam ettiğinde, Tarikat semtine tayin eyle ve ilerle!

Bu yolda usûl böyledir, dinle! Edep gözle, yine kapılar açıldı.

Allah'ın emrine tamamen dikkat et, bunlardan sonra mertlere (tarikât ehline) hizmet et.

Mertebeler; hizmetle, gönülden samimiyetle, gayretin büyük olmasıyla yükselir

Birader, Kemâle ermek istersen bu sözleri ezberle, bu sözlere amel et

Eğer tarikat adabı gözetirsen, sana hakikatin sırları açılır.

Bu yoldan malını bol bol saç, canını, masivayı terk et. Cömertlikle cennetler niyet et.

Erenler, bu yolda cimri olunmaz. Kulda yiğit, şanlı, cömert sayılanı lazım.

FÎ BEYÂN-I SİLSİLETİ'L-BAYRÂMİYYE

Bizim tuttuğumuz tarikat semtinde hakikat ehli, aslını bilir.

Ey biraderi usulde halvetiyiz

Yârin köyüne, bulunduğu yere iki yoldan eriştik. İki yandan ağaçlık, dallık yere erdik.

Bu göz açıklığını dilersen, Hacı Bayram'a bağlılık nedendir.(anlarsın)

Hakk'ın gül bahçesinin bülbülü Hacı Bayram'dır. Kavuşma gül bahçesinin gülü Hacı Bayram'dır.

Kim Hacı Bayram yolundaysa onun başında buna işaret olan gülü vardır.

Veli dediğimiz kişi, hala Seyyid Yahya yolu üzerinde yürür, o esasları canlandırır, diri tutar.

Her sabah ve akşam okunan zikrimiz, o pire feyz verdirir.

Eğer Cenab-ı Hacı Bayram silsilesini istersen, sen de (bunu) bil.

Şimdi başlangıcını öğren, duy, çünkü sonunu doğru yolu tutandır demişler.

Cebrail, Rabbâni vahyi Allah'tan aldı. Hz. Muhammed'e verdi, bil!

Hz. Muhammed bu sırrı herkese demedi, özellikle bil ki görünmesini saydı.

Her merde anlatmak layıktır, görünce sırları keşfetmesinler.

Peygamberden on er mülakkan oldu, vazifeleri öğretildi. Bu erler, cennete müjdelendi.

Onlara bu sırrı söyleyince, Hz. Ebubekir'e sırrı belli eder.

Gizli hazine o Muhammed Mustafa (s.a.v.) bu sırrı için Hz. Ali'ye gösterdi

Hz. Ali yüksek sesle zikretti. Onun kıymetini şaşkın aşağılık kimseler ne bilsin?

Ona Hasân-ı Basri yetişti. Bu anlamda benim şüphem kalmadı.

Habîb-i Acemî pire erdi ve onu sırlara eriştirdi.

Davûd-ı Ta'î ona mensûb olup o da feyz için çalıştı, haber aldı.

Onun öğrencisi oldu, Hakk'ın feyzleri bereketiyle kapı doldu.

Cüneyd geldi ve dini kaideleri vaaz etti. Irmak ve rüzgâr gibi yetişti

Ebu Ali Kâtip olup, başta bulunan Ebu Osman'a bu sır erdi.

Ebul Kâsım, Bekr-i Nessâc, Gazâli sühreverdi dahi Bayramî tâcını giydiler.

Bu mana amire erişti, Necmeddin Kübra vazifelerini öğretti, telkin etti.

Çünkü Mecdüddin'i gece, yıldızı etti. Ona Erdebili telaşla koştu.

Hamedani (o erdir) Hamidüddin'e doğru yoku gösterdi, derler.

Hacı Bayram Hamidüddin'e erdi. Hakikat sahrasına aslan oldu.

O annenin oğlu Şeyh ve Kâmil pir için yedi yaşında kavuştu derler.

Yani taht sahibi Hazret-i Pir'in annesi onun hakkında der ki:

Benim içimde iki pir bilinir. Duyardım bazen, "Allah" derdi.

Hatta bu sözü okuma bilmezken derdi, bunu bil. Karnımın içinde Kâmil piri görürdüm.

Ey yâr, bu sırlara sonunda Ak Şems erdi. Bunlardan sonra Şeyh Şâmi erdi.

Bu anılan Şeyhler, Kâmillerdir. Bunların her biri ehemmiyetlidir, nüfuzludur.

Bunlar din kaidelerinde kendini ibadete vererek er oldu. Bunların sırrı göklerin, ufukların içine doldu.

Bunlar, sünnet ve cemaat ehlidir. Bunların her biri ümmetin anahtarıdır.

Bunlar yolu çaba ile buldular. Bunlar ilahî sır için çalıştılar.

Ey talip, bu sırlara rağbet ediyorsan, ibadetle o sırlara celbeden ol, onları çek.

Gel etme! Şeriat ve tarikat içinde kul olup din için savaş.

DER BEYÂN-I SİLSİLE-İ HALVETİYYE

Halvetiye'ye bağlanmamı gel işit! Eğer dinlersen bu cevabımdır.

Mevlâ'nın sırları Cüneyd'e ulaşıncı iki kol oldular. Onun için açıktır, bellidir.

Birisi benim dediğim senin duyduğundur. Birisi işte şimdi işittiğindir.

Cüneyd'den Mümsadüddin Kâmil ona kadı oldu vecihüddin'e kavuştu.

Ebû Necîb-i Sühreverdî geldi, Ebherî Kutbuddîn andan el aldı, Neccâşi Rûknüddin tayin oldu, Şehadüddin'e terkin etti.

Cemâleddin seyyid el aldı ondan, bunlardan Zahid İbrahim geldi.

Sırlar, Ahî Muhammed'e erince bunlardan pir Ömer uykusuz kalınca

Ahî önderim yüzünü ayağa serdi, Gazaldin ondan sancağı aldı.

Gazaldin gizleneni gönle verdi. Seyyid Yahya o gönüllere başkanlık etti.

Alaaddin-i Rûmî'ye erişti. Dede Ömer oğlu yetiştirdi.

Dedenin oğlu Nureddin Ceyrân onun oğlu Nureddin Sultan.

Mevlâ'nın sırrı Rûşeniye'ye erişti. Bunlardan Bezcizâde ortaya çıktı.

Bu sır, azizim şeyh Hüseyin'e erdi. Ona Hüsameddin-i Bezzâz denir.

Beni irşat eden, nama doğum yolu gösteren şeyhim Hüseyin'dir. Bu gamlı gönlümü irşat eder.

Bana Halvetilerden pir olan bu oldu. Allah, onun ihsanını çoğaltsın.

Ve Bayramîlerden Kâmil pir, şeyh Bolulu Hacı Ahmet'e vasil oldum.

Beni halife etti. (talebesi oldum) Benim gibi sonsuz fakire 2. Şeyh oldu.

Namı yukarıda denilmişti ki Şeyh-i Şâmî, Ak Şems'e erişmiş.

Onun oğlu Reşâd'e erdi. Bunlardan Bolulu şeyhzadecidir.

Bunun elini tutan Hacı Ahmet'tir. Bu şerefli şeyh, âlemlerin övüncü Hz. Muhammed'in (s.a.v) adaşlığıdır.

Bu âcizden de oğlum el aldı. Rahmanî aşk denizine daldı.

Aziz şeyhlerin sayısı tamamlandı. Bunların hürmetine Allah ihsan, iyilik etsin.

DER BEYÂN-I SİKKE-İ DERVÎŞÂN

Ey hakikat yolunu talep eden kişi işit! Sikkeye aslında rikkat edersin, incelik edersin.

Onun kimisi gül, kimisi dal, kimisi kepenek, kimi şaldır.

Doğru yolu bırakıp eğriye gitmek, onu incelemek, araştırmak sana lazım mıdır?

Hemen sen kendi haline bak, kötü şüphencilikten çekin!

Yukarıda anılan meydanın mertlerine Allah'ın lütufları kavuşunca,

Allah'tan yardım geldi. Her birine bir iz, nişan verildi.

Salık, halis altın gibi olunca kötü davranışlar kendiliğinden helak olunca,

İrfan ehline sikke vururlar. O tevhit meydanı içinde gezer.

Hacı Bayram vahdet kokusunu duyunca ona üç gülle işaret oldu.

İrfan gülü onun baş tacı oldu. Dünya hep o gülün kokusuyla doldu.

Üç olmanın gizli sırrı budur. Bu yola yabancı olan bunu bilmez.

Şerî izler başlık, gülün biri tarikata işaret oldu.

Birisi marifet, biri hakikattir. Fütüvvet ehli bunu böyle bilir. Ehl-i hal olmanın yolu tarikat, marifet ve hakikat bağından geçmektir.

İnkâr edenler ona dil uzatır, sofinin tacını, hırkasını gözetir.

Dilersen Allah sana sevabı versin. Gel, inkâr ehline hitap etme!

Hazret-i pire bir derviş geldi. Bu taca karışandan ağladı, sızlandı.

Ey yâr, dedi ki başımın tacına batı kişiler bugün bile eylediler.

Onu aşağılayıp dervişliğini hemen oldur, dediler.

Hazret-i pir o anda şiir okuyup gönüllerin beğendiği bu beyti inşa etti.

NUTŦ -I HAZRET-İ PİR

Şu kişiler inkar edenlerdir, boyun eğmesin, hepimize pul diyene pul denmesin.

İşaret ettiler, böyle şahsa hiç rağbet etmeyin.

Çünkü pul bize denmez onlara biraz bilgisiz ve ahmaktır. Onlarla konuşmak, onlara ayak diremeye gerek yoktur.

Ne derlerse desinler kavga etme bu dava Allah'ın kendisine kalmıştır.

İnatçı kişi hiç kurtuluş yolu bulur mu? Onun keskin silahı sükut oldu.

DER BEYÂN-I AHVÂL-İ HİLÂFET

Ey Talip! Onun itibarını işit. Gönüllerin beğendiği bu sözü kabul eyle.

Kemâle erişip Kâmil insan olunca halife olur. Ona en önemli vazife budur.

Cömertlik, Kerem, iyilikseverlik, eli açık olmak, halifede olması gereken dört özelliştir.

Hak talibine hilafet ederse, halka izzet edip onu yüceltmesi gerekir.

Şeriatta çok sağlam olmalı, farzlarda çokça dikkat etmeli.

Sünnet ve vaciplere rağbet etmeli ki kendinde güzel huylar olsun.

Doğrulukla, (Hz. Ebubekir gibi) sözüne güvenilen er kişi olmalı, Hz. Ömer gibi herkese âdil olmalı.

Hayâda, utanmada Hazret-i Osman'a uymalı, cömertlikte Hz. Ali'nin himmetine, uymalı.

Eğer sözünde sadık olursa, Muhammed meclisine layık olur.

Eğer adalet eylese Ömer gibi sonra ona taç ve kemer layık olur. Hayâ ederse Osman gibi, cin ve insan onun kulu gibi olurlar.

Cömertlikte Hz. Ali'ye tâbi olsa insanlar onun işlerini istekle yapar.

Bu vasıflarla kim vasıflanmışsa, tarikat içinde bilinen bir pir olur.

Halife, yüzü gülen ol ama gülmeyi görev etmesin.

Postunda sürekli oturan olsun itibarda, usule sebat etsin.

Herkese çok rağbet etmesin, dervişlerle görüşmesi, dostluğu hararetli olsun.

Halife'nin âlim ve kâmil olması gerektir. Halife'nin dini kaideler ile amel etmesi gerektir.

Okuma-yazma bilmeyen insan, halife olmaz.

Eğer şer'î hükümleri bildiysen, bu yolun adabını gel itibar edilen eyle.

Ey Zâhid olan pir şeriatta hadisleri ilâ eyle. Çünkü açık olarak ulaştı, geldi.

Farzları, vacip ve sünnetle şeriatça yapılması uygun görülen şeyler güzel oldu.

Feriat hükümlerini sürekli tutanlar (yerine getirenler) cennet içinde dolu kadehi içerler.

Böyle himmetle çalışan, bu yolun adabını dikkatle yapan kullarının günahlarını affeden

Allah'ın dergâhına kavuşur. Gel, tarikat halini inkâr etme.

Tarikatta farzlar gibi olması gerekenler var ancak rızayla teslim olup bağlanmak, emri yerine getirmek,

Varlığından geçmek vacip oldu. Talip, kibirlenip büyüklenmekten sakın.

Zikre, usule riayet et. Bunlarla acemilik sona erer, son bulur.

Gel, şimdi bu tarikın adabını gözle ki irfan denizinde boğul.

Kişi bu yolun adabına uysaydı bu yolda hiçbir işi zor olmaz, zorluk kalmaz.

Mürit olan kişinin ne yapması gerekir? İtikadı terk etmesi gerekir.

Bu cihan halkı kudretli olsaydı ta doğudan batıya çalışsalar da feyz, bolluk yine şeyhimden olur diye feyzi bulmak için derbeder gezerse işte bu hal, müritlere gerekli olandır.

Şeyhin kapısında mülazım olup oradan ayrılmadan, ona tutunarak sadece şeyhe, onun söylediklerini yapmaya hazır olarak ona gönül versinler. Alçak gönüllülük ve fakirlikle orda dursunlar.

Dahası varlıklarını (maddî olanı) terk etsinler, sözü terk etsinler yani sırrı koruyup sükût etsinler.

Bildiğin her ne varsa inkâr et. O mecliste varlığını açıkça gösterme.

Sakın, Şeyhe dikkatle bakma, hem de ondan gayri hiçbir şeye gönlünü akıtma.

Şeyhin otur derse sakın oturma! Senden ulu, büyük olanın altına var.

Şeyhin otur derse önüne diz çök, Şeyhe kulak ver gör ki bundan ne çıkar?

Yanına girince adapla gir, elini bağlayarak şeyhe selam ver.

Sağ dizini yere koyup şeyhin dizini öp, şeyhin her ne söylese onu hemen kap.

Ey oğul, eğer şeyh, tenhada yalnızken bir işle uğraşıyorsa, sen yanına girersen gizlice gir, elini bağla.

Selamını ver, onu uyandırma, sözü dinle, başını kaldırdığında ayakta ol, Şeyh uyanınca dizini öp, geri dur.

Şeyhin ardı sıra geri çekilerek dur, akşam yemeği vermek isterse otur, sözü tut.

Şeyh meclisinde dedeler varsa, onlar dizini çöker, hep önüne bakar.

Başını ayağını salarak oturmazlar, başındaki sikkelerini (külâhlarını) çıkarmazlar.

Eğer şeyh meşgul olursa dedeler de hemen o an iş yapmaya giderler.

Sanki şeyhin kalbine girmiş gibi bu şartla şeyhe gönül verirler.

Veli, pir olan şeyh başını kaldırınca o an bunlar da başını kaldırıp sessiz olurlar.

Sözünü doğrulukla teslim olarak dinle, yüzünü başkasına çevirme.

Sevapla doğru yolu bulayım dersin şeyhin sözünü tut, hiçbir şeye cevap verme.

Pir seni sözle azarlarsa, bunu neden böyle ettin dese sakın nefesine uyup sözden başka mana çıkarma kaşını gözünü çatıp, karışıklığa düşme.

De ki, bu işte Allah'a küstah olmuşum. Ey bilgisi çok pir, hükmümüz elindedir.

Şeyhin dizini öp hemen özür dile ki şeyh sana emniyet versin.

Şeyhi yolda görünce hiç durma. Selamlaşıp tokalaşma zamanında elini öp.

Zamanlı zamansız elini sık sık öpme. Ansızın başkasının işini elinden kapma.

Dizini öp, ona ihtiyaç eyleyeceksin. Doğruyu buyurdunuz diye söyleyeceksin.

Himmat ile bulunmak için genele, herkesin olduğu yere şeyhi davet etseler, özele, yalnız çağrılırsa, üzülse hiç ben de gideyim mi deme.

Bu da adabı terk etmek olur, bundan sakın. Bu nasihatimi işit, bu yoldan git.

Bazı soruları işitip, öğrenip sakın şeyhine dedikodu etme.

Sakın şu şöyle, bu böyledir deme. Ne gördüysen hemen sadece onu söyle.

Ne söylerse onla yetin. Eğer "açıl, söze başla" derse buna sevin, neşelen.

Edeple diz çöküp, gizlice söyle, şeyh ne derse canını onunla yükle.

İkinci olup sonra akşam vakti olunca sakın rüya demek için rağbet etme.

Rüyanı ayaküstünde söyleme, başka vakitte söyle, sözü anla.

Başkasına ya önce ya sonra deme. Ben böyle bir seyre uğramışım de.

Şayet gördüğünü tabir ederler, yorumlarlar. İlerleme, yükseliş tenezzül iledir derler.

Düşüne şu lazım oldu derler. Tuhaf olan şudur ki; şeyhin onu gözü açık gördü.

Gönül, şeyhinden kesinlikle ayrı düşmesin, sakın rüyanı yabancılar işitmesin.

Zira yaşadığın her neyse pir onu senin merteben, rütbene göre tabir etti.

Şeyhinden başkası bu hali nerden bilsin? Niçin başkasına soruyorsun?

Sorarsan ziyan olur. Zarara uğrarsın ki yolunu kendi dilinle kesersin.

Bu Hak sırrı sana emanettir. Sakın emanete hıyanet etme.

Düşünerek söyle, dizini öp hem de geriye git ve geri geri yürü.

Ya üç ya yedi adım geri dur. Her ne ikram etsen çok değildir.

Üstada ne kadar saygı gösterirsen sen de o kadar saygı görürsün.

Sakın elini çözüp salınarak gitme. Sakın, çünkü namın inkar ehli olur.

Önemli olmayan sözü terk et. Sakın şeyhin yanında hafif etme.

Eğer söz söylemek zaruri olsa “Ey er! Gerçi küstahlık ederim.” de.

Eğer izniniz olursa söyleyelim, ya da lütfunuz olursa diyelim.

Eğer şeyh söyletirse söyle. Hangi gün için eyle derse öyle eyle.

Sus derse hiç konuşma, “şu işi etme!” derse o işe el uzatma.

Çünkü şeyhin sözünün ilhamı olur. Yabancı olan bu hali nereden bilsin?

Ey can, eğer şeyhin yasakladığını yaparsan, yaptığın işe pişman olursun.

Oğul, şeyhin latife, şaka yaparsa tebessüm et, edeple gül. Tarikat usulünün biri budur.

Kısmetten önce ellerini yıkarlar. Taşıtı tâ saf nalbanda getirip dedelerin hepsi ellerini yıkarlar, o suyu dökerek şeyhe giderler.

Ey yar! Yemek yenip bittikten sonra bu eski suyla şeyhin eline git.

İki su bir yere geldiğinde derviş ayak basmaz, iş yere dökmektir.

Gelip önce şeyhin yardımcısı olan dervişten başla sonra dervişlerin ellerini yıka.

Şeyhin nazarına sofraya getirmek gerekirse her ne getirse el üstünde getirirler.

İzin alıp ortaya koyarlar, çünkü şeyh elini sunduktan sonra yerler.

Şeyh yemezse de yiyin diye işaret eder. Çünkü bu nimet gelmiştir.

Dedeler yemek yemek için el uzatırlar, gönüllerini gözetirler.

Biri, diğerinin lokmasını almasın, biri, diğerinin yüzüne bakmasın.

Yemeği ağız şapırdatarak yemesin, (olan sesin) hepsi kaşık şakırtısı olur.

Eğer gizlice olursa bu, gam değildir, şeyh bunula meşgul olmazsa buna ızılmez.

Sen, miskin gibi lokmayı sımırme! Yerken kemiği kımek gibi kemirme!

Selef, yemeği yerken su iımmezdi. Bu kanunu, kuralı gımze, sımzı dinle!

Yemekte su iımip zarar vermez. Edep şudur: Bu sofradan kalkarsa oturmaz.

ımunkı sofa kalkınca İlah'ı zikir eder, şukır ile Allah'a hamd eyler.

şeyhin su iımmesi gerektiğinde ne yaparlar? Dedeler, şeyhin huzurunda ayağa kalkarlar.

Eğer, mırudin biri suyu iımirse sadece kendisi ikram eder, saygı gımsterir.

Susayınca şan yine bımyledir. Ayağa kalkıp cevabını verirler.

Eğer şeyhe secde yaparlarsa ımıkup dizini edeple yere koyarlar. Namaz kılırsa geride dururlar.

Aziz şeyh bir yere yayan gitmek isterse asayı destek iım için saygıyla al, iki elinle ım oyle ver, ımmeden hemen verme.

Gidince şeyhin ardından giderler, bir iki adım geri yımırler.

Geriye kalınca ilişme, sakın biriyle sımyleşip gımlişme.

Ey yar! Ayağını yere vurup yımırme, taşı şakırdatma.

Ata binerse ımnde gider ve adapla yımırler.

Aziz şeyhle dahi at binilmez durulacak yerde ondan izin almadan inilmez.

Eğer derse ata bin. Bu sımzı iım, dinle, yol bımyledir.

Sonunda şeyhin inmeden ımce eşekten inip onun yanına gel.

Gidip nazıkçe indir aziz şeyhi. Bizi dinle, onu ferah bir yere kondur, indir.

Ve el bağlayıp şeyhin ardında durmalılar, şeyh oturun derse oturmalılar.

Eğer uzaktan bir dervif ziyaretine gelse, ziyaret amacıyla yımırse.

Geldiği yer yedi saatlik olursa o pir meğer ata binmez mi?

Hal üzerine dergahı görünce attan iner, azizini (şeyhi) görünce sevinir.

Gideceksen yaya olarak git, yürü önce tekkeye bak sonra git, var.

Pirin özlemiyle eli boş geldiysen hastaysa atına binsin.

Yeşil yaprakla gedip neyin varsa vermek gerekir.

Dolu gelen dolu çıkar kapıdan. Yapıdan hiç yapı taşı kalır mı?

Şeyhe hediyeler gelince yarısını alır yarısını başkasına ulaştırır.

Şeyh belirlemişse onu getirin, Hakk'ı bilerek oturun.

Şu anılan işleri verirse, suçlu olan suçunun borcunu ödeyecektir.

Tarikat resmi elbette şeyhine borcunu öder.

Ey yâr! Yahut on iki çöp vururlar eğer çaresizse borcu alınmaz.

Dedeye üç direm cerime olur. Şeyhe lazım olan aslında dokuzdur,

Azizler bunları seccade altına koyar. Vakti gelince dostlar harcar.

Yahut bu yollara hürmet, muhabbetle severek üç çöp gelir. İzni kestiler diye kalbine hiç sıkıntı getirme. Ama şeyhe söz söylemezler. Bu işi niçin yaptın, demezler.

Eğer Şeyh ölürse, ona ne oldu deme, sözü anla.

O kâmil şeyh, dünyadan göçtü ki ona mahşerde kavuşursun.

Onun yerine kim şeyh olursa ona saygı göster. Kemale, Kâmil insan olmayı arzu ederek ona hizmet et.

Selef, önceden bilinmeyeni bugüne vasıl etti. Sen bunları tutmak için çalış.

Çokça edep gözle, edep gözet. Edepsiz kişi hiç selamet bulmaz.

DER MAĞÂLÂT-I MEŞÂYİH

Azizlerin sözlerini böyle et, efendi ya da birader diye söyle.

Eğer akransa edası, tavrı budur. Bundan başkası efendi huyudur.

Eğer dervişse adı dededir. Arzusu şan, şöhret olmasın, bundan sakınsın.

Sofiler, sofiye şeyh demezler, falan halife diye söylemezler. Birbirine falan dede derler, Şeyh yerine geçip oturmazlar.

Eğer aziz şeyhin oğlu varsa o candan azizin sözleri budur.

Adı Ahmed baba, Mehmed babadır. Bu sözden başkası hep boştur.

Şeyhlerin hem halk hem mülk sahibi hükümdarlara sözü düşer.

Mâkâlâtı bugüne eyleyip her şeyhe birer isim koymuşlar

Erlerin arzusu temiz ahlak sahibi olmaya çalışmaktır. Boyun veren Allah'ın huzurunda kabul edilir.

MAĞÂLÂT-I FUĞARÂ

Kaşığa milaka, sofraya mendil, muma şam'a ya da çerağ denir, bil.

Otuza, kırka değeri olsa da kavuğa taç, feraceye hırka (denir).

Pâpüşa izlik ve ayakkabı, dona serâvil ya dadiz kabı de.

Ata, latıra ya da eşeğe hayuan de. Eşeğe çemender de, edep gözle.

Domuza hınzır deme, canavar de deme çünkü şimdi sofilere dili budur.

Bu yolda üzülmek istemezsen "ben" deme kibirlenmeden "biz" de.

Mumu sakın "pöf" diye söndürme ey yar! Söndür ama kimseye söyleme.

Lütfet de mumu dinlendir. Bir iş emret ama kalbi yaralama.

Ocağı üfür deme gel ateşi yak. Al eline deme, çakmağı çak. (kendin yap)

Yani ey yar! Hizmeti kendin yap ki kimseye yâr olma.

Tasavvuf, yar olup yük olmamaktır. Gül bahçesinin gülü olup diken olmamaktır.

Kediye hirreh, fareye kesegen, tavşana kaçağın, tazıya yelegen de.

Köpeğe kelb, tilkiye hilekâr de. Kurda ya ziyankâr ya da yaban kelbli de. Tumga etek, sarığa dester de.

Akçeye mangır, altına dinar de ya da altına sürh de. Onu kesinlikle sevme.

Bıçağa keskin, anahtara miftah, odaya hücre, kokmuşa mürdar de.

De ki duvar eyledim kapımı kaparsın.

Sofi, şeyhin esasına dayanmasın ve şeyhin omzuna astığı postu, kendi boynuna asmasın.

Seccadesini kullanma; elbisesini, ayakkabısını hiç giymeyesin.

İzin alıp kâmil izin verince o zaman giymek için hiç durma.

Sûfî, halifeye dede demesin onu derviş mekanına koymasın.

Efendi diyerek ona itibar eder çünkü derviş olan kişi bu lazımdır.

Pirin eşine “Ana kadın” denir. Fakirin kendi eşine “bacı” de.

Şeyhin göçerse onun eşini alma. Tarikatta bunu bilmek gereklidir.

Ey yar! Bu yolun başına oturma, onu itibardan düşürme.

Misafir gelenin gönlüne gir, ben eskiyim diyerek yüzünü ona eğme.

Zikir meclisine varırlar, yuvarlak halka gibi otururlar.

Ey yar! İleri ya da geri oturma! Bu düzeni gözle, kesinlikle bu usulü bozma.

Zikir edilince uzaktan bakma! Bunu bil zikir eyle.

Ey yar! Onlara yardım et. Çünkü günahları örten Allah keliminde bunu buyurdu.

FÎ BEYÂN-I ÂDÂB-I HALVET

Benim yürüyen ruhum işit, dinle! Sana armağanım budur.

Size halvet adabını söyleyelim siz de bize hayır dua edin.

Halvetin içinde şerait var. (şeriat kaideleri) Bu birliğin içinde ne kadar, sırlar görünür.

Halvetin şartı sürekli sekizdir, devamı sürekli abdest almak ve oruçtur.

Ey yâr! Halvet şartı oldu oruç. Sana sonra şartlardan dört denildi.

Zikrin devamıyla kalbe manevi hitap gelir. Azize kalbin bağlanması güçlü olur.

Şeyhine itiraz etmeyi terk et, ki beyaz, pak yüzü, tarafını öğrenesin.

Ey yâr! Sekizden birini terk etme. Benliğini göstermekten sakın.

Ya ruhum sıkıldı ya ferahladım, açıldım diye git. Görüş sahibi sıkıntı ve ferahlık yakar mı?

Varlığı koyup rızayı gözle, bekle. Kanaatkârlıkla rızayı iste.

Bu halveti anla, o levmdir. Seçimini yap öyle dinle.

Ve duyduğunu saklamak adap olur. Gönülde nur mumu, ışığı uyanır.

Gözünü sakla, kesinlikle su içme. Ey yâri isteyen, yolunu kesersin.

Dahi yemeğin kıymetini gel anla. Halvet adabı budur, sözü tut.

Hıra dağındaki mağara gibi hücre hem karanlık hem dar olur.

Zikreden (zâkir) ortaklardan sonra uyursa ne olur? Dayanmadan otururken uyusun.

Bu yolu pirlere, erenlere kurdular. Önce gelenler de bugüne getirdiler.

BAQIYYE MAQÂLÂT FÎ'L-ḤİLÂFET

Eğer Halife devamını zikrederse, anlatırsa seçkin ve halkın hepsi gelir.

Sakın geldiklerine ve gelip yüzüne gülmelerine aldanma.

Kimi gelir seni gözetler, araştırır. Ara verip nefes almaya koymazlar.

Kiminin muradı nakşını çıkarmalıdır. Halkın cefasına öyle avam gibi sabret.

Kimi kapına kul olmaya gelir ki sürekli huzuruna hizmet eder.

Yine sabret hem ona bak. Şu beş huylu kişiden çekin.

Biri ahmak biri çirkin haldedir. Yolunu öğrenenin yüzü suludur.

Biri yalanla bilinir. Yalancı, dergâha kabul olur mu?

Birisi dünyayı sevgili edinir, onun sohbeti dine zarar verir.

Şimdi ayrıntıyı anlatayım. Günlünü bağla, nasihatime gönül ver.

Ahmak kişi odur ki faydayla zararı bilmez, iyilik ederim der zararı değer.

Kamil insanla cahil insan sohbet arkadaşı olmuştur. Talip, o sana şerdir, onun bir kıymeti yoktur.

Bu haset kişinin dermanı yoktur. Ona yaraşan şey ondan uzak durmaktır.

Yaratılışı kötü olan kişiler, o berzah içinde eşek gibi kalanlardır.

Maddi varlık ve nefis içinde kalarak günah denizinin içine dalarlar.

Ne dost ne de düşman bilirlir. Sana evla olan, onlardan uzak durmaktır.

Büyük günahlar için hala ısrar edene her şeyi bilen Allah'ın kahrı gelir.

O, Allah'a düşmanlık eder. Bunun yüzü sona erişmeyecektir.

Onun yanına varma ki Allah'ı gazabına uğramışlardan olma. Allah'ın dergahında ayıplanma.

Allah'a giden tek gerçek doğru yolu talep eden kişi kötü huylu olur mu? Bu yolda tüm yalancılar kovuldu.

Yalancı insan, ilahi sırra asla ulaşamaz. Sırlarını yalanla ifşa eder.

Yalancıdan kaçarak ondan uzak kalmak için medet iste. Yalancıyla asla dostluk etme.

Dünyaya meyleden kişi, karga gibidir.

Onun isteği, dünyanın leşidir. Onunla yakın olma. Onunla beraber olursan kalbin ve canın ölür.

Eğer kalbinde dünya sevgisi kalırsa Mevla'nın sevgisi hiç kolay olmaz.

Eğer zikredilen o saflık olmazsa dervişle otur, ona saygı göster. O, sana yardım edecektir.

Sen, görünen ve görünmeyende onu ara ki can, Rahman'ın rahmetine erişsin.

Risalem sona erdi. Hemen çalışıp çabalayarak manayı öğren.

Ya İlahi, peygamberlik nurunun mühür hakkı için Himmet'e yardım eyle.

Veli kullarınla topla, günahını rahmetinle bağışla.

Ya Rab, evladına, ona uyanlara dahi hep fazilet ve kereminle nazar et.

Seçimim yazanlara günahlarının affedilmesi için dua sebebi, okuyanlara da sırları bulmaya vesile olsun.

İLÂHIYYÂT

(11a)

Âlemlerin yaratılmasına Allah'ın aşkı sebep oldu.

Mürşitlerin irşat faaliyetine yani Allah'a giden doğru yolu göstermesine Allah'ın aşkı sebep oldu.

Doğruyu talep eden kişi bu sözü anla! Allah özünün bilinmesini istedi ve hepimizin yaratılmasına, var olmasına Allah aşkı sebep oldu.

Cennetleri gül bahçesi etmeye, cehennemi ateş dolu bir yer etmeye, âlemleri, kâinatı var etmeye Allah aşkı sebep oldu.

Şair tarikat yoluna sesleniyor. Ey salik Allah'ın göçü yaratmasının sebebi nedir bil! Bilgisiz olan bilmez. Bunun da sebebi Allah'ın aşkıdır.

Hz. Yakup'u Hz. Yusuf hatırına, Mecnun'da Leyla adı için, âşıkların feryadına Allah aşkı sebep oldu.

Himmetinin içi, özü yandı, gözü kanla doldu, sözünü mansur gibi söyler. Bunun da sebebi Allah aşkıdır.

Ben ezelden aşınaydım ama şimdi ayrı düştüm. Gurbet mazmunu dik getirilir. Yâ Zeb bu halime acı, rahmet et, sana yalvararak geldim.

Sen ki ayıpları örten ve günahları bağışlayansın. Kulların derdine derman eyleyen sensin.

Mahşer günü olduğunda benim halime acı, rahmet eyle, tüm saadeti söyleyen Ahmet senden rica eylesin.

Eğer Himmeti'nin derdine derman gelmezse, yetişmezse, bu garibi senden başka esirger diyerek Allah'a nida ediyor.

Ey sevgili, senin kıymetini Allah'tan başka kim bildi?

Peygamberlerin hepsinin içinde sen tümünden çok sevilensin.

Seni kim candan severse Allah da onu sever. Seni dertle sevemeyen cümleden mahcup kalır, utanır.

Sabah vaktinde senin kusursuz yüz güzelliğinin arzusuyla her zaman sabah vaktinde şunlar yanarlar, Allah aşkıyla dolarak, hepsi cezbeyle kapılır.

Himmet altına bin onunla yürü gafletten uyan! Can, gönül gözünü aç, çalış ki o sevgili cemalini gösterebilirsin.

(11b)

Ey zahit kişi, aşktan yakınma! Bakınacağına o kapıyı hiç kaktın mı, açmayı denedin mi? Acaba göğsündeki aşk ateşini hiç yaktın mı?

Aşkın cezbisine düşüp ayıplanma hırkasını giyip hayret içinde deliye taktın mı hiç?

Kalp aynan açılınca nefsinin kötü suretini seyredince aynaya hiç baktın mı?

Allah'ın mert Himmet'inden bu sana bir nasihattir. Gönül ateşini çakmağını çakıp alevlendirdin mi?

Ya Rab, sana tutkun kullar, senden medet ister, dilleri şuan zikrini etmek için senden medet ister.

Seni isteyip bulmak, aşkının sevgisiyle dolmak, büyük gazayı kılmak için senden medet ister.

Senin pak ismini sormak, zatının vahdetine, birliğine (fenafillaha) ermek ve Ya Rab cemâlini görmek için senden medet ister.(Himmet)

İlahî aşk şarabını içmeye, kanat vurarak uçmaya, vahdet iline göçmeye (sende yok olmaya) senden medet ister.

Kuvvet ve kudret senindir. Başarı senin yardımın iledir. Ya Rabbenâ Derviş Himmet senden medet ister.

Sabah rüzgârına sorsunlar, sevgilim illeri nerededir? Bilenler haber versinler canan illeri nerededir?

Düşünürüm aklım ermez, yüreğim kaynar, taşar yerinde durmaz, bilenler de haber vermez. Canan illeri nerededir?

Çok zamandır. Sorarım, bir dertli âşık ararım, sabır ve duracak gücüm kalmadı. Canan illeri nerededir?

Şu denizim (deniz gibiyim) kaynadım taşım, dalga vurarak sınırdan aştım, gurbet diyarına düştüm. Canan illeri nerededir?

Derviş Himmet ah eder acaba a ayı, görür müyüm? Diye seversen güzel Allah'ı (görürsün). Canan illeri nerededir?

İçi dışı hayret ve kibirle dolu. Hakk'a giden doğru yolu bulmadı. (bu yüzden) kendi şeytanın kulu olmuş.

Elde fetva dilde takva ancak bu kuru bir kavgadır meded diyerek Allah'a yalvarıyor.

(12a)

Makam, mevki itibarla elini, eteğini öper durur. Gümüş ve altından yüce saray yaptırır, hile ile elde olan varını kaptırır.

Üzerine bir seyisin postunu giymiş hem de kıymetli taşlardan boynuna saat asmış. Bu halkın oyununa aklım yetmez.

Kadılar aslını bilmeden hükmeder. O nedir görmeden "Ben Şahidim" der. Yalan söyler, haram yer hiç durmadan.

Şeyhin vaizine halini sorsan, kendi dediği sözleri tutmaz. Himmeti, bu halkın elini seyret, izle.

Aşkın ateşinde kanadını yakanlar Allah'ın nurunu bulur. Aşk meclisinde nefes çekenler mercan incisi olur.

Gönlünü ve canını veren güzel sermaye olur. (güzellik sermayesini alır) Akıl, candan geçer ama onun yerine bir canan, sevgili bulur.

Men'arefe (nefsini bilen Rabbini bilir) sırrını bilenler (ermiş kişi) Allah adamı oldular. Kendi kişiliğini, özünü anlayanlar bir damlada okyanus bulur.

Allah aşkından derde düş Hz. Eyyüb gibi sabret. Kemale, olgunluğa ulaştıran sabır, derdine de derman bulur.

Pirlerin (tarikât cinli) esaslarını doğrulukla benimseyen, sadık olana yaraşır şekilde kulluk eden kişi erlerin himmetini bulur.

Biz o korkmayan âşıklarız, bize Bayramîler derler. Aşk yolunda çabuk, tez canlıyız, bize Bayramîler derler.

Kısaca “Ölmeden önce ölürüz” sırrına vâsıl olan vücut bizde yok. Biz o sahilsiz olan deniziz. Bize Bayramîler derler.

Nefis arzusuyla oruçlu, Aşkın namesiyle, refahıyla oturan, sürekli Allah'ın zikrini ediniz. Bize Bayramîler derler.

O rintlerin zümresi, topluluğu biziz, Aşk şarabıyla sarhoşlar,

Zor çile bizimdir. Bize Bayramîler derler.

(b)

Himmet, Hakk'ın mertleri, vahdet, birlik ülkesinin oturanı biziz. Çünkü vuslat bize ad verdi.

Bugün aşk ateşine yanmış Allah'ın lütfuna âşıklar, aşk şarabına kanmış. Allah'ın lütfuna âşıklar.

Bu âşıkların semâ'ına, zikrine onun için eder.

Zahit aşkın sarhoşu olmuş, kendinden geçmiş kendini bilmez onun için bu âşıkların semâ'ı, zikri Allah aşkı ile onun içindir.

Cemâlullah'a âşıklar yokluk sırrına ermişler, ilahî sıfatlara nail olmuş, onu bulmuşlar, hakikate kavuşmuş, Hakk'ın tecellisini bulmuşlar.

Bu aşk, dünya içinde durmaz, kararı yok, gizli, sır içinde durmaz.

Görür Hakk'ı görünenlerin içinde (Kainattaki her şey O'nun aynısıdır) Cemâlullah'a âşıklar o tecellileri görür.

Gelenler başını yani masivayı, dünyaya dair ne varsa terk etsin, aşk yolunu kendine yol etsin, bize Himmet baksın.

Derde düştümse bunda şaşılacak ne var, gönül sen'den derman ister. Merkezimden şaşım, sen'den derman ister.

Soru olan dünya bolluğundan ve onların eziyetinden kurtuluş yok Cenab-ı Hakk'ın hasretinden senden derman ister.

Şeriatı sağlam tutup, tarikatı öğrenip hakikat yolunu geçip gönül senden derman ister. (Bayramîlik'in esaslarında üç ilkedir.)

Derviş Himmet ben de bulaydım sevgiliyi, gönül mülkünün, hükümdarını, der, gönül senden derman ister.

Ey zavallı davacılar, masivayı seven, arzu ve isteklerin ehli, nefis derdinin belasına tutulmuşlar yürüyün! Hak, sizi kendine aşına etmedi.

Nefis ve şeytanın altına binip, dünya altına sahip olursun. Yarın Hakk'ın huzuruna varınca seni Mevlâ'nın dergahından kovarlar.

Bu itibarlar, tabirler nedir? Doğrulukla güzel ibadetler hani? Saadet ehli karar eder, durur, gizli haletiyeye ile inzivaya çekilirdi.

Nefis ve şeytanlar, yaptığın işleri süsleyerek sana hile etti. Kalbine sultanların sevgisini düşürür. Sen de durmayıp iddialar edersin.

Kemal ehli, kâmil insan bunu düşünmez, arzularına boyun eğenlere uymaz. Çünkü Himmet, ona rağbet etmez. Bunlara, masiva, dünyalık hiçbir şey gerekmez.

(13a)

Kâmil mürşit olanlar talep edene doğru yolu gösterir, masivadan onu kurtarıp ona doğru yolu gösterir. Aşkın köyüyle, varlık kalesini yerle bir edip şeytanın evini berbat eder.

Tevhit nuruyla gönlünün mülkünü imar eder. Hak nazargahı olan kabini şenlendirir.

Talip, aşkın halleriyle gafleti gönülden def eder. Her sabah vakti, bülbül gibi dertle feryat eder.

Himmetî, gönlünü Allah aşkına içtenlikle ver. Ten hepsinden Allah, âşığını kurtarır.

Masivadan dünyaya dair her şeyden kalbini temizle, gönül Allah'ın aynasıdır. Sofadan göğsünü parçala, yırt. Gönül, Allah'ın aynasıdır.

İster alçak ister şeref sahibi olsun, gönül Rahman'ın aynasıdır. Beyim, bu anlamı hatırla, gönül Rahman'ın aynasıdır.

Bu âlem çok küçük bir nüshadır.(buna bakarak) en büyük nüsha (suret) nedir bil.

Gönül, parlak tuğra çekilmiş, Rahman aynasıdır.

Masivayı kalbinden sürersen Allah için Hakk'ı bulursun. Allah'ın veçhini iste!
Gönül, Rahman'ın aynasıdır.

Ey Himmet, gel avla ganimeti, gönülden başka iş yap. Bu sırrı belli et. Gönül, Rahman'ın aynasıdır.

Allah'a hamdolsun, O'nun övgüsüyle bu yüce makamda karar kıldım kalp aynam açılınca çok şey meydana çıktı.

Yüzümü yere sürüp, ağlayarak ah ettim. Hakk'a el açıp dergahına "Ey rızıklandırıcı Allah!" dedim.

Bir seher vaktinde ansızın başımı inlerdim.

Hidayet eden rehber, doğru yolu gösterdi elden seçme yeteneği gitti.

Gönlüm utanmayı def et, yüzünü göster, çünkü aşkın tuzağına tutulup av olmuşum.

Gönül sesine erişip gaipten bir sesleniş aldım. "Ey kulum, benden bana gel ne zaman karar edersin?"

Ya Allah" Himmet'e evliyadan himmet, tesir erişsin. Aşk bağının bülbülü olup ağlayıp inleyelim.

Benim gönlümdeki sevda nedir ya Rab, bilmiyorum. Aşk yolunda başımdaki bu kavga nedir?

İnsanı; su, hava, toprak ve ateşten yarattın. Onda bir gönül yarattın, gönüldeki deniz nedir?

Önce ve sonra, gizli ve açık hepsi O'dur. Bütün dünyalık şeyleri yasakla ve masivadan başka hakikat nedir anla.

(b)

Çok şaşırtıcı olan şudur ki, kavim içinde birleşmiş ruhlar var. Bunların kimi illaya mazhar kimisi de "lâ" ya (yokluk) mazhar.

Ey Himmetî, "Kendini bilen Rabbi'ni bilir." sırrına ulaşmayanlar, nefsin karanlığı içinde kalmadı Mevlâ nedir bilmedi.

Fakir ve ihtiyaç sahipleri kapına geldi. (onlara) af eyle sultanım! Gerçi günah ve hata kıldılar ama onları bağışla Allah'ım

Efendim nefislerine uydular yine de Kerem sahibi, cömert Allah'a yalvararak geldiler. Onları temiz gönle ulaştırıp onlara Kerem kıl, bağışla sultanım!

Lütuf denizinin sonu yoktur. İhsanın, kulunun günahından çoktur. Herkese kapın açıktır, bunu bilirler. Bağışla sultanım!

Ey yüce Allah, dergâhına rica ve korkuyla yüzü tutarak temenni edip, gelir. Senden ümidi kesmez, bağışla sultanım!

Bu Derviş Himmetî'yi sefaya, neşeye eriştir. Mustafa'nın pak sırrına eriştir. Eğer lütfun ve bağışlanmaya layık değilse onu da affet sultanım!

Kudret denizi, kâinatın özüdür. Onun incisi için Allah'ın sevgilisidir.

Cihan bahçesinde açılmış bir güldür, O'nu koklayan ebedî sarhoştur.

O zatı insan ne kadar, kıymeti dâhilinde methedebilir ki? Onun asıl meddahı Allah'tır.

Bu yaratılmış ve var olan her şey, O'na âşıktır. Bu geçen âşıklar sayısızdır.

Ey Himmet! Gel, bu yolda edep gözle. Çünkü meddahım demek, edebi terk etmek demektir.

Birliğin gül bahçesi içinde bahçivana sor: Bülbülün feryadı vardır (o halde) o gül bahçesi nerededir?

Lutfuna nail olalıdan beri kalbimiz şendi. Gül yüzünü görmeyeliden beri ben kararsız olmuşum.

Seher vakti durayım da hoş münacat edeyim, Allah'a yalvarayım, dua edeyim. Gözümün yaşını dökeyim. Zâr zâr ağlayayım.

(14a)

Çok zamandır Himmetî'ye Cemal'ini sunmadın, göstermedin. Ya Muhammed (s.a.v) söz verdin ama bekleyiş sınırını aştı.

Seher vaktinde perde açılır. Derde düşmüşüm, derman sendedir.

Düşmüşüm kaldır, ağlarım güldür, lütfuna şükürümü oldur. Derman sendedir.

Çaresiz benim, perişan, başıboş kaldım, yüreğim yara dolu. Derman sendedir.

Zalim nefis, hâlimi gözler. (Ondan kurtulmak için) Sana sundum elimi, derman sendedir.

Derviş Himmet'in ayrılık derdine çare vuslattır. Derman sendedir.

Fâni, sonu olan hayata kim gurur ederse Mevlâ'nın kapısında hiç mağdur olmaz.

O (kişi) bu dünyaya niye geldiğini bilmedi. Bu yüzden mal ve mülk onu mutlu etti.

Hak zatının tecellisi görüldüğünde anasır hükmü o anda yenilir.

Kimin varlığını Hakk viran etti ki? Yine O'nun aşkıyla o mamur, şenlikli eder.

Ta ezelden o sırra ulaştı ve sonra onun için "Ene'l-Hak" dedi Mansur.

Ya Rab, bu Himmet kuluna nazar et, gör onu. Ne zikreden ne de zikredilen olabildi.

Yine bir derde düştüm, gönlüm niye mutlu olmaz bir yerde kararım yok gönlüm niye eğlenmez?

Ya Rab sen yardım et, bari Cemalini dün görsem ve bugün ağlayarak gönlüm niye eğlenmez?

Müminim şükrederim, daima zikrederim, her zaman düşünürüm ama gönlüm niçin eğlenmez?

Şehvet kavgası değil, ziynet, süs sevdası değil, yücelik, şan davası değil. Gönlüm niçin eğlenmez?

Himmet, âşık bir kuldur. Bu yol acaba nasıl bir yoldur? Halimi bilen O'dur. Gönlüm niçin eğlenmez?

(b)

Zatının mumunun ışığında pervaneyiz, aklın dirliğini yüceltip sanma ki divaneyiz.

Hz. Muhammed'den (s.a.v) başka haber gelmiştir.

İnzivaya çekildik, tarikat ehli olmayan halimizi bilmez Hakk'a hamd olsun insanlarla birlikte ona, onlara yabancıyız.

Mustafa'nın dört dostunu, ailesini, evladını öyle bil ki Ey Himmet O'nu ve O'nun sevdiklerini sevmekte merdiz.

Bugün aşk meydanındaki sevgiliye aşınayız. Allah için canımız fedadır, onun için belli, açık meydandayız. Masivayı terk etmişler, tüm maksatlarına ermiş, Hakk'a visali bulmuş tıfıl evliyayız biz.

Varlık ve kâinatı bırakıp adı, şanı unutup o kavmin ayağının toprağıyız biz.

Vücudu uryan edip, maddeden kesretten geçip ciğerleri yanan cemaline hayran olan, bunun için ah vah eden sevgili dostuz biz.

Himmet, cihana meyletmeyiz bizim ayinimiz budur. Âşıklara bu mülk yeter, Mustafa'nın müridiyiz biz.

Yine ağlamak, büyük bir okyanus olmak ister gönlümüz

Dört unsurdan yani madde âleminden den bugün kurtulup Mısır'a sultan olmak ister gönlümüz.

Elime aşk güneşinin mührünü alıp sonra Süleyman olmak ister gönlümüz.

Bu varlık perdesini yırtıp toprakla bir olmak ister gönlümüz.

Evliyadan nazar himmeti isteriz. Gönlümüz Kâmil insan olmak ister.

Bana Allah'ın aşkı yar olmadıkça gönlüm eğlenmez. Cihanın halkı yabancı olmadıkça gönlüm eğlenmez.

Zayıflığı gider kuvvet ver. Gecedен sabaha kadar ağlamadıkça gönlüm eğlenmez.

Âşıklar, tecelliyi seyretmek için seyir yerine çıkmışlar. Bize de böyle pazar; sergi yeri olmadıkça gönlüm eğlenmez.

Tasavvuf dediler, birkaç sözle aldanıp kaldım. Sevgilinin köyüne ulaşmadıkça gönlüm eğlenmez.

Yine aşkın sevdasıyla tuhaf divanelik vardır. Hemen şu anda gül bahçesini seyretmedikçe gönlüm eğlenmez.

Derecelerle, ne kadar çokluk içinde birliğe erse de bana mürşit olmadıkça gönlüm eğlenmez.

(15a)

Çalışıp çabalamakla gönül aynasını temizledim zâtın tecellisi sevgili olmadıkça gönlüm eğlenmez.

Gönül kuşu kanatlanıp uçmak ister. Mekansız yuvadır seyrimiz. Seyr-i fillaha kanat açmak ister (Allah'a kavuşmak için önce zulmet perdelerinin sonra nurdan perdelerin ortadan kalkması yani seyr-i fillah gerekir.) Mekansız yuvadır seyrimiz.

Allah'ın aşkından deniz gibi coşup yüce rütbede Anka kuşu gibi, gül bahçesinde öten bülbül gibi, mekansız yuvadır seyrimiz.

Ey zâhid bu dedikoduyla olmaz, Cebrail yüceye kanatla ermedi. Sevgilinin aşkıyla, coşkunluğuyla gücüyle erdi, mekansız yuvadır seyrimiz.

O ki Allah aşkıyla zirveden geçer. Yer ve gök, kara ve deniz engel olmaz. Himmet, Allah dostundan haber al, seyrimiz mekansız yuvadır.

Aşkın sultanı bu virane gönle konu. Aşkın dermanı, Allah'tan divane, deli âşığa erdi.

Gecemiz Kadir ve Berat, gündüzümüz kavuşmanın bayramı, Allah'a hamdolsun gamlar gitti, aşk kervanı gelecek

Perişan âşıklar ellerinde top ve çevgenle aşk meydanını görünce elde seçecek gücü kalmaz

Gör ki, Aşkın hali Himmetî'yi ne hal getirdi. Aşkın hayranı olduğu için cismini ve canını bilmez oldu.

Küçücük bahçeye dikmişim, on güne kadar kabak bitti. On beş – yirmi gün içinde tam başına çıktı.

Birkaç okka kadar oldu, kalbim neşeyle doldu, ama tuhaf bir korku oldu, yüreğimi yaktı kabak.

Hemen haberini aldım, kin ve öfkeyle doldum, kımıldayıp kapıyı çaldım, aklımı hep kabak aldı.

Dostlar nasıl zulüm oldu, gözlerim kanla doldu, bütün varlığım yok oldu, zihnimi yaktı kabak.

(b)

Ey gönül! Kederlenme, bu Allah'ın sırrıdır, bilmiş ol. Mal ve mülkün hepsi sonunda, boşunadır bilmiş ol.

Bu ihtiyar kadına olmadık hiç kimse yok. Hepsinden yüce olan masivayı terk etmektir bilmiş ol.

Hakk'ın lutfuyla el ve ayağını (sivadan) bağlayan hep yar oldu.

Ey arzu düşmanına sövmek çok zor gelir. Himmeti gibi sabreden Allah dostudur bilmiş ol.

Ey gönül gözünü açabilsem diyenler, gece gündüz Allah'ın zikriyle uğraş. Bu varlıktan (kesretten) geçebilsem diyenler gece ve gündüz Allah'ın zikriyle uğraş.

Peygamberlerin peygamberlik bulduğu, evliyanın velilik bulduğu yoldur. Gönül ve canını nurlarla doldur. Gece ve gündüz Allah'ın zikriyle uğraş.

“Kendini bilen Rabbi’ni bilir.” sırrını duyup bulursun, eksiklerini giderek Kâmil insan olursun. Hakk'ın tecelli-i zatını görürsün. Görünmeyeni görürsün. Gece ve gündüz Allah'ın zikriyle uğraş.

Nefsine hâkim olup, çalışıp can kulağını aç, Kuran'ın gizli işaretlerini seç, Hızır gibi ölümsüzlük, hayat suyunu iç.

Gece ve gündüz Allah'ın zikriyle uğraş.

Bu nefesi gel bu Derviş Himmet'ten al. İnsanın anlamını sen de bil ki, on sekiz bin âlemi seyredersin. Gece ve gündüz Allah'ın zikriyle uğraş.

Ey bâki Allah! Gönlüm tembelliğe kapıldı, kalbi, aşkla (senin) yerin kıl. Gönlüm tembelliğe kapıldı.

Gönlümüzün penceresini aç da, gül bahçesinin manasını görsün. Aşk ve şevk hep senindir. Gönlüm tembelliğe kapıldı.

Rahmetine aynayla bak, aşkının ateşiyle yak. Canım çok az kaldı. Gönlüm tembelliğe kapıldı.

Bu Himmet'e nazar kıl ki, tüm keder yok olsun. Aşktan gel, haber ver. Gönlüm tembelliğe kapıldı.

(16a)

Nefsin elinden kurtulmuyor. İlah'ım, yine senden medet olur. Beni vahdet ilinden ayrı kıldı. İlah'ım, yine senden medet olur.

Nefsim beni bırakmaz ki emrini yerine getireyim. Yazık ki tüm ömrü mahvetti. Ya Rabbi, yarın halimiz nasıl olur? İlah'ım, yine senden medet olur.

Canımı verince lütfunu nasip et. Kabre yalnız girince, melekler bana amellerimi sorunca kendini belli et, göster

Dostların, sıratı kolay geçerler, çoğu yüzünün üstüne düşer, benim defterimi yarın açarlar, İlah'ım, yine senden medet olur.

İlahi, hayret vadisine kaldım. Zira isyan denizine daldım. Ey Himmetî! Vücudu okyanusa saldı. İlah'ım, yine senden medet olur.

Sarhoş olduğuma şaşırmanın, meyhaneye uğramışım. Âşıkları sarhoş eden saraya uğramışım.

Ben, orda bir saki gördüm küçük çocuğa şerbet sunar. Elime büyük kadeh sundu, meyhaneye uğramışım.

Sevgiliyle yakın dostluğa, sonsuz yakınlığa erdim. Bu gurbet kapısına gelip yabancıya uğramışım.

Gönül mülkünü yıksam, ah vah etmem tuhaf mı? Kalbim, ili yeniden yapsın, viraneye uğramışım.

Aşk ehlinin sıcaklığı, gönülde hali, artırdı. Ben bile bilinen Himmeti, acaba neye uğramışım?

Hakk'ın cemaline âşığım, Ya Hay Ya Kayyum derim. Aşk yolundan ayrılmam. Ya Hay Ya Kayyum derim.

Yoktan senin varlığına eriştim, Hû'nun cezbesine ulaştım. Hak ismi, bana sermayedir. Ya Hay Ya Kayyum derim.

Bülbül aşk arzusuyla, seher vaktinde bağırıp çağırır, çünkü gül kokusu görünür. Ya Hay Ya Kayyum derim.

Vücudu, maddi varlığı yok eyleyip, kusurları şahit eyleyip, tecelli-i zât (görünmeyeni görebilmek) amaç olup Ya Hay Ya Kayyum derim.

Bu derviş Himmet'in işi, seher vakitlerinde ağlayıp inlemektir. O Kahhar'ın sırrını duyup Ya Hay Ya Kayyum derim.

(b)

Ey sadık âşıklar, gelin Allah diyelim. Allah'ın meclisine layık olanlar, gelin Allah diyelim.

Doğru yola varalım, dergâha yüz sürelim, Allah'a yalvaralım, gelin Allah diyelim.

Dünya mülkü fanidir, yok olacaktır. Biz, ahireti isteyelim, bize bu sevda yeter, gelin Allah diyelim.

Diğer kulları napalım, sürekli şükredelim, bize Hak zikri yeter. Gelin Allah diyelim.

Bırak, deli desinler, biz O'nun divanına duralım, dertle yana yana, gelin Allah diyelim.

Gelin birliğin yolunda gidelim, doğru yola girelim, dostun yüzünü görelim. Gelin Allah diyelim.

Derviş Himmetî dinle! Ey Muhammed ümmeti, farz ve sünneti tutun! Gelin Allah diyelim.

Süs ve sihirden ne olur? Kesretten feryat et, vazgeç. Gözünü gaflet uykusundan aç ki bolluk içinde yaşayasın.

Nasıl bir dertle ağlayayım, nasıl bir aşkla pürryan gibi yanayım.

Ayrılığın yarasıyla içimi doldurup nasıl bir ney gibi inleyeyim.

Sana kavuşmanın bayramıyla beni mutlu et, bana bir nazar kıl, sana kurban olayım.

Kulu yoluna bağlayıp, Mevlâ'nın dergâhına vasıl olayım.

Ya Resulallah bu Himmet kuluna şefaet kıl, gönülde sultan olayım.

Çünkü aşk ateşi yandı, muradım kül olmaktır. Ayakaltına düşüp yol olmaktır muradım.

Bu çokluktan geçip, vahdet birlik iline göçüp mekânsızlığa kanat açıp uçup çöl olmaktır muradım.

Çalışmakla yanınca, yarla görüşünce, okyanusa erişince gül olmaktır muradım.

Nefsin hilesine bakmam, sözlerine aldanmam, aşkın gül bahçesinin dalına gül olmaktadır muradım.

Himmetî'ye sorana, dost yoluna varana, Hak'tan haber verene, kul olmaktır muradım.

Ey zahit gel, bizi terk et aşk ile devam edelim. Aşktan başkasına rağbet etmekten ne gelir elimize, masivadan, dünyalık her şeyden oruç turalım.

Ehlî, uzman doktorum dersin de sende bu hastalıklar nedir? Gel, seninle Allah dergâhına oturalım.

(17a)

Ne dersem sözümü dinle, seher vaktinde dertle anla. Himmet, sana ne derse anla, aşkla daim olalım

Müminler, yanar yakılır. Elveda ya oruç ayı melekler göğe çekilir. Elveda ya oruç ayı.

Tespîh okuyan dillerin okumaz, bülbüllerin ötmez, kandillerin yanmaz oldu. Elveda ya oruç ayı.

Hep müminler hüznünlendi, gözleri yaşla doldu, mescitler karanlık oldu. Elveda ya oruç ayı.

Hazret-i Allah'a varınca, dergahına yüz sürünce, sorunca hoşnut olur. Elveda ya oruç ayı.

Allah'ın rahmeti ümmetin üzerine olsun. Ya Rabbi, şefkati senden umarız. Ya Rab, Himmet'i unutma. Elveda ya oruç ayı.

Eğer o yâre gitmek istersen, seher vaktinde gaflet uykusundan uyan. Bülbül gibi gül bahçesine âşıkısan, seher vaktinde gaflet uykusundan uyan.

Seherde rahmetin kapısı açılır, seherde vuslat şarabı saçılır, seherde sevgilinin köyüne göçülür, seherlerde gafletten uyan.

Eğer yârin yüzünü görmek istersen seherde figanı, inleyişi bırakma. Aşk ateşim, inleyen, ağlayan âşıkları uyarır. Seherde gafletten uyan.

Ey Himmet! Eğer ermek istersen vahdet sarayına girmek istersen Allah'ın yakını, gülünü toplamak istersen seherde gafletten uyan.

Gel ey sabah rüzgârı! lütfet de bana yârimden haber ver. Ayrılığı canıma yetti, bıktım usandım artık tüm varımdan.

Beni yarınlar salma, cömert olup kerem kıl, acı bana. Döner gelene yani dünya içindeki ahın ateşinden tutuşur diye korkarım.

Gurbete düştüm, garibim. Halimi kimse anlamaz. Ayrılığın kendi diyarımdan ayrı düştüm.

Pirim, bana nazar kıldı. Sabah rüzgârından al sana haber, dedi. Nefsim utandı, avımdan alıkoydu.

Sabah dedi: O sevgiliyi bulayım dersin aşka kul ol. Himmet, Allah'a hamd edip o yârimden haber aldım.

(b)

MÜSEDES-İ MÜTEKERRİR

Aşkın sultanına kul olup yüce arzuya er. Gizli hazineyi açıp en son amaca er. O âlemin tecellisi olan bu sırra ve aşağıya alçaklığa er. Kalma bu aşağıda çalış yüce rütbeye er. Kalabalıkla zikredip Allah'tan başkasının sevgisini kalbinden sür, gitsin. Sonra Allah'ın zatının her yerde gizli işaretlerle olduğunu anlarsın.

Gel, masivadan bugün kalbini pak et, temizle Allah aşkıdan bir haber al, sineni parçala, yar. Anasır hükmünü bırak gökleri seyret. Tevhit koşanın en uzun kanadıyla ruhunu çevik, çabuk ulaştır.

Aşkın padişahına kulluk et ârif ol, alçak olma. İlm-i ledüne yani manevi, gayb ilmine vasıl ol ki sen, seni bilesin. Pak şekilde itikat et, gel beni doğrulukla dinle. Bu can ve teni aşk ateşiyle yakıp mahvet. Kalabalıkla zikredip Allah'tan başkasının sevgisini kalbinden sür, gitsin. Sonra Allah'ın zatının her yerde gizli işaretlerle olduğunu anlarsın.

İşaretleri bırak, göklerin zatına eriş, ona yürü. Esmada kalma, misemmanın mazharını gör, Esmâ, sadece isim, müsemma o esmanın vücuda gelmesidir, "bir" in kesretteki tezahürü, görünümüdür. Boynunu aşkın ipiyle bağla başboş gezme. Bütün tarikat erleri böyle buldular. Kalabalıkla zikredip Allah'tan başkasının sevgisini kalbinden sür, gitsin. Sonra Allah'ın zatının her yerde gizli işaretlerle olduğunu anlarsın.

Himmetî, sen gir, gönül tahtındaki sultanı bul. Masıvayı terk et, alçak dünyaya kul olma. Allah benimledir seyrine er ki sağ ile sol diye ayırma, orda gözleme. Neylersen eyle mevlanın dergâhına ulaşacak yol bul. Kalabalıkla zikredip Allah'tan başkasının sevgisini kalbinden sür, gitsin. Sonra Allah'ın zatının her yerde gizli işaretlerle olduğunu anlarsın.

Acaba niye geldiğini anlar mısın? Ağla hey gözlerim ağla neden gülersin? Bu gaflet içinde güldüğün şey nedir? Ağla hey gözlerim neden gülersin?

Azrail'e emaneti verdin mi? Yoksa karanlık mezara girdin mi?

(18a)

Sıratı geçip mizana vardın mı? Hey gözlerim! Ağla neden gülersin.

Kabrinden kalkınca çıplak yürürsün. Hakk'ın divanına yalnız durursun. Günahın çok hangi yüzle gidersin. Ağla hey gözlerim ağla, neden gülersin?

Ayakta elli bin yıl durmadın, amel defterini bakıp görmedin, sual ve hesaba cevap vermedin. Ağla hey gözlerim ağla, neden gülersin?

Derviş Himmet hani dert ile âhın? Günahın, gözyaşıyla temizlenir. Allah'ın cemâlini gördüm dersen, ağla hey gözlerim ağla, neden gülersin?

MÜSEDDES-İ MÜTEKERRİR

Beri gel, aklın doğruyla yanlış ayırt ediyorsa sana haber vereyim. Ey can! Allah'ın hikmetini dinle. Âkilsen bu alçak dünya için keder çekme. Fayda da zarar da hep Allah'tan gelir. Kalabalıkla zikredip Allah'tan başkasının sevgisini kalbinden sür, gitsin. Sonra Allah'ın zatının her yerde gizli işaretlerle olduğunu anlarsın.

On sekiz bin âlemi kef ve nun emrinden yaratmış. “Kün feyekün” “Ol!” emrinin, bu nidanın ilk hârfi kef. Gizli hazine sırrını ilan etmek için uğraş. “Men aref” sırrının gizli işaretlerini anla bu anı ziyan etme ki sen de hakikatler hazinesi olasın. Kalabalıkla zikredip Allah'tan başkasının sevgisini kalbinden sür, gitsin. Sonra Allah'ın zatının her yerde gizli işaretlerle olduğunu anlarsın.

Âlemin yaratıcısı mümkünatı yaratır ve oldurur, tüm hayat ve ölüm onun elindedir. Mevla bu yurdu, vaktini ziyan edip boşa harcama. Sürekli kalan iyi şeyler dışında her

şey geçicidir. Kalabalıkla zikredip Allah'tan başkasının sevgisini kalbinden sür, gitsin. Sonra Allah'ın zatının her yerde gizli işaretlerle olduğunu anlarsın.

Allah, dilerse bir anda âlemi berbat eder isterse nice bin âlem daha yaratır. Kimini yüceltir kimini incitir. Âkilsen bu sözümü dinle. Bu söz sana doğru yolu gösterir.

İbretle bak cihana, o bir tecellidir. Kalabalıkla zikredip Allah'tan başkasının sevgisini kalbinden sür, gitsin. Sonra Allah'ın zatının her yerde gizli işaretlerle olduğunu anlarsın.

(b)

Ârif ol seyret, Hakk'ın sırrını gizle.

Çalışıp gönülden ev bark sevdasını çıkarısın. Gafletle cihanın kavgasını boynuna alma. Bu âlemin yücesini, alçağını da hiçe say. Kâminden maksat, kulun Mevlâ'sını bilmesidir. Kalabalıkla zikredip Allah'tan başkasının sevgisini kalbinden sür, gitsin. Sonra Allah'ın zatının her yerde gizli işaretlerle olduğunu anlarsın.

Himmetî, gönül gözünü aç şayet kapı feth olsun. İhtiyar ve genç, âmir ve sultan, âkil olan herkes bunu anlar. En sonunda âlem harab olacaktır. Bunu nâzil olan yüz suhuf ve dört kitap söyler. Kalabalıkla zikredip Allah'tan başkasının sevgisini kalbinden sür, gitsin. Sonra Allah'ın zatının her yerde gizli işaretlerle olduğunu anlarsın.

Şevkle dolan âşıkları hayran eden Hû ismidir. Dertli olan sadık âşıkları hayran eden Hû ismidir.

Kırk âlemine uçurup, vahdet şarabını içirip ondan ve dünyadan geçiren Hû ismidir.

Gönüldeki perde açılınca derde deva olan budur. Âşıkları her seher vaktinde hayran eden Hû ismidir.

Ölmüş gönlü diriltten, kulları Hakk'a erdiren, Hû ismidir. Her gören âşığa der, onları hayran eden Hû ismidir.

Şöhreti gönülden sürüp cihanın rağbeti girdi. Himmet'i hayrette bırakan, hayran eden Hû ismidir.

Yine bir sevdaya düştüm aşkın elinden. Aşkın elinden yine umman olup taşım.

Aşkın ateşiyile yandım, fâni, geçici dünyadan usandım, aşkın elinden mecnun gibi oldum, ona döndüm.

Aşkın elinden, seher vakitlerinde ağlayayım, ciğerlerimi dağlayayım, sular gibi çağlayayım.

Aşkın elinden, kendimi büyük denizlere attım, ona dalgıç oldum daldım, pirlikte şaşıp kaldım.

Derviş Himmet, aşkın elinden çaresizdir, dünya içinde avare ve ciğeri yara doludur.

Gönül, ezelden yârin aşkıyla divane misin? Ağlayıp inleyerek, ah içinde gezersin, sarhoş musun sen?

Sevgilin sana cemalimi göstereyim diye vaat etti. O mutluluktan ayrı düştün gönül. Yabancı mısın sen?

(19a)

Sevgilin ele girmezse görevin, ah ile inleyiştir. Gönül, yârin yüzünün mumuna sen pervane misin?

Onun sana yardımı bakışı oldu. Erenlerden için gül oldu. Bütün vücudun mahvoldu. Gönül sen virane misin, yıkık mısın?

Biz kâr için tüccarız; aşkın yükünü yükleyip dost ile alış veriş için bu dünyaya gelmişiz.

Yabancılar için alacak verecek kalmadı; yokluğu müzayedede sattık verdik geçti, satışımız kusursuz oldu.

Deli bülbül gibi gül bahçesi için feryat eder, haykırırım; gurbet yerine düşmüşüm, kimse halimi bilmez.

Ondan isteğim ömrümün bedeli yerine güzelliğinin mızrak yarasıdır. Onun yüzünü görmek için varlığımı o dosta verip efendi ederim.

Âşık isen Hakk'ın ardından başkasını zikretme (söyleme), Hakk'ın adını ayır; gönül evinden Hakk'ın adından başkasını anma, sür.

Dünyaya talip olanlar her türlü eşyayı terk edip Hakk'ın adından başkasını söylemeyip hepsini ortadan kaldırdılar.

Hakk'ın yanında olmak istersen eğer aklına, fikrine Allah'ın adından başkasını alma.

İrfan sahibi kişilerden pişmanlık dersini aldık, onun için Allah'tan başkasının adını hiç zikretmeyiz.

Hakk'ın (tecelli) varlığının sırrına (O'nun) yardımına erişmek istersen Allah'ın adından başkasını gönül levhasından yok et.

Pirlerin mumu sürekli yansın. Gözünü aç, bu bağı kaldır. Kudret elinden ayağı, içi dolu illallah diye zikrini sürelim.

Ey can, bu yola girmeyi istersen, hakikat sırrını ortaya çıkarmak için gel, pirlerin ayinini yerine getir. İllallah diye zikrini sürelim.

Ey Himmet! Bu bağa kurtularak geldim. Ne kadar yolunu şaşırılmış varsa onları doğru yola bağlanmaya geldim. Gönül viranesini imar etmeye geldim. İllallah diyerek zikrini sürdürdüm.

(b)

Gönül gözünü açabilsem diyenler gece gündüz Allah'ın adını zikret. Bu varlığımdan geçebilsem diyenler gece gündüz Allah'ı zikreyle.

Peygamberlerden bize kalan bu yoldur. Evliyaların istediğini bulduğu odur. Gönül ve canının nurlarla doldur. Gece gündüz Allah'ı zikreyle.

Dün ve bugün zikirle meşgul olursun ki sakın zikri terk etme, bilinmezsin. Allah'ın insanlar ve doğada zuhur edip görünmesine bununla yol bulursun. Gece gündüz Allah'ı zikreyle.

Gönül kulağın onunla aç, Hızır gibi hayat suyunu iç, gece gündüz Allah'ı zikreyle.

Himmet, mana erbabı olursa bu çılgın kalp safalar kazanır. Âlemin perdesini apaçık belli eder. Gece gündüz Allah'ı zikreyle.

Ey karanlık, gaflet içinde kalan, gel! Allah'ın zikrini dilden ayırma. İstedini bulan hep bu zikirle buldu. Allah'ın zikrini dilden ayırma.

Bu âlemden geçip uçarsın, ezelden ta ebede seyran eder, gezersin. Birçok âşığı hayran edersin. Allah'ın zikrini dilden ayırma.

Masivayı bırakıp varlıktan geçilsin, gönül meclisinde kadehler içilsin, bu gül bahçesinde vahdet gülü açılsın. Allah'ın zikrini dilden ayırma.

Ey Himmet'î! İrfan denizine dalmak istersen, hakikat derslerini almak istersen, Allah'ı bulmak istersen Allah'ın zikrini dilden ayırma.

Ey gönül derdine derman isteyen! Derde Allah'ın zikriyle derman eyle. Kavuşmayı bayramına feryat isteyen canı Allah'ın zikriyle kurban eyle. (Bu şekilde Allah'a yaklaş, yakınlaş)

(20a)

Suçunu an, sınırını aşıp yürüme. Günah denizine düşüp yürüme, Allah'ın yoluna gir ki şaşıp yürüme. Yolunu Allah'ın zikriyle kolaylaştır.

Nasıl bir isyan ateşine yanarsın? Allah'ı zikret hepsinden usansın. Allah'tan başkasından vücudunun evini, gönlünü temizle. Dostu, Allah'ın zikriyle konuk eyle.

Himmetî, seher vaktinde bülbülü dinle. Gör ki seher vaktinde nasıl bağırıp çağırır. Sana eğer vuslat yolu lazımsa sen de Allah'ın zikriyle feryat figan eyle.

İstersen kâmil insan olursun, Allah'a tevekkül eyle. Bu şekilde sefa ve zevki bulursun.

Âlemin kesretini, çokluğunu bırakıp vahdet demini bul. Âlemin gamını bırakıp Allah'a tevekkül eyle.

Seni yaratan Hallâk, rızkını veren Rezzâk'tır. Ey iştiyakla özleyen, can atan kişi, Allah'ın rızasını gözle, tevekkül eyle.

Cahillere rağbet eyleme, sana bu şan, şeref lazım mı? O zaman miskinlerle dost ol, Allah'a tevekkül eyle.

Cennete girmek istersen, Allah'a kavuşmak istersen, Allah'ın cemâlini görmek istersen, Allah'a tevekkül eyle.

Himmetî, kârı bulursun, sürekli yâri iste. Elinde nesne yok bari, Allah'a tevekkül eyle.

Âşık, canını sevgiliye kurban etmek için; bülbül, seher vakti gül bahçesine figan etmek için acele eder.

Âşığın bin canı olsa, sevgilisine bol bol verir. Ey zahit, sen bir can kurban etmeye utanırsın.

Sadık âşıkların seçme yeteneği ellerinde değildir. Güzellik girip tavusu gezip dolaşmaya da ihtiyacı yoktur.

Dudak kadehinin bir damlasından iç. Leyla sıfatlı, olan Mecnun'u hayran etmeye azmeder.

Yoldaşımız, yârimizin can ve başı kalmasın, varlığını terk etsinler çünkü bugün akşam gezip dolaşmaya çağrı oldu.

Himmet, kederlenme! Gözyaşıyla, ârif ol, meydana gir, iyilik etmek için bir bahane ister.

Benim ağyar, yabancıyla bir bağım yoktur. Çünkü gönlüm yârin aşkıyla doludur.

Biz hakikat gülünün bülbülüyüz. Gül bahçesiyle zevkimiz daimdir, sürer.

(b)

Her seher vaktinde bülbüller feryat, figan etmekten, biz de ağlayıp inlemekteyiz.

Bu dünyaya ahiret tüccarı olarak geldik, ahiret için çalışıyoruz; yükümüz sırlarla doludur.

Tek, hemen yar ile sevgili olalım da toprakla bir olsak da buna üzülmeyiz.

Gel, Allah'a sürekli tevhit et, gönlün Allah aşkıyla dolsun. İnkârdan kendini sakın.

Himmetî, yar ile dost olmak, bilinmek istersen masivadan elini çek.

Gönül kuşu eski yuvadan uçtu dost iline giden bizimle gelsin. Kaderler bağlandı, kaf ile göçtü dost iline giden bizimle gelsin.

Kendinde aşk eseri, aşktan bir iz olan kişi kararsızdır, durmaz; yüreğinde dert olmayan ağlamaz. Bizi bu yerlerde kimse anlamaz dost iline giden bizimle gelsin.

Ben bir garibim, adım sanım anılmaz. Yüreğimde yaram vardır iyileşmez, aşk denizi çoştur yenilmez. Dost iline giden bizimle gelsin.

Gece ve gündüz gözümün yaşı akar. Canımız ve başımız, dost yoluna koyup dağla taşı aşkla geçelim. Dost iline giden bizimle gelsin.

Derviş Himmet söyler ama bilenler yok. Oraya gelenler onu överler. Pirlere, erenlere devrimiz oldu. Dost iline giden, bizimle gelsin.

Nasıl bir gaflet uykusunda yatalım ki? Gel gözüm yana yana ağlayalım. Hemen bir pirin eteğini turalım; sürekli, kana kana aşk şarabını içelim.

Ar ve namusun şişesini kıralım, nam ve şanla terk edelim, sohbetin özüne erelim, doğrulukla, sadık bir şekilde hizmette olalım.

Çalışıp kâmil insan olalım, tarikat postunda söz olalım; sözü, lafı bırakıp hal ehli olalım. Bu meydana âşıklara yakışır şekilde girelim.

(21a)

Hakikat bağının gözleri açılsın, bülbülleri gece ve gündüz feryat etsin. Himmetî, dostun illeri görünsün, gel şimdi o dergâha varalım.

Nasıl bir arzuyla, istekle gezersin? Gel, Allah'tan utan, tövbe et. Suretini düzeltip bozarsın. Gel, Allah'tan utan, tövbe et.

İnsanların içinde iki yüzlülük edersin. Vahdet yolu varken zıt yolu gidersin. Ya özrünü kabul olmasa ne yaparsın? Allah'tan utan, tövbe et.

Nefse uyup şeytana yakın olma, boynuna günahın yükünü alma. Mevlâ'yı unutup gaflete dalma. Gel, Allah'tan utan, tövbe et.

Günahın için tövbe et ki yanmayasın, nasıl bir hayırsızsın uslanmazsın, Allah'ın huzuruna varınca Allah'tan utanmayasın. Gel, Allah'tan utan, tövbe et.

Derviş Himmet, Allah'ı çok zikret. Günahını hatırlayıp seher vakitlerinde ağla. Varacağın ulu dergahı düşün, gel Allah'tan utan, tövbe et.

Aşk hazinesini istersen, onu yıkık gönülde ara. Hızır gibi hayat suyunu karanlık tende ara.

Allah yolunu sana gösteren manayı gör: bunu talep eden kişi insanın manasını kâmil insanda ara.

Her taştan mücevher olmaz, her toprak maden olmaz. Ey Zâhid, aşk denizine gir, inciyi okyanusta ara.

On sekiz bin âlemi gezen de onu bulmak imkânsız. Seni yoktan var eden Mevlâ'yı sen, kendi özünde ara.

Allah, Hz. Âdeme tüm isimleri öğretti. Bu isimler meleklerle farz edildi. Esmanın manasını insanlara tezahür etti. Bu gizli işaretleri ve "kendini bilen Rabb'ini bilir." sırrını anlamak şanımdansa, bunu irfan ehlinde ara.

Mevlâ'yı isteyip her kişiden himmet iste. Gafil olma. İsteddiğini git, Kur'an'ın sırrında ara.

Bu arzu ve hevesten geçelim, doğrulukla estağfurullah diyelim. Bu can kuşunu kafesten uçurmadan, içtenlikle estağfurullah diyelim.

(b)

Dağlar ve çöller günahımla doludur. Onun kimi gizli kimi açıktır. Doğruluk ve içtenlikle gönülden estağfurullah diyelim.

Nasıl bir kötü nefse uyarsın ki bizi cehennem ateşine koyan o kötü nefistir. O lütfu çok cömert, Kerim olan Allah'a yalvarıp, doğrulukla gönülden estağfurullah diyelim.

Yarın Hakk'ın dergahına varırız. Amel defteri açılınca her şeyi görürüz. Bu nedir dendiğinde ne cevap veririz. Doğrulukla, gönülden estağfurullah diyelim.

Allah, bu Derviş Himmet'e lutfetsin, ona seyretmek kolay olsun. Allah'la beraber olsun.

Seher vakti gaflet uykusundan uyanıp doğrulukla, gönülden estağfirullah deyelim.

Ya ilahi, eksiklerimle ara yerde, arafta kalmışım ki senin kapından günahla, isyanla ayrı düştüm.

Senden başka kapım yok benim, yine de kapımı bırakmam. Lutfınla, ihsanıyla kemâle ermeyi umarım.

Sen " Allah'a koşun" dedin ama can kulağını açmadık. Ne yazık ki fırsatı kaçırdım, unutuşla napayım.

Ya rabbenâ, rahmetinin denizi öyle geniş ki sınırı yoktur. Beni rahmetinle affeyle, kapından geri çevrilmeyeyim.

Sana kulluk edenlerin içinde hakîr olan sadece Himmetî midir? Âlimlerin hepsi dergaha eksikleriyle varacaktır.

İlâhi, günahın karanlığıyla doldum, pişman oldum estağfurullah. Şeytana uyup nefsim kul, köle oldum, pişman oldum tövbe ediyorum estağfurullah.

Benim isyanımın sonu yoktur. Bilirim rahmetinin denizi çoktur. Merhametinin kapısı hep açıktır. Pişman oldum, estağfurullah.

Ya Rab, eğer çare olmazsan, yürekteki yara böyle iyileşir mi? Kulun, kalpimi bırakıp nereye gitsin? Pişman oldum, estağfurullah.

Ya Rab, her ne günahım varsa onu bildim, pişman olarak suçumu bildim diyerek Himmetî kapına geldi. Pişman oldum tövbe ediyorum, estağfurullah.

(22a)

Ya Rab, yaptığım günah ve isyana pişman oldum, estağfurullah. Şeytana uydum, nefsim kul oldum. Bunun için pişman oldum, estağfurullah.

Günahım denizlerin kumundan çoktur. Ya Rab, feryat ve ahım budur. Allah'ım, habibin Hz. Muhammed (s.a.v) hürmetine beni affet.

Kulun varacağı başka kapı var mı? Benim yüzümün karası haddini aştı, pişman oldum, estağfurullah.

Doğru yoldan çıktım, benim halimi yine sen bilirsin. Elimden ya da dilimden gelen günaha pişman oldum, estağfurullah.

Benim kötü işlerimden sınırı yoktur ama bilirim ki rahmetinin denizi çoktur. Rahmetin deniz gibidir. İsyân eden kullarına da kapın açıktır. Pişman oldum, estağfurullah.

Devriş Himmet, suçumu bildim, der. Pişman olarak kapına geldim. Küçük, büyük her ne günah varsa yaptım ama pişman oldum, estağfurullah.

Gönül, aşkınla yandı, kızardı. Bu ateşin verdiği neşeyle sineler okyanusa döndü.

Âşıklar meclisi bir bir kurulsun. İki gözüm mest olarak döndü. Muhabbetin ateşi cismi ve canı yakıp harareten gönlüm yandı, suzan oldu.

Hakikat ehlinin meclisine sürülsün. Çünkü ezel meclisinde kadehe döndü. Figanım, bülbülün seher vaktinde gül bahçesinde ettiği figanlara döndü.

Himmet, erenler de bize yetiştirdi, yoksullar kalmayıp şahlara döndü.

Rahmanî koku hakikatin gül bahçesinden gelir. Haberdar olmak isterse kamil insanı bul.

(b)

Değerini dilinde, gönlünde sürekli kıl ki Hakk'ın düşüncesi orda otursun. Kalsın. Masivadan kendini sakınır, uzak kalırsan ilahi sırrı duyarsın.

Derviş aşkın sevdasıyla onu gönülden sever. Gönül kahvesini saf, pak eyle ki ruh sultanı görünsün.

Bu ilahi bir derttir, buna herkes ilaç olamaz. Aşk doktoruna yar ol ki derde derman bulasın.

Himmeti daima yücelt ki fırsatı elinden kaçırma. Seher vaktinde bülbül gibi ah ve figanlar et.

Eğer dosttan bir haber sorarsan, sana seher yelleri haber verirsin. Dost illeri nerede diye ararsan, sana seher yelleri haber versin.

Güllerinin baharı açıldı mı, bülbüllerinin feryadı var mı? Seher yelleri sana haber versin. Dost illerinin doğru yolunu bilir.

Aşkım tutuşup canımı boyadı. Ahımım dumanı feleklere dayandı. Güzel efendi neredir dersen seher yerleri sana haber versin.

Derviş Himmet kendini hayran eylemiş. Yakup gibi mülkünü, varlığını yakıp yıkmış. Canan illerini gezmiş, dolaşmış. Seher yelleri sana haber versin.

İki cihanın sultanı kabirden kalkınca diyecek ki : "Zayıf ümmetlerim nasıl oldu? " Cebrail hazretin hazır görünce "Zayıf ümmetlerim nasıl oldu? " diyecek.

Mahşer günü ümmetin altında toplanacağı bayrak gök önüne dikilecek. Âlem halkı mahşer yerine çekilerek mübarek gözünden yaşlar dökülerek "Zayıf ümmetlerim nasıl oldu? " diyecek.

Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman dururlar, bu sancağı Hz. Ali' ye verirler. Dört melek taç ve cennet elbisesi getirecek, Peygamberimiz "Zayıf ümmetlerim nasıl oldu? " diyecek.

Halkın üstüne cehennem yürüyecek, isyan edenlerin üzerine ateşler saçılacak, secdeye varıp dostuna yalvararak bu halk Efendimiz "Zayıf ümmetlerim nasıl oldu? " diyecek.

Bütün peygamberler ümmetini unutacak, Hz. Muhammed "Ümmetim, ümmetim! " diyecek. İlâhi, âşık Himmet'i de onların içinden ayırma.

23(a)

Gel, ey gaflet içinde karanlıkta kalan! Tevhide devam et, irfan güneşi doğsun. Gönülden içtenlik ve doğrulukla ihlasla meydana gir. Tevhide devam et, irfan güneşi doğsun.

Tanrı âlemine uçarsın, ezelden gelip edebi gezersin, birçok âşığı hayran edersin, Tevhidi sür, irfan güneşi doğsun.

Bir meclise yetişip sürekli içilsin. Mahvolup bütün maddi varlıktan geçilsin, masivadan geçilen manevi ilim bağında güller açılsın. Tevhide devam et, irfan güneşi doğsun.

Derviş Himmet; marifet, ilimi, irfan bağına dalmak istersen, oradan hakikat derslerini almak istersen, orda Hakk'ı bulmak istersen tevhide devam et, irfan güneşi doğsun.

Bakışın saf, temizse nazarı alırsın. Nasıl bakarsan öyle lütuf alırsın. Eğer gönlün temiz değilse bundan çekin.

Gelin, sevgili için canımızı verelim çünkü bugün de dünyanın makamını almak isteyen için can pazarı kuruldu. Gümüş ve altını vermeyince onu alamaz.

Sana Kuran'ın sırrı Şâtıbî ve Cezeri gibi büyük İslam âlim ve bilginlerini okumakla açıldı mı?

Sevgilinin vuslatını, ona kavuşmayı eğer sen de istersen daha önceden hazırladığın ne götürdün ona?

Himmet, pirlerin nazarını az görme, küçümseme. Bir erin nazarı, nice bin cana değer.

Şarapla mest olmuş sarhoşlarla bizi kıyas etme. Saz ve tamburla kendinden geçen divaneleri bizle karşılaştırma.

Gönül gözünü açıp yâri izledin. Biz Hakk'a alışık, tanıdığımız. Bizi yabancılarla kıyaslama.

Gönül levhasında dersimizi kâmil mürşitten aldık. Aşktan nasibini almamış canlarla bizi kıyaslama.

Himmetî! Yürü noksanlarınla bakma, pire yetiş. Kendi özünü, kendini bilmeyen o cahillerle bizi kıyaslama.

(b)

O yar, seni sır yüzünden istemiş. Gizlice git yârin yanına, yabancılar seni duymasın.

Aşkî elinden sürekli iç ki o sırlar, seni sarhoş etsin, kendinden geçirsin.

Hakk'a öyle yaklaş ki mahvol özü, sözü doğru olan, din adamları seni bilmesin.

Gel, harap olmuş kişilerin şekline gir, o şerler, edepsizler seni kendinden zannetsin.

Himmeti, sonra sen bu yolda kendini gizle. Fikirler, bu düşünceler seni her beladan kurtarır.

Ey aşk eri, beri gel! Aşk meydanı açıldı. Erenler meclisinde aşk şarabı içildi.

Bir kâmil insan bul, hal ehlinde ol, manevi feyze mazhar ol. O zattan el al; nimetler saçıldı.

Aşkın mumu için yanalım, çevresinde pervane gibi dönelim ve bir menzile konalım, bu darlıktan göçüldü.

Himmetî, ulu eyle, bu yolda doğru söyle. Aşk deryası böyledir. Allah dostları seçildi.

Behey gafil kişi, gaflet uykusundan uyan! Ömrün geldi geçti, haberin var mı? Bir haber aldın mı vahdet sırrından? Kesret yani yüzlerce madde bir araya gelince manalı bir birlik yani vahdet oluşur. Bu sırra ulaştın mı? Gönül kuşun uçtu haberin var mı?

Bu, göç kapısıdır; bunda kalınmaz. Hem de sonu yoktur, mutlu olunmaz. Kafile kalkınca geri dönülmez.

Yola gitmeye azığın, yiyecek yemeğin var mı? Gidince yatmak için döşeğin var mıdır? Ejderler gibi tek nefeste seni yutmak için yerler ağzını açtı, haberin var mı?

Günahın yükünü boynuna aldın. Gözüne hiç ölüm korkusu gelmez. Felek, önüne birkaç metre bezden yakasız elbise biçti, haberin var mı?

Derviş Himmet, senden önce gelenlerden kimi kul kimi Sultan olanlar, dünya benim mülküm diye bilenler bile ecel kadehini içti, haberin var mı?

Aşk ateşiyle yanmayanlar Rahman'ın nurunu bulmadı. Varlığından geçmeyenler ilahi sırrı bulmadı.

(24a)

İkilik halinden, kesretten vahdete, birliğe erişmeyen şaşırıp kendini görenler, kâmil insan bulmadı.

Varlığını terk edip, masivayı gönülden çıkaramayan toprakla bir olmayanlar yüce denizi bulmadı.

Aşka müptela olanlar derdine derman bulmadı. O tabibe, mürşide ulaşmayanlar, derde derman bulmadı.

Hak ehlini inkar edenlere Himmet neylesin? Şirki terk etmeyen, kâmil iman bulmadı.

Ya Muhammed Mustafa (s.a.v.) bir inleyen âşık ki. Öyle bir serap gibi, hayran ki Ya Muhammed Mustafa!

Seni gördüm, gel bu kederli beni mutlu et. Bana şefaata et, Ya Muhammed Mustafa!

Bu Derviş Abdullah o gece seni gördü, sevinçten coşar, Ya Muhammed Mustafa! Tasa yolu, ferah mekan oldu.

Yâ Resulallah, güzelliğinin temiz pak parçası yüzündür. Vücudun güzel ve hoşluklarla toplanmıştır.

Senin pak gönlüne düşenler yüce rütbeye ulaşırlar, Yâ Resulallah Kapın İzzet, şan, şöhret, saadet bölümlerine ayrılmıştır. Ya Resulallah

Eğer hadsiz bir kötülük ettimse yarın bu kölene yine senden derman olur.

Sıkıntıya düştüğüm zamanda beni kapından reddetme. Çünkü Ya Resulallah, Kerem ve cömertlik madeni sensin.

O'na layık olarak, münasip şekilde git! Günahkar kuluna yardım et, şefaata eyle ya Resulallah!

(b)

Nefsime uyup cihanına bunca inleyişi ben ettim. Benim gibi bir günahkara şefaata eyle sultanım. Günahımı anınca feryatla ağlamaktayım. Benim gibi bir günahkara şefaata eyle sultanım.

Bu yolda temkinli olmadığım için halden hale geçerim. Görünen âlemde cismini gösterip belli etmeyeyim. Gönlümü harap ettim gerçi dışımı süsledim. Benim gibi günahkara şefaata eyle sultanım.

Kin dolu kötü nefis bana tuhaf şaşılacak şekilde yük taşıttı. Tıfıllıkta kaldım, elli günde beni destiyete erdirsen, yardım etsen. Kederli halime yaralar yaverlik eder. Benim gibi bir günahkara şefaata eyle sultanım.

Eğer aciz olan bana büyük yardımını etmezsen el uzatıp cihan mülkünün (ülkesinin) beyi ve hükümdarı bana fayda etmez. Seni araya araya bulamadım, şefaata isterim senden. Benim gibi bir günahkara şefaata eyle sultanım.

Abdullah masivadan dön, ayrıl. Yoksa haddinden fazla itibarsız kalıp aşağılanırsın. Ya Resulallah, yine gönül hastasıyım ilaç kıl! Şefaata eyle sultanım, günahkarım.

Aşk senin, can senin, gönül senindir. Can ve gönülde aşkı misafir eyleyen, aşk senin, can senin, gönül senindir.

Tüm ruhlar, canlar kudret sahibinin elindedir. Bu aynada görünen akisler, Hz. Davud'un aşkı gibi gönül tahtına oturdu. Aşk senindir, can senin, gönül senindir.

Senin gücünle yokluktan varlık âlemini bulduk. Görünmeyen ve görünenin ne olduğunu anladık. Ey Hayy, diri, canlı olan Allah, ey çok şefkatli olan Vedûd, kulun neye gücü yeter? Aşk senindir, can senindir, gönül senin.

Gel, aşkınla bu kalbi neşelendir, Derviş Abdullah'ı mana âleminde sultanın kapısında kul et. Aşk senindir, can senindir, gönül senindir.

Cümbüş eden, eğlenen tendir görünen kısımdır, insanın ruhu gizlidir. Bu kuvvetli bir ordu gibidir ama sultan gizlidir.

Ârif olan kişi için, meydandadır ama cahil olan onu bilmedi. Hep açık, besbelli sanırlar ki görünen aslında gizlidir.

Âşık ağlarsa gözünün yaşına bile dokunma. Gözyaşının bir damlasında koca bir deniz gizlidir.

(25a)

Âşık olanlar ben demez, benliği yok etti. Tüm varlık Sevgilinin yani Allah'ındır, bu şan, şöhret gizlidir. Bilinen odur ki herkes âşığa rakip, delidir. Dert gizlidir, derdin tabibi ve dermanı da gizlidir.

Nefis zikri, olmuştur. Bunu ârif olan anlar. Derviş Abdullah gönülde yanan ateş gizlidir. İrfan sahibi olanlar için nefsi, onun virdi, dersi olmuştur.

Eğer dostluğa ermek istersen Himmet' in tekkesine gel. Kesretin nakışlarına bakma, vahdet et, birliğe er, Himmet' in tekkesine gel.

Aklın eserleri sana fayda vermez. Gel, dön ki o fikirden telaşlar göğe gitsin. Günahkar Gâfil, Himmet' in tekkesine gel ki hoş zamanlardan haber gelsin.

Gel, bu heves vadisinden geç, Allah'ın zikirlerine devam et, kalbin: gönlünü diri tut
Himmet'in eşiğine gel.

Gel, erenler sohbetine sende katıl. Cana bakana, engin sulara gir. Kendinden geçerek
ilahi aşka dalan halin, incilerin şahanedir. Himmet'in tekkesine gel.

Derviş Abdullah hep noksandır. Bu âcizin nasihatini dinle, sakın serseri olma. Aşk
ehlinin biri olursun. Himmet'in eşiğine gel.

Allah'ın emriyle dünyaya geldik. Biz o manayı beyan etmeye geldik.

Bildik, bezm-i ezelde ama buraya gelince unuttuk. Onu yeniden bilip anlamaya
geldik.

Allah aşkından sarhoş olup bunda akledip, bu manayı anlamaya geldik.

Pir Himmet'in pak kabrine yüz sürüp daima ağlamaya geldik.

Pak ruhundan feyz alırız, şu fakirleriz ki senden iyilik görmeye geldik.

Gönülden âşık olursan sana yar eksik değildir. Sevgi ve vefanı âdet edin, alışkanlık
haline getir, dert ortağı eksik değil.

(b)

Kesret bağından ayrıl, irfan meyvesini bul. Vahdet bahçelerine gir, orda yaprak ve
meyve eksik değil.

Er kişi, iki yerden kuşanıp hizmet kuşağını giy. Kulluğunda yere yakın ol, hükümdar
eksik değil.

Der ki: Daima gücünü mertlere göster. Gönül erbabının arkasında süslü işaretler
eksik değil.

Derviş Abdullah, yalvar ki arzuna nail ol. Allah'ın adımı Himmet elbette var, eksik
değil.

Cananın nuru olmasa gönül, karanlık kalırdı. Onun güneşi olmasaydı bu günler
aydınlanmazdı.

Mektep olan cisminde gönül levhasının kitabı olmasa gayb ilmini talep edenler, dersini anlamazdı.

Zatının ululuğu aşırı olduğu için örtü olmasa, cemalinin nurunu hep gönül gözüyle görürlerdi.

Bu sihir, aşkla, cisminde uyku olmasa idi nur dolu ruhun âleme nasıl ışık salardı.

İyi namlı, siyah yüzlü gibi karga olmasa, aşkın gül bahçesinde bülbül böyle mi feryat ederdi.

Aşk ehlinin ayağının altında toprak olmasa, Derviş Abdullah gözyaşını döküp inlemezdi.

Kerim Allah, Rahim Allah yardım ederek bize nazar kıl, gönlümde keder kalmasın.

Benim zaaf halimi gör, bu hallerimi araştırma, sorgulama. Kerim Allah, Rahim Allah, ben fiillerimi, amellerimi bilirim.

Ben kulum, sen hükümdarsın. Kapında itibarsız bir köleyim Kerim Allah, Rahim Allah, lütfet yardımcım.

Âlemin halkı insanlar nerededir? Kerim Allah, Rahim Allah lütuf, yardım sendedir.

Çok zamandır ağlarım, varacağım başka kapı yoktur. Ben, böyle çaresiz bir kulunum Kerim Allah, Rahim Allah.

Özüm çok suçludur, sana yalvarmama yüzüm yoktur. Kerim Allah, Rahim Allah, bu haldeyken sözüm geçmezse halim nasıl olur?

Her an ağlayıp inlemekten nasıl vazgeçeyim. Hakkın yolunu bilen bir gönülden böyle gördüm.

Zikrullahın nurundan gönül neşelendi. Allah'tan içte ve dıştaki muradımı isterim.

Her muradı, Allah verirken başkasına rica eylemem, yönelmem. Aşk ehline dönen ancak Mevla'dır.

(26a)

Elbette büyük cennetler beni arzu etmez, Allah'tan içte ve dışta, görünen görülmeyen arzularımı isterim.

Emre daveti üzerine boyun eğip kul ol Abdullah, sana halini arz eder Ya Rab!

İsteğini arayan Abdullah, bana yoldan başka imkan yoktur. Allah'tan görünen, görünmeyen muradımı isterim.

Ağyara karşı nasıl ağlayayım, medet! Bana, onlara karşı lütfet.

Hakk'ın kullarına büyük denizler kadar feyzi, bereketi var. Lütfunun rüzgarı seherlere karşı eser.

Bülbülün âşıkları yakın sıkı arkadaşlık eder. Onun için gül bahçesine karşı ağlar.

Pervaneler, hep ateşe karşı döner, vücudu yok eder. Varlık böyle gider.

Abdullah yüzünü hareket etse ne olur? Zerreler nurlara karşı görünür. En küçük parçalar bile ışıkta görünür.

Ravzana çok yüz süren emniyet bulur. Ey âlemlerin övücü Hz. Muhammed (S.A.V) senden medet istiyoruz. Her gelen hasta gönül, taze can bulur. Ey âlemlerin övücü Hz. Muhammed (S.A.V) senden medet istiyoruz.

Aşkınla diyarımdan ayrı düştüm. Ta ravzanın içine girip sana layık olayım. Allah'a hamd olsun, bana nasip etti. Ey âlemlerin övücü Hz. Muhammed (S.A.V) senden medet istiyoruz.

Nurlarla dolu kabrine geldik. Çünkü sırlarına mazhar olmak istiyoruz. Ziyaretçilerine merhametinle nazar kıl. Ey âlemlerin övücü Hz. Muhammed (S.A.V) senden medet istiyoruz.

Bir kez lütfunla nazar etsen bana, içimde hiçbir keder kalır mı? Ey göz nuru! Hakk'tan şefaet kıl. Ey âlemlerin övücü Hz. Muhammed (s.a.v) senden medet istiyoruz.

Orada ki nazik vücudun defnedilmiş. Mezarın yüce cennete benzer. Derviş Abdullah, senin garibindir. Ey âlemlerin övücü Hz. Muhammed (S.A.V) senden medet istiyoruz.

Hal ehli olanlar, yokluk mülküne iltifat etmez, Bu ferah sözler, Sonsuz mülke heves eyler.

Allah için bir ilim oku seninle kalacak olan odur. Sen gitsen de tüm sözler kalır.

(b)

Devlet, güçlü olur fani, geçici olmaz. Bu bahtsızlık ve bu bahtlar geçici vasıftır. Derviş Abdullah figan eder, sözünü işitmezsin. Ey kötü yaratılışlı nefis bu ihmaller tabi ki sendedir.

Kesretin görüldüğü yerden zatın vahdetine engel var mı? Tüm zerrelere sıfatının tecellisi cilve eder.

Mana âlemini talep eden, maddeyi bırakmadı. Bu meydanda olan zâtı ibadetlere uygun görmezler.

Şu rütbedekiler Allah'ı gördü. Bu menzil sahibi, ibadetlere bakmaz, iyi ve kötü bilmez

Hakk'a vâsıl olanların zatı saf olur. Zira kalp levhası cümle hâli kabul etmek ister. Eğer güzel gözlerini ortaya çıkanlara kul eylediysen nazar salar. Güneşin ışığına bakma çünkü zerreler şerdir.

O benim ki, Himmeti dünyasının mülküne sahibim. Âlemi aydınlatan ışık olan Himmeti'nin soyuyum, ocağım.

Sırların goncası bende görünür oldu. Himmeti'nin gül bahçesinin kokusu ve renkli gülüyüm.

Onun ayak toprağı benim gözüme sürme olup beni mana ehli yapar.

Feyzinin gölgesinde düşman korkusu bilmem nedir? Ben, Himmet'in emniyet ve güven dolu devamına eteğine sığınmışım.

Çalışma pençeme Ankalar tutulmakta. Himmet'in yuvasının gönül avlayan yiğidiyim.

Şarkı söyleyen gönül bülbülüyüm. Himmet'in gül bahçesinin bülbülüyüm.

Şeyhimin yarasını gönlümde buldum. Mevla'dan onun çaresini isterim.

Hakk'a ermek için kılavuz gerekir. Bilmediğin yola neden gidersin?

Eldeyken mürşide uymayanlar, gitsin ömrünce doğru yolu arasın.

İçinin karasını, lekesini silmek istersen, tevhit suyu ile temizlen. Kulun Abdullah
himmeti isterse nefsin işaretlerini düşünüp anlasın.

III. BÖLÜM

DÎVÂNÇE'NİN İNCELEMESİ

Millet Kütüphanesi Ali Emiri bölümünde kayıtlı eserde Derviş Himmet'e ait yetmiş beş şiir, 16. varakta bir bağımsız beyit ile Şeyh Himmet'in oğlu Derviş Abdullah'a ait on dört şiir bulunmaktadır.

Dîvânçe, mesnevi nazım biçimiyle yazılmış üç yüz kırk yedi beyitten oluşan "Tarikatnâme" ile başlar. Tarikatnâme, on bölüm başlığından oluşur:

1. Fî Beyân-ı Silsile(t)ü'l-Bayramiyye
2. Der Beyân-ı Silsile-i Hâlvetiyye
3. Der Beyân-ı Sikke-i Dervîşân
4. Hikâyet
5. Nuḡ -ı Hâzret-i Pîr
6. Der Beyân-ı Ahvâl-i Hilâfet
7. Der Maḡâlât-ı Meşâyih
8. Maḡâlât-ı Fuḡarâ
9. Fî Beyân-ı Âdâb-ı Hâlvet
10. Baḡıyye Maḡâlât Fî'l-hilâfet

Dîvânçe'de Şeyh Himmet'e ait otuz iki gazel, bir tane muhammes, iki tane müseddes, yirmi yedi ilahi, iki tane murabba, on bir murabba-ı mütekerrir bulunmaktadır. Gazellerinden on ikisi beş beyit, dokuz tanesi dört beyit, yedi tanesi altı beyit, üç tanesi yedi beyit ve bir tanesi üç beyitten oluşur.

Dîvân Edebiyatının ilk yüzyıllarında on beş beyte kadar yazılan gazeller sonraki yüzyıllarda gittikçe kısalır, XVI. yüzyılda yedi beyte iner. Haluk İpekten'in belirlemesine göre, XVII. yüzyıl şairlerinde gazel beş beyte kadar iner. Bu Dîvânçe'de de gazellerin çoğunluğunun beş beyitten oluşması hatta üç beyitlik dahi gazelin bulunması bu görüşü destekler niteliktedir. Bu durum, şairlerin şiirlerinde söyleyecekleri sözleri daha kısa anlatma becerisi kazandırır. Sözcük ve tamlamalara yeni anlamlar kazandırılır.⁵⁹

⁵⁹ İpekten, Haluk, *Nâilî Hayatı Sanatı Eserleri*, Akçağ Yay., Ankara 2007, s. 47.

Himmet'in Dîvânçe'sinde on tane musammat gazel vardır. Bunlardan iki tanesi altı beyit, yedi tanesi beş beyit, bir tanesi de dört beyittir.

Bir tane beş betten oluşan muhammes-i mütekerrir, biri beş bent ve diğeri altı bentten oluşan iki tane müseddes-i mütekerrir vardır.

İlahiyyat bölümünde yirmi yedi ilahi yer alır. İlahilerin çoğunu beş dörtlük ile yazılanlar oluşturur. İlahilerin tamamı düz uyak ile yazılmış olup bunlardan yedi tanesi 11'li hece ölçüsü, on üç tanesi 8'li hece ölçüsü, altı tanesi 7'li hece ölçüsü, bir tanesi 5'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Dîvânçe'de çok kullanılan bir nazım biçimi de murabbadır. Beş bentten oluşan bir murabba-i müzdeviç, dört bentten oluşan bir murabba, beşi dört bent, beşi beş bent, biri on bentten oluşan toplam on bir tane murabba-i mütekerrir yer alır.

Bu nazım biçimleri ile nazım türü olarak yedi beyitlik bir münacat, iki tane dört beyitlik, bir tane beş beyitlik olmak üzere üç na't, altı beyitlik bir tevhid, beş dörtlükten oluşan bir ramazanname yer alır.

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Haşim Paşa bölümünde kayıtlı bir mecmuanın içinde Şeyh Himmet'e ait yetmiş beş şiir bulunmaktadır. Millet Kütüphanesi'ndeki eserden farkı, mesnevi nazım biçimiyle yazılmış manzum tarikatname ve sonunda yer alan Himmetzâde Abdullah'a ait şiirlerin bulunmamasıdır. Hîşâr-ğîşâr, ıoldur-doldur, ıolubdur-dolubdur, ıolsun-dolsun gibi ufak sözcük yazım farklılıkları ve beyitlerin değışmiş yerleri dışında bir iki eser arasında ayrılık yoktur. Bu nüsha Millet Kütüphanesi'ndeki nüshanın ilahiyyat bölümündeki ilahiyle başlamaktadır. İkinci şiir 21(a) da "Genc-i 'aşkı ister iseñ dil-i vîrânda ara / Hızr-veş âb-ı hayâtı zulmet-i tende ara", üçüncü şiir 11(a) daki " Âşinâ idim ezelden şimdi ben oldum cüdâ / Hâlîme rahm eyle yâ Rabb yalvaru geldim saña" mısralarıyla başlayan gazeldir. Kırk sekizinci şiire kadar şiirlerin iki eserdeki yerleri aynı ancak bu eserde, "Ezelden 'aşk-ı yâr ile

Gönül dîvâne misin sen

Gezersin âh u zâr ile

Gönül mestâne misin sen" dörtükle başlayan şiir,

"Yine bir sevdâya düşdüm

‘ Aşkıñ elinden elinden

Yine ‘ummân olub taşdım

‘Aşkıñ elinden elinden" şiirinden önce yer almaktadır.

Yetmiş üçe kadar sıralama yine aynı fakat 23 (a) da yer alan "Âb-ı engûr ile mestâne kıyâs itme bizi / Sâz u tanbûr ile dîvâne kıyâs itme bizi" beytiyle başlayan gazel, Millet Kütüphanesi'ndeki Dîvânçe'de 23 (b) de yer alan şiirlerden önce yazılmıştır.

Bu mecmuada Millet Kütüphanesi'ndeki Dîvânçe'de olmayan bir gazel bulunmaktadır:

Hed diyü şıdķ ile meydâne girsem

Göziniñ perdesi açılsa bâri

Keşf olub dostuñ cemâliñ görsem

Vaşlıniñ şerâbı içilse bâri

Bir nazar eylese şûbe kolına

Cân u başı fedâ etsem yolına

A‘ zîmet eylesem vaħdet iline

Cânân illerine göçsem bâri

Fenâfillah menziline dürişüb

Cibrîl ‘aql ile her dem görişüb

Ķâb-ı kavseyn illerine irişüb

Sidretü ‘l-müntehâ geçilsem bâri

Bu dervîş Himmetî hayrân eylese

Cümle mâsivâdan tayrân eylese

Sırr- 1 o ednâyı seyrân eylese

Tecellî â'lemi açılrsa bâri

Bu nüshadaki bazı şiirlerin yanına sayfa kenarlarına bestekârları ve makamları da yazılmıştır. Çoğu Şeyh Mustafa'ya ait olmakla beraber yirmi şiirinin bestelendiği sayfa kenarlarındaki notlardan öğrenilmiştir. Bu bestelerin iki tanesi Himmetzâde Abdullah'a aittir.

Metindeki kelimelerin ve eklerin imlasında metne bağlı kalınmıştır. Arapça ve Farsça kelimeler uzun vokal "ا, و, ی" sırasıyla "â, û, î" biçiminde gösterilmiştir. Arapça âyet, hadis ve ibareler koyu yazılarak latin harfleriyle transkribe edilmiş ve Türkçe anlamları dipnotta gösterilmiştir. Arapça terkiplerle oluşturulmuş "Resûlallâh" gibi özel isimler; terkipsiz şekilde, bugün kullanıldığı gibi latinize edilmiştir. Metinde geçen "hep, yapıp, edip" gibi Türkçe kelimelerdeki zarf-fiil eki Arap alfabesinde "b" ile yazıldığından "-b" olarak aynen aktarılmıştır. Metinde "kim ki, ile" gibi bağlaçlar vezne uyum sağlayacak şekilde birleşik veya ayrı yazılmıştır. Bazı yerlerde "o, bu, şu", bazı yerlerde ise "ol, şol, işbu" şeklinde geçtiği görülen üçüncü şahıs zamirinin yazımı hususunda metne bağlı kalınmıştır. Eserde imla birliğine dikkat edilmiş ve TDK Yazım Kılavuzu esas alınmıştır. Metin günümüz Türkçesine, tüm eklerde aslına bağlı kalarak aktarılmıştır. Farsça'daki "vâv-ı ma' düleler" in geçtiği hâce, hâb, hâşşa gibi kelimelerde özel bir işaret (ˆ) kullanılmıştır.

Konuları açısından Şeyh Himmet'in gazelleri de diğer nazım biçimleri de tasavvufî yönleriyle işlenmiştir. Ehl-i tasavvuf ve ehl-i tarikat olan Şeyh Himmet şiirlerinin hemen her beytinde dünya bağlarından kurtulup dünyayla talibin ilişkisinin kesilip Allah'a kavuşma isteğini dile getirir. Masiva göze görünmez, kesretten geçip fenafillâha yönelmek gerekir. Hak ehlinin vasıflarından bahsetmiştir çoğu şiirinde. Hak ehlinin içinde buldukları aşk deryasının, balığın suya kanmayışı gibi onları da kandıramayacağını, onların bu teşne halinin ancak gerçek sevgili Allah'a vasıl olmakla nihayete ereceğini anlatmıştır.

Mâsiva'llâhdan bugün gel albini pak idegr

Aş-1 Hadan bir haber al sinei ak idegr

Bu a nasır hukmn o seyr-i eflk idegr

eh-per-i tevd ile runu alk idegr

Keşret ile zıkr idüb sür hubb-ı gayrullâhı sen
Añlıyasın pes rumûz-ı şemme vechullâhı sen

Ṭâlib-i dünyâ olanlar mâsivâyı terk idüb
Selb-i küllî eylediler zıkr-i Ḥaqqdan gayrısın

...

Ḳoyub keşretiñ â' lemiñ bulagör vaḥdetiñ demin
Bırağûb â' lemiñ ğamın tevekkül eyle Allaha

...

Dîvânçe genel itibariyle, dinî anlamda neyin iyi neyin kötü olduğu hakkında bilgi vermek, tarikat adabını anlatmak için yazılmış tasavvufî-didaktik bir eserdir.

Edeb gözed edeb gözle beğâyet
Edebsiz kişi hiç bulmaz selâmet

...

Nicedür diñle âdâb-ı tarîkat
Saña lâzım odur göz-i şerî' at

...

Bu yolda böyledir ğuş eyle âdâb
Edeb gözle yine fetḥ oldı ebvâb

...

Bu da âdâbı terk olur ḥazer kı1
İşit bu pendimi bundan güzer kı1
Gel imdi gözle âdâb-ı tarîki
Ki olsañ baḥr-ı ' irfân ğarîki

...

Giricek yanına âdâb ile gir
Eliñ bağlayub şeyḥe selâm ver

...

Otur dir ise şeyḥiñ diz çök önüne

ula ur Şeyhe gr ne Őâdir olur

...

Şiirlerinde ahlakçı ve didaktiktir. Hikemî ũslubu benimsemiŐtir. Dervif ŐiŐi doğru olmalı, bu dũnyanın nimetlerinden vazgeebilmeli, tbe etmeli, Hak'tan gayrıya meyletmemelidir. AŞka eren, matlabına vasıl olandır.

Şiirlerinde aruz ve hece lsũnũ kullanmıŐtır. Eserde musammatların çokluğu yani Şiirlerin hem beyit hem drtlũk, hem aruz hem de heceye uyun olması Şeyh Himmet'in ũslubunun sağlamlığının gstergesidir. lnũn dışında ahengi sağlayan diğer unsur, zenle kullandığı uyak ve rediflerdir. ldeki ustalığı ile Şiirlerin mũzikalitesi, uyak ve redifler ile de akıcılığı gũçlenmiŐtir. Bazı Şiirlerde redifin Tũrke szcũk veya eklerden oluşması ifadelerin açıklık ve samimiyetini artırmaktadır.

Enbiyâ nũbũvvet buldığı yoldur

Evliyâ velâyet buldığı yoldur

...

Dil ũ cânını envâr ile ıoldur

Leyl ũ nehâr zıkrullaha meŐęũl ol

...

Şırâtı dostlarıñ âsân gieler

Yũzinũñ ũstũne dũŐe niceler

Benim kim defterim yârın aalar

Yine senden olur meded ilâhım

...

Geliñ tevĥid sũrelim

ıoğrı yola girelim

Dost cemâliñ grelim

Gelũñ Allah diyelim

...

Şiirlerinde hikemî bir ũslubu benimseyen Şeyh Himmet ne çok sade ne de ağır tamlama ve szcũklerden oluşan sũslũ, sanatlı bir dil kullanır. Şiirlerin çoğuna

özellikle hece ve dörtlükle yazdığı ilahilerine anlaşılır, akıcı bir anlatım egemenken tasavvufun yoğun olduğu beyitlerde bu kültüre ait tamlamalar, kavramlar, Arapça, Farsça sözcükler kullanılmıştır.

Dilinde degerin it dâ'im ki fikr-i Hâkık ola kâ'im
Sivâdan olıcağ şâ'im tıyarsın sırr-ı seccâni

Yukarıdaki beyitte kısmen ağır olan dil, aşağıdaki dörtlükte sadedir. Duru, yalın, açık bir anlatım egemendir:

Eger dostdan bellü haber şorarsañ
Saña haber virsün seher yelleri
Dost illeri kıanda diyü ararsañ
Saña haber virsün seher yelleri
...

Sayısı az da olsa Eski Anadolu Türkçesine ait sözcükler yer alır: karañu, uryan, kande gibi.

Döneme egemen olan derin, soyut, anlaşılması güç olan Sebki Hindî akımının etkileri görülmez şiirlerde.

Din ve tasavvuf Dîvân şiirinin iki önemli kaynağıdır. Az ya da çok tüm Dîvân şairleri bu kaynaklara ait unsurları, şiirlerinde kullanmışlardır. Din ve tasavvufî konulara ziyadesiyle vâkıf olan Şeyh Himmet de şiirlerini bu unsurlarla kaleme almıştır.

Mutasavvıf bir şair olan Şeyh Himmet Dîvânçe'si de içerik olarak tamamıyla dinî ve tasavvufî manzumelerden oluşmaktadır. Şairin Himmetiyye tarikatine müntesip ve postnişini olması Dîvânçe'nin içeriğini etkileyen en önemli noktadır.

Tekke edebiyatının klasik özelliklerinden olan dinî-tasavvufî öğretileri didaktik üslupla işleyiş, Dîvânçe'de görülen bir özelliktir. Şair, dinî imgeleri ve Himmetiyye tarikatının tasavvufî anlayışını anlatmaktadır. Anlatılan dinî ve tasavvufî unsurlardan hiçbirisi İslam akaidine aykırı fikirler değildir. Şiirlerin çoğunda

özellikle Bayramîliği öven beyitler yazmıştır. Bu beyitlerden Şeyh Himmet'in Halvetîlik, Bayramîlik ve Himmetiyye koluna gönülden bağlı olduğunu anlıyoruz.

Görinür

Uşûlâ hâlvetîyüz ey birâder

...

Biz ol 'uşşâk bî-bâkiz bize Bayramîler dirler

Reh-i 'aşk icre çâlâkız bize Bayramîler dirler

...

Metinde Allah'ın Cenâb-ı Hâzret-i Hâkık, Hâkık, Mevlâ, Allah, Raḥmân, Cenâb-ı Hâkık, Ğaffâr, Rabb-ı Ğaffâr, Hâzret-i Mevlâ, Raḥmân, Rabb, Hudâ, Settârü'l-'Uyûb, Ğaffârüz-Zünûb, yâ Rabbenâ, Hâkık Te'âlâ, Rabb-ı A' lâ, Hû, yâ Hayy, yâ Kayyûm, Hallâk, Rezzâk, Raḥmân, Sübhân, Vedûd, Kerîm, Raḥîm gibi isim ve sıfatları anılmaktadır.

Metinde peygamberlerden şu şekilde söz konusu edilmiştir:

Daḥî bî-hadd şalât ol Muştafâya

Ki ânın nûrî ile irdik şafâya

...

Muḥammed Muştafâ ol kenz-i esrâr

Bu sırrı çün 'Alîye itdi izhâr

...

Egerçi sözde olur ise şâdık

Muḥammed bezmine ol ola lâyıq

...

Ya' ḳubı Yûsufa yâdına Mecnûnı Leylâ adına

Â' şıḳlarıñ feryâdına oldu sebab 'aşk-ı Hudâ

...

'Aşk-ı Hâkıkdan derde düş şabr idegör Eyyûb gibi

Şabr irgüren kemâle derdine dermân bulur

...

Bu dervîş Himmetî irgür şafâya

Ulaşdur sırr-ı pâk Muşafâya

Eger lâyıķ degil luţf u a' taya

A' talar eyle sulţânım a' talar

...

Çok zamândır Himmetiye itmediñ ' arz-ı cemâl

Yâ Muhammed va' de itdiñ ĥaddin aşdı intizâr

...

Ol Muhammed ĥazretinden olmuştır özge ĥaber⁶⁰

...

Cihâna itmeziz raĥbet budur âyinimiz Himmet

Yeter ' uşşâķa bu devlet mürîd-i Muşafâyız biz

...

Mühr-i mihr-i ' aşķı alub destime

Pes Süleymân olmaķ ister gönümüz

...

Diñle dervîş Himmeti

Ṭutuñ farz u sünneti

Ey Muhammed ümmeti

Gelüñ Allah diyelim

...

Deryâlar ĥumundan çokdur günâhım

Budurur yâ Rabb feryâd u âhım

Ĥabîbiñ ĥürmeti ' afv it İlâhım

Nedâmet eyledim estaĥfirullah

...

Bir â' şıķ-ı nâlân kim

Yâ Muhammed Muşafâ

Bir vâle ü ĥayrân kim

⁶⁰Bu beytin 2. dizesi bulunmamaktadır.

Yâ Muḥammed Muştafâ

...

Metinde kitap olarak Kur'ân-ı Kerîm dışında kutsal kitaplardan söz edilmemiştir:

Ṭâlib-i Mevlâ olub her kişiden himmet dile
Ġâfil olma maṭlabıñ var sırr-ı Qur'ân'da ara

...

Sırr-ı Qur'ân olu mı saña feth
Okumak ile şâtıbî cerzî

...

Metinde meleklerden Cebrail (a.s.) dışında başka bir melekten söz edilmemiştir:

Emînü'l-vaḥy-i Rabbânî Cibrîl
Ḥudâdan aldı verdi ḥazrete bil

...

Zâhidâ olmaz bu kıl u kâl ile
İrmedi Cibrîl berr ü bâl ile
‘Aşk-ı dildâr ile vecd u ḥâl ile
Âşiyân-ı lâ-mekândır seyrimiz

...

Sultân-ı kevneyn kabrden kalkınca
Diye zâ‘îf ümmetlerim nice oldı
Cibrî'l ḥazretin hazır görünce
Diye zâ‘îf ümmetlerim nice oldı

...

Metinde dinî-tasavvufî kişilerden sık söz edilmiştir:

Eger diler iseñ bu intihâbı
Nedendir Ḥâcî Bayram intisâbı

...

Velî sürdigimiz yeñmez erkân ihyâ

Seyyid Yahyâ revîşi üzere hâlâ

...

İdince anlara bu sırrı telkîn

Ebûbekre kıılır ihfâyı ta' yîn

...

Hasan-i Başri irişdi aña hem

Bu ma' nâda benim qalması şübhem

...

Aña mensûb olub Davûd-ı Tâ'î

O da kerhîye oldu feyze sâ'î

...

Olub Ebu ' Alî kâtib ser-âmed

Ebû ' Osmâna irdi sırr-ı Aḥmed

...

Ebû'l-Qâsım daḥi bu bekr-i nessâc

Ġazâlî Sühreverdî giydiler tâc

...

Netice irdi ak şems bu esrâr

Bulardan şeyḥ Şâmî irdi ey yâr

...

Ebû Necîb-i Sühreverdî geldi

Ebherî Kutbuddîn andan el aldı

...

Neccâşî Rûknü'd-din oldu çü ta' yîn

Şehâdü'd-dine itdi oldu telkîn

...

Cemâleddîn seyyîd kim el aldı

Bulardan zâhid İbrâhime geldi

...

Ahî Muhammede irdik de esrâr
Bulardan pîr ‘Ömer olduĝ da bîdâr

...

‘Alâeddîn-i Rûmîye irişdi
Dede ‘Ömer oĝlı yetişdi

...

Dedeniñ oĝlı Nûreddîn Ceyrân
Anın maĝdûmi Nûreddîn Sulţân

...

İrişdi Rûşenîye sırr-ı Mevlâ
Bulardan Bezci-zâde oldu peydâ

...

‘Azîzim şeyĝ Hüseyne irdi bu râz
Dinür aña Hüsâmeddîn-i Bezzâz

...

Daĝı Bayramîlerden pîr-i kâmil
Hâcı Aĝmed Boluvî şeyĝ vâsıl

...

Hem ola şıdĝ ile şıddıĝ-ı ĝaşlet
‘Ömer-veş herkese ide ‘adâlet

...

ĝayâda uya ‘Oşmân ĝazretine
Sanada Murtażânñ himmetine

...

A ‘dâlet eylese mişl-i ‘Ömer ger
Aña lâyıĝ olur pes tâc u kemer
ĝayâ eyler ise mânend-i ‘Oşmân

Olurlar kulu gibi cinn ü insân

...

O sırra vâşıl oldu tâ ezelden

Pes anıñçün ene 1-Haqq didi Maşûr

...

Cehd ile cân kulağını açagör

Hiâtâb ercî remzin seçegör

...

Hızırveş âb-ı hayâtı içegör

Leyl ü nehâr zikrullahâ meşgûl ol

...

Bendeñi yoluna irşâd eyleyüb

Vâşıl-ı dergâh-ı Yezdân olayım

...

Metinde dinî mekân olarak sadece bir isim geçmektedir. Bunun dışında başka bir yerden söz edilmemiştir:

Ķarañu ola hücre hem dâhi dâr

Nitekim kûh-ı Hırâda olan gâr

Metindeki yazım özelliklerini incelemek için öncelikle bu asırdaki dil ve yazım özelliklerini bilmek gerekir.

XVII. asır Klasik Türk şiiri, teknik, ahenk ve zariflik bakımından biraz daha oturmuş ve güzelleşmiştir.⁶¹ Nihad Sami Banarlı'nın verdiği bilgi doğrultusunda bu asırda Divan şairleri artık İran şairlerini değil kendi klasiklerini örnek edinir ve çağdaş İran şairlerini geride bırakır.

Osmanlı Türkçesi üç evreden oluşur:

İlk devre, XV–XVI. asırları ihtiva eder.

İkinci devre, XVI–XIX. asırları ihtiva eden karışık dilin en yoğun olduğu devredir.

⁶¹ Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C:II, MEB Devlet Kitapları, İstanbul, 2004, s. 651.

Üçüncü son devre, XIX–XX. asırları ihtiva eder. Son dönemde karışık dil dönemi etkisini yavaş yavaş yitirir.

XVI. asrın sonuyla XIX. asrın ortalarına kadar devam eden ikinci devrede dil, iyice karışık bir hal alır ve Muharrem Ergin'in⁶² tabiriyle koyulaşır. Arapça ve Farsça unsurların sayısı iyice artar ve Türkçe unsurların görünmesi zorlaşır. Osmanlı Türkçesinde nazım ve nesir dili yabancı unsurlar ve cümle yapısı açısından farklılık gösterir:

Divan şiiri genel olarak içerik ve şekil olarak belli kurallara bağlı olduğu için şiir dilinde de pek değişim olmaz. Neticede tek çeşit bir dili olur. Bu devrede şiir dili eskiye göre fazla ağırlaşmaz ve nesir dilinin yanında oldukça yalın kalır. Nesir dilinde ciddi bir ağırlaşma yaşanır. Şiir dilinde eski basit terkipler yerini üçüzlü, dördüzlü ve daha geniş zincirleme terkiplere bırakır.⁶³

Türkçe cümle yapısı, Türkçenin tüm tarihi evrelerinde değişmemiş ve bozulmamıştır. Divan şiirinde de anlam beyitte tamamladığı, parça güzelliği hâkim olduğu için cümleler de beyit ile tamamlanır. Yani şiirlerde cümleler beyit uzunluğunda, kısa ve sade kalır.⁶⁴

XVII. asırda dilde ses, biçim ve dış yapıda görülen bazı değişiklikler genel olarak şöyle gösterilebilir:

Ses özellikleri: Eski Oğuz Türkçesinde bulunmayan küçük ünlü uyumuna XVI. asrın sonlarında başlayan geçişle ulaşılır: gözi-gözü, başum-başım.

XVII. asırda azalmaya başlamakla birlikte gönül, deñiz gibi sözcüklerde ve alduñ, başuñ gibi II. şahıslarda yaygın kullanılan damak *n*'si (*n̄*) bu dönem Türkçesinin önemli özelliğidir.

Biçim özellikleri: XVII. asırda I. tekil şahıs ekinin sadece *-Am* ve *-Um* şekilleri kullanılır: aluram, alurum, (sonra alırım).

I. çoğul şahıs eki *-k* ekidir: alsak.

II. çoğul şahıs eki *-sIz* ekidir.

⁶² Ergin, Prof. Dr. Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2004, s. 20.

⁶³ Ergin, Prof. Dr. Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2004, s. 21.

⁶⁴ Ergin, Prof. Dr. Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2004, s. 22.

Gelecek zaman eki *-Isar* bu asırda *-AcAk* şeklindedir: alacak.

Şimdiki zaman eki *-yor* ekidir: alıyor.

I. şahıslarda geniş zamanın olumsuzu *-mAz* şeklinde XIX. asra kadar devam eder.

İstek kipi *-A* bu dönemde de kullanılır.

durur bildirme eki bu asırda kaybolur.

-mAdIn zarf-fiil eki bu asırda *-mAdAn* şeklinde kullanılır.⁶⁵

Dış yapı (Yabancı unsurlar): XVII. asır nazım ve nesir dilinde en ağır örneklerin görüldüğü dönemdir. Özellikle Veysî ve Nergisî süslü nesrin en ağır örneklerini yazar. Şiir ise nesrin yanında sade kalmakla birlikte özellikle Nâbî ile sadeleşme çabası somutlaşır. Gazellerin dili kasidelere göre daha yalındır.⁶⁶ İncelenen bu eserde dil açık, yalın ve akıcıdır.

Bolulu Şeyh Himmet'in eserleri Osmanlı Türkçesinin II. karışık ve koyu dönemine tekabül eder. Bu asırdaki ses, biçim ve cümle yapısını yansıtır ancak dili yalındır.

Damak *n'si* (*ñ*) ilgi durum eki (tamlayan eki), II. tekil ve çoğul şahıs ile iyelik eki, bazı kalıplaşmış kelimelerde **ڭ** harfi ile yazılmış ve birkaç örnek dışında düzenlidir:

anıñ **انڭ** revânıñ **روانڭ** ğarîbiñ **غریبڭ** baña **باڭ** diñle
saña **ساڭا** şöñradır **شؤرؤدؤر** iseñ **ایسڭ** kimiñ **کیمڭ**
yeñmez **یئیمز** pîriñe **پیرڭ** aña **اڭا** serîriñ **سیریرڭ** pîriñ **پیرڭ** bulariñ
idersenñ **ایدرسڭ** göñlümü **گؤڭلؤمؤ** gülüñ **گؤلؤڭ** başımıñ

⁶⁵ Ercilasun, Prof. Dr. Ahmet B., *Türk Dili Tarihi*, (3. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2006, s. 459–460.

⁶⁶ Ercilasun, Prof. Dr. Ahmet B., *Türk Dili Tarihi*, (3. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2006, s. 458– 462.

irişdik ايرشديك aldanmadık الدانمدق geldik كلدك unutduk اونتدوق
alavuz ادوز

Gelecek zaman eki *-IsAr* bu asırda *-AcAk* şeklindedir. Eserde de *-AcAk* şeklinde kullanılmakla birlikte bir kelime de *-IsAr* şekli de kullanılmıştır:

viriserdir ويريسردر eyleyeceksin ايليجكس söyleyeceksin سويليجكس

I. şahıslarda geniş zamanın olumsuzu *-mAz* şeklinde XIX. asra kadar devam eder:

olunmaz اولمز kayırmaz قاييرمز oturmaz اونتوزمz bilünmez بيلنمز
inilmez اينلنمز

durur bildirme eki bu asırda kaybolur ancak bir örnekte kullanılmıştır:

olmağdurur اولفدردر

-mAdIn zarf-fiil eki bu asırda *-mAdAn* şeklinde kullanılır ancak eserde *-mAdIn* şekliyle yazılmıştır:

bilmedin بيلمدين görmedin گورمدين тұrmadin طورمدين

-IncA / -UncA zarf-fiil eki yerine *-IcAk* eki sık kullanılmıştır:

iricek ايريكك uyanıcağ اويانچق olıcağ اولچق viricek ويريكك
giricek گيريكك şoricak شوريكك

-UbAn zarf-fiil eki seyrek kullanılmıştır:

çaluben قالوبن gelüben گلوبن uruben اودوبن oluben اولوبن

Şiir dilinde bu asırda eski basit terkipler yerini üçüzlü, dördüzlü ve daha geniş zincirleme terkiplere bırakır. Eserde üçüzlü terkipler kullanılmıştır:

hâzret-i şâhib-i serîriñ **حضرت صاحب سریره** bihâr-ı aşk-ı Raḥmâniye
بهار عشق رحمانیہ vâşıl-ı dergâh-ı Yezdân **واصل در گاہ یزدان**

vâşıl-ı ilm-i ledün **واصل علم لدن** cür'a-ı câm-ı lebinden **جرعہ جام لبند**
mâlik-i mülk-i cihân **مالک ملک جہان**

Emir kipi bazı sözcüklerde -gll pekiştirme eki ile bazı sözcüklerde gör- fiili ile birleşik yazılmıştır:

bilgil **بیرگل** virgil **ویرگی** aldanmağıl **الدانمغل** eylegil **ایگل** olgıl
اولغل idegör **ایدہ کور** açagör **اچ کور** içegör **ای کور** bilegör **بیل کور**
seçegör **سچ کور**

"b" ve "p" seslerinin yazımı düzensizdir:

idipdür **ایدپ** olupdur **اولوپدر** şalub **شالوب** idüb **ایدوب** öpüp
اولوب urub **اوروب** tolupdur **طولوپدر**

SÖZLÜK

âbâd: (a.i. ebed'in c.) sonsuz gelecek zamanlar.

âbâd: (f.s.) 1. ma' mûr, şen, bayındır. 2. **f.e.** çokluk bildirir.

‘**âbid:**(a.s. ibâdet'den c. : abede; müen. âbide) ibâdet, kulluk eden, tapınan.

a' dâ: (a.i. adû' ve adüvv'ün c.) düşmanlar, yağılar.

a' lâm: (a.i. alem'in c.) 1. bayraklar, sancaklar. 2. sınır işaretleri. 3. yüksek dağlar.

4. kabîle başkanları. 5. has isimler.

âgâh: (f.s.c. : âgâhân) bilgili, haberli, uyanık.

âh u zâr: (f.b.i.) ağlayıp inleme.

âhîrû'l-emr: en nihâyet, sonunda.

aķşâ: (a.s.c. ekasî) son, en son, uzak.

aķvâl: (a.i. kavl'in c.) sözler, lâkırdılar.

âl: (a.i.) hîle, düzen, dek.

‘**alâmât:** (a.i. alâmet'in c.) izler, nişanlar.

‘**âlem-i lâhut:** Tanrı âlemi.

‘**alleme'l-esmâ:** "Ve alleme âdemel esmâe kullehâ summe aradahum alel melâiketi fe kâle enbiûnî bi esmâi hâulâi in kuntum sadikîn(sadikîne)." BAKARA-31. (Allah Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklere arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.)

‘**âm:** (a.i.c. : a' vâm) sene, yıl.

‘**âmî:** (a.s.) senevî, yılda, yıllık.

‘**âmil:** (a.s. amel'den c. : amele, avâmil) 1. sebep. 2. işleyen.

‘**ammâr:** (a.s.) mâmur eden, bayındırlaştıran.

‘**anâşır:** (a.i. unsur'un c.) elemanlar, *öğeler.

‘**andelîb**: (a.i.c. : anâdil) bülbül.

‘**ankâ**: ("ka" uzun okunur. a.i.) ismi olup cismi olmayan bir kuş, zümrüdüanka kuşu.

‘**âr**: (a.i.) utanma.

âsân: (f.s.) kolay.

âsmân: (f.i.) gök, semâ.

âşikâr: (f.s.) belli, açık meydanda.

âşinâ: (f.s.) 1. bildik, tanıdık. 2. bilen, tanıyan. [doğrusu âşnâ'dır.]

âşiyân: (f.i.) ku yuvası, mesken, ev.

âyâ: (f.e.) şüphe ve tereddüt bildiren edat. [acaba]

‘**aât**: (a.i.) bağışlama, bahşiş.

‘**aşe**: (a.i.) tek aksırık.

‘**avn**: (a.i.c. : a‘vân) Yardım.

‘**ayn**: (a.i.c. : a‘yân, ‘uyûn) 1. göz. 2. aslı, kendisi. 3. bir şeyin eşi, tıpkısı. 4. kaynak, pınar.

bâb: (a.i.c. : ebvâb) 1. kapı. 2. İstanbul. 3. bölüm. 4. iş. 5. **tas**. tövbe.

b‘ade: (a.zf.) sonra.

ba‘de'l-eşrâk: ortaklardan sonra.

bâl: (a.i.) gönül; hatır.

bahîl: (a.s.buhl'den c. : buhalâ) hasis, cimri, tamahkâr.

baht: (a.i.) öz, saf.

bâ-şavâb: (a.zf.) doğrulukla, doğruca.

bast: (a.i.) 1. yayma, açma, uzun uzadıya anlatma. 2. tas. ricâ hâli. [Kabûle, rahmete, ünse işâret olarak Allah tarafından tevcîhin gelmesine de "bast" denilir.]

bâ-tenezzül: tenezzül ile.

batın: (a.i.c. : butûn, ebtân) 1. karın. 2. nesil, soy.

bed-gümânlık: (f.b.s.) her şeyden şüphe eden, şüpheci, septik.

beğâyet: ("ga" uzun okunur. a.zf.) pek çok, aşırı, son derece, pek ziyade.

bende: (f.i. c.: bendegân) kul, köle, bağlı.

berg: (f.i.) yaprak.

berkitmek (-i): sağlamlaştırmak, tahkim etmek, takviye etmek.⁶⁷

berr ü bâl:

berzah: (a.i.) 1. ince, uzun kara parçası, dar dil [denizde]. 2. s. can sıkıcı yer veya şey.

besîm: (a.s. besm'den) güler yüzlü, güleç [adam].

besîmü'l-vech: yüzü gülen.

bey' : (a.i.c. : büyû') satma, satış, satıma, satın alma.

bezl: (a.i.) bol bol verme, saçma.

bî' at: (a.i.) kabul ve tasdik muamelesi. [aslı: "bey'at" dır.]

bî-bâk: (f.b.s.) korkmayan, çekinmeyen, sakınmayan.

bî-bahr: (f.b.s.) nasipsiz.

bîdâr: (f.b.s.) uyanık, uykusuz, uyumayan.

bî-gâne: (f.b.s.) 1. kayıtsız, ilgisiz. 2. tas. dünya ile ilgisini kesmiş olan.

bihâr: (a.i. bahr'in c.) denizler.

bîm-i a' dâ: düşman korkusu.

bî-nevâ: (f.b.s.) nasipsiz, çaresiz, zavallı, fakir, muhtaç.

bî-niyâz: muhtaç olmayan, ihtiyacı olmayan.

⁶⁷TDK Güncel Türkçe Sözlük, (2011) 11. Baskı, Ankara: Türk Dili Kurumu, s.313.

bû: (f.i.) koku. [bûy]

bûlbûl-âsâ: bûlbûl gibi.

bünyâd: (a.i.) yapı, bina.

câlib: (a.s. celb'den) celbeden, kendine çeken, çekici.

câlis: (a.s. cülûs'dan c. : cüllâs) cülûs eden, oturan, oturucu, tahta çıkan.

câm: (f.i.) 1. sırça, cam; bardak, kadeh. 2. tas. Tanrı âşığının yüreği.

cehd: (a.i.) çalışma, çabalama.

celâl: (a.i.) ululuk.

cenâheyn: (a.i. cenâh'dan) iki kanat, iki yan.

cerîme: (a.i. cürm'den c. : cerâim) 1. cürüm, suç. 2. us pahası, cereme, suç ödeme.

cerz: (a.i.) Kesme, yok etme, öldürme.

cevâhir: (a.i. cevher'in c.) 1. cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar. 2. mayalari özler.

cevelân: (a.i.) dolaşma, dolanma, gezinme.

cilveger: cilveli.

cîfe: (a.i.c. : ciyef) lâşe, leş.

cûd: (a.i.) cömertlik, elaçıklığı.

cûd-ı sehâ: cömertlik.

cûş: (f.i.) 1. coşma, kaynama. 2. **tas.** coşma, taşma.

cür' a-ı câm-ı leb: dudak kadehinin yudumu, bir damlası.

çâker: (f.i.) köle.

çâlâk: (f.s.) 1. çevik, eline yağına çabuk, tez canlı olan. 2. adam öldüren, hırsız, yolkesici. 3. yüksek yer, büyük adam.

çâr-yâr: (f.b.s.) dört dost. [Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali]

çevgân: (f.i.) 1. cirit oyununda atlıların birbirine attıkları değnek. 2. ucu eğri değnek, baston, çevgen. 3. **tas.** Allah'ın ezeldaki takdîri.

dâb: (f.i.) şan ve şeref.

daḥîl: (a.s.) sığınmış.

daḥl: (a.i.) karışmak.

dâm-ı 'aşk: aşk tuzağı, aşkın ağı.

dânâ: (f.s.c. : dâna-yân) bilen, bilici, bilgiç.

dârü's-selâm: (a.b.i.) 1. cennet. 2. Bağdat'ın eski adı.

dâver: (f.i.) hâkim, Allah.

de'v: (a.i.) âdet, usul, tarz, kaide, *gelenek.

dehr: (a.i.c. : dühûr) 1. dünyâ. 2. zaman, devir.

demî: (a.s.) gözyaşı ile ilgili.

derbend: (f.b.i.) 1. boğaz, dar geçit. 2. kapı bağı. 3. sınır kalesi. 4. memleket sınırı. 5. deniz kenarında ticaret yeri olan şehir.

derûn: (f.i.) 1. iç, içeri, dâhil. 2. gönül, kalp, yürek.

dest: (f.i.c. : destân) el.

destâr-ı hân: (f.b.i.) 1. masa örtüsü. 2. bir tepsi içinde gönderilmiş yemek.

ḍıḥk: (a.s.) gülme.

ḍîdâr: (f.i.) 1. yüz, çehre. 2. görme, görüşme. 3. görüş kuvveti, göz. 4. s. açık, meydanda.

dildâr: (f.b.s) birinin gönlünü almış, sevgili.

dil-gîr: (f.b.s.) gönül tutan, kalbe sıkıntı veren; gücenik, kırgın.

dil-pesend: (f.b.s.) gönle hoş gelen, gönlün beğendiği.

dûd-ı âh: ilenç, beddua.

dûdmâñ: (f.i.) soy, ocak.

dûn: (a.i.) 1. aşağı, aşağılık.2. alçak, soysuz kimse. 3. altta, aşağıda.

dürr: (a.i.) inci.

ebherî: Ebheriyye taikatının kurucusu Ebû Reşit Kutb-üd-dîn Ebû Bekir Bin Ahmed Bin Muhammed-ül-Ebherî.

ebrâr: (a.s. berr'in c.) hayır sahipleri, iyiler; dindarlar, özü sözü doğru olanlar.

ebvâb: (a.i. bâb'ın c.) 1. kapılar. 2. kısımlar, bölümler.

edbâr:(a.i.) talihsizlik, bahtsızlık; düşkünlük, işlerin ters gitmesi.

ednâ: (a.s. denî'den c. : edânî) 1. pek aşağı, en bayağı, çok alçak. 2. az, pek az.

ef'âl: (a.i. fi'l'in c.) işler, ameller.

efgân: (f.i.) ıstırap ile haykırma, bağırıp çağırma; inleme, bağırışma.

efzûn: (f.s.) fazla, çok, yukarı, aşkın.

eĥâdiş: (a.i. hadîs'in c.) 1. Peygamberimizin sözleri. 2. haberler, sözler.

eĥibbâ: (a.s. habîb'in c.) dostlar, sevgililer, tanıdıklar, bildikler.

elfâz: (a.i. lafz'ın c.) kelimeler, sözler.

el-ĥâşıl: (a. zf.) hâsılı, netice, îtibârıyla, sözün kısası, uzatmayalım, kısa sözyeyelim, kısacası.

elĥâf: (a.s. latîf'den) daha latif, güzel, hoş olan.

emâret: (a.i. emr'den) 1. emirlik, beylik, prenslik. 2. Emir'in hali ve sıfatı.

emced: (a.s. mecîd'den c. : emâcid) daha mecid, çok şerf, onur ve haysiyet sahibi olanlar.

emmâre: (a.s. emr'den) emreden, emredici. [şehvâni hallerde günah ve suç işlemede]

engûr: (f.i.) üzüm.

enîs: (a.i. üns'den) 1. dost, arkadaşı; yar, sevgili.

envâr: (a.i. nûr'un c.) ziyâlar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar.

epsem: (s.) 1. dilsiz. 2. sükût eden, sâkit, sessiz: Epsem olmak= sükût etmek, ses çıkarmamak; epsem ermek= susdurmak.⁶⁸

ercümend: (f.s.) muhterem, şerefli, itibarlı, haysiyetli, seçkin.

erdebîlî: Ebhâriye tarikatı şubelerinden Erdebîliyye'nin kurucusu Safiyüddîn-i Erdebîlî.

erkân: (a.i. rûkn'ün c.) 1. esaslar, destekler; direkler, sütunlar. 2. reisler.

ervâh: (a.i. rûh'un c.) canlar, hayâtın cevherleri.

esb: (f.i.) at, beygir.

eshâr: (a.i. seher'in c.) sabahlar, sabah vakitleri.

esnân: (a.i. sinn'in c.) 1. dişler. 2. yaşlar. 3. çürümüş ağaç kökleri.

eşgâl: ("ga" uzun okunur. a.i. şugl'ün c.) işler, güçler.

eşrâr: (a.s.) şerler, edepsizler.

etbâc: (a.s. tâbi'nin c.) 1. birinin sözüne, işine, mesleğine uyanlar. 2. hizmetçiler, uşaklar.

evşâf: (a.i. vasf'ın c.) sıfatlar, kaliteler.

evlâ: (a.s.) daha uygun, daha lâyıf, daha iyi, daha üstün.

eyâ: (a.f.n.) "ey, hey!" mânâsına gelen ve Arapça kelime ve terkiplerine giren nidâ edâtıdır.

ez: (f.e.) "den, dan" mânâsına gelir.

ez-şark: doğudan.

⁶⁸Sami, Şemseddin (2004). Kâmûs-ı Türkî, 13. Baskı, İstanbul, Çağrı Yayınları, s. 97.

fârîğ: (a.s. ferâğ'dan) 1. vazgeçmiş, çekilmiş. 2. rahat, âsûde. 3. boş, boş kalmış, işsiz.

farṭ: (a.i.) aşırı.

fâyih: (a.i.) kendiliğinden dağılan güzel koku.

feh̄m: (a.i.) anlama, anlayış.

felâh: (a.i.) 1. kurtuluş, selamet, onma. 2. mutluluk, kutluluk.

fenâfillâh: tas. Allah'ın varlığı içinde yok olma.

ferâğat: (o.i.) vazgeçme, el çekme.

ferâ'iz: (a.i. farîza'nın c.) farzlar, Allah'ın emirleri.

ferş: (a.i.) 1. döşeme, yayma. 2. yayılan şey, yaygı, şilte, halı, seccade, hasır. 3. yeryüzü, kır, sahra.

fertûte: (f.s.) pek ihtiyar, pîr, kocamış, bunak.

fevt: (a.i.) 1. bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma. 2. ölüm.

feyz: (a.i.) 1. bolluk, bereket, verimlilik. 2. ilim, irfan.

fi'l-hâl: (a.b.zf.) bu anda, hemen, şimdi.

fırkat: (a.i.) dostlardan ve sâireden ayrılık, ayrılış.

-fîrûz: (f.s. efrûz'dan) parlatan, aydınlatan.

fütüvvet: (a.i.) 1. soy temizliği. 2. mertlik, yiğitlik, gençlik, dekanlılık. 3. cömertlik, elaçıklığı. 4. eski esnaf teşkilatı.

füyûzât: (a.i.feyz'in c. olan füyûz'un c.)

ğaffâr: (a.i. ve s.) kullarının günahlarını affeden, Allah.

ğaffârüz-zünûb: günahları, suçları bağışlayan Allah.

ğam-gîn: (a.f.b.s.b.) kederli, tasalı, hüznü.

ġam-güsâr: (a.f.b.s.) dert ortağı.

ġarık: (a.s. gark'dan) 1. gark olmuş, suya batmış; suda boğulmuş. 2. su içine dalmış.

ġavvâş: (a.i.) dalgıç, inci ve sünger bulmak veyâ denize düşen bir şeyi çıkarmak veyâhut rıhtım gibi deniz altında yapılan inşaatın temellerini düzenlemek üzere suya dalan, denizin dibine inen kimse.

gedâ: (f.s.c. : gedâyân) dilenci, yoksul.

genc-i ġakâyık: hakikatler hazinesi.

germiyyet: (o.i.) harâret, sıcaklık, ateşli çalışma.

geşt: (f.i.) 1. gezme, seyretme, dolaşma. 2. geçme.

giryân: (f.i.) alayıcı, ağlayan.

ġufrân: (a.i.) affetme, merhamet etme, yarlıgama.

ġulam: (a.s.c. : ġilmân) 1. tüyü, bıyığı çıkmamış genç, delikanlı. 2. köle, esir.

ġulgüle: (a.i.) 1. gürültü, şamata; bağrışıp çağrışma. 2. ağzı dar bir kapıdan akan suyun çıkardığı ses.

ġurâbî: (a.s.) karga ile ilgili.

ġüftâr: (f.i.) söz.

ġüzer: (f.s.) 1. geçme, geçiş. 2. s. geçen, geçici.

ġ~âb: (f.i.) uyku, rüya.

ġabîr: (a.s.) tâze, yeni, turfanda.

ġabl: (a.i.c.: hibâl, hubûl) ip, urgan, halat.

ġaddâd:(a.s.) 1. demirci, demir işleri yapan, çilingir. 2.kapıcı. 3. gardiyân, muhâfız.

hâdî: (a.s.hidâyet'den c. : hevâdî, hüdât) 1. hidâyet eden, doğru yolu gösteren. 2. kılavuz, rehber. 3. önde giden kimse.

hâfi:(a.s. hafâ'dan. c. : hafıyyât) gizli, saklı.

hâfid: evlat, oğul, torun.

hâ'il: (a.s. havl'den) İki şey arasında bir şey önünde perde olan, perde olan, arayı kapayan, engel.

hâlâş: (a.i.) kurtulma, kurtuluş.

hâlet: (a.i.c.: hâlât) hâl, sûret, keyfiyet, *nitelik. [kelime "hâl" kelimesinin eşiti ve müennesi olmakla berâber: "dikkate değer hâl" mânâsına gelir.]

hâlik: (a.s. helâk'tan) helâk olan, miskinlik içinde olan.

hâllâk: (a.s. .ve i.)halk edici, hâlik.

hâmsîn: (a.s.) elli.

hânikâh: hangah.

hân mân: (f.i.) ev bark, ocak.

hâr: (f.i.) diken.

hâr: (f.i.) eşek.

hârğ: (a.i.) yırtmak.

hâş: (a.s.c. : havâs) 1. mahsus, özel. 2. saf, hâlis.⁶⁹

hâşlet: (a.i.c. : hısâl) insanın yaratılışındaki huyu, tabiatı, mizacı.

hâşûr: (a.s.) 1. tasadan gönlü daralan. 2. sır saklayan. 3. mücadele yoluyla evlenmeye ve kadınlara yaklaşılmaya rağbet etmeyen. [Kur'ân'da bu sözcük ile "Hz. Yahya" vasıflandırılmıştır.]

hâtem: mühür.

⁶⁹Eserin aslında "feyz-i hâşî" şeklinde "ح" harfi ile geçmektedir.

hâtîf: (a.s.) 1. sesi işitip de kendi görünmeyen [kimse], seslenici, çağırıcı. 2. gâipten haber veren melek.

hayvân: (a.i.) canlılar.

heft: (a.s.) 7 sayısı.

hemedânî: Necmeddîn-i Kibrevî'nin kurduğu "Kibreyye" tarikatının şubelerinden "Hemedâniyye"nin kurucusu.

hevâ: (a.i.) heves, istek, arzu, ; sevgi; hoşlanma.

hezâr: (f.i.c. : hezârân) 1. bülbül. 2. bin. 3. pek çok.

hezârân: (f.i.hezâr'ın c.) 1. bülbüller. 2. s. binler.

hımâr: eşek.

hicâb: (a.i.c. : hücûb) 1. utanma, sıkılma. 2. perde.

hiţâb: (a.i.) 1. bir veya birçok kimselere ağızdan veya yazı ile söyleme. 2. Kur'ân.⁷⁰

hod: (f.zm.) 1. kendi. 2. baş zırhı, miğfer.⁷¹

hûb: (f.s.c. : hûbân) güzel, hoş, iyi.

hufyeten: (a.zf.) gizliden, gizlice, saklı olarak, âşikâr olmayarak.

hulq:(a.i.c. : ahlâk) huy, tabiat.

hulle: (a.i.c. : hulel) 1. cennet elbisesi. 2. belden aşağı ve belden yukarı olmak üzere iki kısımdan ibaret elbise.

hulu: hali olmak.

hulûş: (a.i.) hâlislik, sâfilik, gönül temizliği.

hulûş-i bâl: gönülden samîmiyet.

⁷⁰Sözcüğün aslı "hiţâb" şeklinde "H" harfi ile yazılmıştır. Ancak eserde "hiţâb" şeklinde "H" geçmektedir.

⁷¹Eserde "Hod" şeklinde "H" harfi ile geçmektedir.

hum-hâne: (f.b.i.) 1. şarap küplerinin konulduğu yer. 2. meyhâne. 3. **tas.** âşığın kalbi.

hüveydâ: (f.s.) açık, apaçık, belli, besbelli.

huzû' : Lugat'ta böyle bir sözcüğe rastlanmamıştır.⁷²

ıstılâhât: (a.i. ıstılah'ın c.) ilim sözleri, tabirleri, terimler.

'ıyd: bayram.

ibtidâ: (a.i. bed'den) 1. başlama. 2. başlangıç. 3. zf. ilkin, en önce, başta.

icâzet: (a.i.) 1. izin, ruhsat. 2. diploma. 3. eski bir yazı türü.

icmâ' : (a.i. cem'den) dağınık şeyleri bir araya getirme, toplama.

icrâ: (a.i. cereyân'dan c. : icrâât) 1. akıtma, akıtılma. 2. yapma, yerine getirme, bir işi yerine getirme. 3. Bir müzik parçasını çalarak gösterme. 4. huk. Borçlunun alacaklıya karşı ödemekle mükellef bulunduğu bir şeyi adlî bir teşekkül vâsıtasıyla te'mîn etme.

ictihâd: (a.i. cehd'den) 1. gücü, kuvveti yettiği kadar çalışma. 2. Fıkıh'da yeditûlâ sâhibi büyük din âlimlerinin Kur'ân-ı Kerîm ve ahâdis-i nebeviyyeye müsteniden vaz' ettikleri şer'î düstur. 3. bir kimsenin, bir şeyden mânâ ve hüküm çıkararak o iş hakkındaki fikir ve görüşü.

ihfâ: (a.i. hafî'den) gizleme, saklama, saklanılma.

ihlâş: (a.i. hulûs'dan c. : ihlâsât) 1. Hâlis, temiz, doğru sevgi. 2. Gönülden gelen dostluk, samîmiyet, doğruluk, bağlılık.

ihtirâ' : (a.i.) benzeri görülmemiş bir şey icâdetme, vücûda getirme, getirilme.

ihtirâ'î: (a.s.c. : ihtirâiyyât) ihtirâ ile ilgili, ihtirâ sûretiyle vücûda getirilmiş.

ihtiyâr: (a.i) 1. seçme, seçilme. 2. katlanma.

⁷²Huzû' : (a.i.) alçakgönüllülük, gönül alçaklığı.

iḥyâ: (a.i. hayât'dan) 1. diriltme, diriltirme, canlandırma. 2. tâze can verircesine iyilik, lûtfetme. 3. yeniden kuvvetlendirme. 4. uyandırma, canlandırma, tâzelik verme.

iḳbâl: (a.i. kabûl'den) 1. birine doğru dönme. 2. baht, tâlih. 3. işlerin yolunda gitmesi; bahtlı, saâdetli, mutlu olma. 4. arzu, istek. 5. (eskiden) sarayın haremde pâdişahın eşi, gözdesi olmaya namzet cariye.

iḳdâm: (a.i. kadem'den c. : iḳdâmât) 1. gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma. 2. ilerleme.

iḳtizâ: lazım, ihtiyaç.

‘ilm-i ledûn: Allah'ın sırlarına âit, ma‘nevî bilgi, gayb ilmi.

‘inâyet: (a.i.) dikkat, gayret, özenme. 2. lütuf, ihsan, iyilik.

imtişâl: (a.i. misl'den) 1. icâbedeni, gerekeni yapma, bir örneğe göre hareket etme. 2. alınan emre boyun eğme.

iḱşâd: (a.i. neşd'den) 1. şiir okuma, şiir söyleme. 2. ed. manzum bir sözü, âhengine göre okuma.

intihâ: (a.i. nihâyet'den) 1. nihâyet bulma, sona erme. 2. bitme, tükenme. 3. nihâyet, son.

intihâb: (a.i.) 1. uyanma, uyanıklık. 2. gözaçıklığı. 3. sinirlerin ve uzuvların harekete gelmesi, uyanması.

intizâr: (a.i. nazar'dan) 1. bekleme, beklenilme. 2. gözleme, gözlenilme.

intisâb: (a.i. nisbet'den) 1. bir kimseye mensûb olma. 2. bir yere bağlanma, kapılanma. 3. birinin adamı olma.

inḱiyâd: (a.i. kayd ve kıyâdet'den) boyun eğme, kendini teslim etme.

irşâd: (a.i. rüşd'den c. : irşâdât) 1. doğru yolu gösterme, uyarma. 2. tas. irfan sahibi birinin, bir kimseye tarikâtı ve Tanrı yolunu göstermesi.

irihâl: (a.i. rihlet'den) 1. göçme, göçetme. 2. ölme.

î' şâ: (a.i.) akşam yemeği verme.

î' tizâr: Lugat'ta böyle bir sözcüğe rastlanmamıştır.⁷³

î' tâ: (a.i. atâ'dan) verme, verilme, ödeme.

iz' ân: (a.i.) 1. anlayış, kavrayış, akıl. 2. itâat, söz dinleme, boyun eğme. 3. terbiye, edep.

'izbe: *sf.* Rus. 1. Basık, loş, nemli, kuytu (yer): " *Bir sırrısürüklüyor terlikler pıtır pıtır / İzbe sofalarında izbe sofalarında* " - N. F. Kısakürek 2. Sapa⁷⁴

ķable'n-nevâl: kısımetten evvel.

ķabz: (a.i.) 1. el ile tutma. 2. avuç içine alma, kavrama. 3. Azrâil tarafından ruh teslim alınma, ölme.

ķabz u bast: sıkıntı ve ferahlık.

ķâđi:("ka" uzun okunur. a.s. kazâ'dan c. :kuzât) 1. yapan, yerine getiren. 2. i. şeriat hâkimi.

ķâhil: (a.s. kühûlet'den c. : kevâhil) 1. kühûlet sahibi, olgun, orta yaşlı [kimse], 30–50 yaş arasında bulunan [kimse],erişkin. 2. hareketi ağır, gayretsiz, tenbel; durgun, râkid, .

ķâil:("ka" uzun okunur. a.s. kavl'den) 1. söyleyen, diyen. 2. râzı olmuş, boyun eğmiş. 3. inanmış, akli yatmış.

ķâ'im:("ka" uzun okunur. a.s. kıyâm'dan) 1. ayakta duran, ayakta bulunan 2. birinin yerini tutan, birinin yerine geçen. 3. namaz kılan, vaktini namaz kılmakla geçiren. 4. **geo.** dik. 5. bir işte sebât eden.

ķâl:("ka" zun okunur. a.i) söz, laf.

ķâm-cû: (f.b.s.) isteğini arayan.

⁷³ İ' tizâr: (a.i. özr'den c. : î' tizârât) özür dileme.

⁷⁴TDK Güncel Türkçe Sözlük, (2011) 11. Baskı, Ankara: Türk Dili Kurumu, s.1239.

kânî: kinaye söyleyen.

kârbân: (f.i.) kervan.

karîn: (a.s.c. : kurenâ) 1. yakın. 2. bir şeye sâhib olan, bir şeye nâil olan. 3. hısım, komşu, arkadaş gibi yakın olanlardan her biri. 4. padişahın daimi surette yakınında bulan, mabeyinci.

kaşr-ı ‘âlâ: yüce saray.

kaşre: (a.i.c. kater, katarât) damla, damlayan şey.

kaşî: (a.s. kuvvet'den) 1. kuvvetli, güçlü. 2. güvenilir, sağlam.

kaşî: (a.i.c. : akvâl) 1. lakırdı, söz. 2. sözleşme.

kâzib: (a.s. kizb'den) 1. kezzeden, yalan söyleyen, yalancı. 2. yalan, uydurma.

kebâ'ir: (a.i.kebîre'nin c.) büyük günahlar.

kebîr: (a.s.c. : kibâr, küberâ) 1. büyük, ulu. 2. yaşça büyük, yaşlı. 3. çocukluktan çıkmış genç.

kem-ter: (f.b.s.) 1. daha aşağı, aşağıda bulunan, hakîr, itibarsız. 2. eksik, noksan.

kenz: (a.i.c. : künûz) hazîne, defîne, yer altında saklı değerli eşya.

kepenek: (f.i.) çobanların giydiği kolsuz, dikişsiz, keçeden dövülerek yapılmış giyecek.

kesb: (a.i.) çalışıp kazanma.

kesel: (a.i.) gevşeklik, tenbellik, uyuşukluk.

keşret: (a.i.) çokluk, kalabalık.

kevn: (a.i.c. : ekvân) 1. olma. 2. var olma, varlık, vücut.

kezâlik: (a.e.) kezâ, bu; bu da böyle.

kıl u kâl: dedikodu.

kizb: (a.i.) yalan söyleme, yalan.

kişver: (f.i.) iklim, memleket, vilâyet, ülke.

ķurbiyyet: (o.i.) yakınlık. [kelime, Arap grameri yönünden yanlış olmakla berâber kullanılmaktadır.]

ķuvvâ-yı leşker: askerın gücü.

kübrâ: (a.s.) daha (en, pek, çok) büyük olan. ["ekber"ın müennesi]

kühl: (a.i.) göze sürme çekme.

kümmelîn: (a.s. kâmil'in c. Olan kümmel'in c.) kâmiller.

laķlak: (a.i.c. : lekalik) leylek.

lâşe: (f.i.) 1. leş. 2. zayıf, arık hayvan. 3. mec. kıyıda kalmış kayık, gemi teknesi.

lecc: (a.i.) 1. dar şey. 2. inâdetme, ayak direme.

lem-yezel: (a.b.s.) zevâl bulmaz, zâil olmaz, bâkî, kalıcı.

levâzım: (a.i. lâzime'nin c.) lâzım olan şeyler, gerekli şeyler; yaşamak, geçinmek, yolculuk için lüzumlu olan nesnelere.

levm: (a.i.) zemmetme, çekıştirme; paylama; başa kakma.

libâs: (a.i.c. : elbise) esvap.

livâü'l ħamd: Hz. Muhammed ümmetinin mahşer günü altında toplanılacağına inanılan bayrak; makam-ı Ahmedî.

lûrî: (f.i.) miskin.

lücke: (a.i.c. : lücec) engin su.

lû'lü'? (a.i.c. : leâlî) 1. inci. 2. **mecc.** bâkire, el değmemiş.

mağbûn: (a.s. gabn'dan) 1. alış verişte aldanmış olan. 2. şaşkın, şaşırılmış.

mağfûr: (a.s. gufrân'dan) Allah tarafından günahları affedilmiş olması için duâ edilen kimse, ölmüş kimse.

mağrûr: (a.s. gurûr'dan) 1. gururlu. 2. bir şeye güvenen. 3. güvenilmeyecek şeye güvenip aldanan, kendini beğenmiş [kimse]. 4. büyüklük taslayan.

mağzûb: (a.s.c. : magazîb) gazap olunmuş, kendisine kızılmış olan.

mâ-‘adâ: (a.e.) -den başka.

ma‘âşî: (a.i. ma‘ siyet'in c.) 1. asîler, isyanlar, itaatsizler. 2. günahlar.

ma‘şîyyet:(a.i. sül. asâ. c.: maâsî) âsîlik, itâatsizlik; isyan, günah.

ma‘allah: Allah'la beraber.

ma‘ârî: (a.i.) insanın daima çıplak kalan âzâsı.

ma‘bûd: (a.i. ibâdet'den) 1. kendisine ibâdet olunan, tapınılan. 2. Allah.

mâ‘ide: (a.i.)1. üzerinde yemek bulunan sofrâ. 2. yemek, ziyâfet.

ma‘lûl: (a.s. illet'den c. : ma‘ lûlîn) illetli, hastalıklı, sakat.

ma‘mûr: (a.s. umrân'dan) bayındır, şenlikli.

ma‘rûf: (a.s. irfân'dan) 1. herkesçe bilinen, tanınmış, belli. 2. meşhur, ünlü.

ma‘rûf: (a.s. irfân'dan) 1. herkesçe bilinen, tanınmış, belli. 2. meşhur, ünlü. 3. şerîatın emrettiği, uygun gördüğü.

maḥbûb: (a.s. hubb'dan) 1. muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen, sevgili. 2. erkek sevgili.

maḥdûm: (a.i. hizmet'den c. : mahâdîm) 1. oğul, evlat. 2. hizmet edene nispetle efendi veya hanım.

maḥşûr: (a.s.) 1. uhâsara edilmiş, kuşatılmış. 2. hasredilmiş, sınırlanmış, belli edilmiş. 3. menedilmiş; tazyîk edilmiş, sıkıştırılmış.

maḳâl: ("ka" uzun okunur. a.i. kav'l'den c. : makalât) 1. Söz, lakırdı. 2. Söyleyiş, söyleme.

maḳhûr: (a.s. kahr'dan) 1. kahrolmuş, maḡlûbolmuş, bozguna uğratılmış, yenilmiş. 2. Allah'ın gazabına uğramış.

maḳşûd: (a.s. kasd'dan) kasdolunan, istenilen şey, istek.

manşıb: (a.i.) makam, rütbe.

maṭlab: (a.s. taleb'den c. : matâlib)1. taleb olunan, meram, maksad, istenilen şey, istek. 2. bahis, mesele.

maṭlûb: (a.i. taleb'den c. : matâlib) 1. taleb edilen, istenilen, aranan şey. 2. bahis, mesele.

maẓhar: (a.i. zuhûr'dan c: mazâhir) 1. bir şeyin görüldüğü, çıktığı yer. 2. nâil olma, şerfelenme. 3. bazı tekkelerde oturarak uyurken dayanılan kısa değnek. 5. bir çeşit tef.

mecc: (a.i.) büyüklük, ululuk, şan ve şeref.

mecc'ûl: (a.s.) meydana çıkarılmış, yapılmış olan.

mecczûb: (a.s.i. cezb'den c. :mecczûbîn) 1. cezbolumuş, çekilmiş. 2. Allah sevgisinden dolayı cezbeye tutularak kendinden geçmiş olan. 3. deli, divâne, mecnûn.

medfen: (a.i. defn'den c. : medâfîn) defnolunacak yer, mezar, kabir.

medfûn: (a.s. defn'den) defnolunmuş, gömülmüş.

me'âşir: (a.i.me'sere'nin c.) güzel eserler, nişanlar, izler.

mehcûr: (a.s. hicr'den) 1. hecr olunmuş, terk olunmuş, bırakılmış, kullanılmaz olmuş, unutulmuş. 2. uzaklaşmış, ayrılmış.

mehdî: (a.s. hedy'den) 1. hidâyete eren, doğru yolu tutan.

mekâre: (a.i.c. : mükârûn) mekâre, kirâ ile tutulan hayvan, yük hayvanı. [aslî "mükârî" dir.]

mekr: (a.i.c. : mükûr) 1. hîle, düzen. 2. hîle ile aldatma, maksadından vazgeçirme [birini].

melâmet: (a.i. levm'den) ayıplama, kınama; azarlama, çıkışma.

melâhat: (a.i.) güzellik, yüz güzelliği.

menâm: (a.i. nevm'den) 1. uyunacak yer, yatak odası. 2. uyku. 3. rüya. 4. düş.

mendûb: (a.s.) 1. şeriatçe yapılması uygun görülen. 2. iyilikleri sayılarak arkasından ağlanılan ölü.

merâtib: (a.i. mertebe'nin c.) rütbeler, dereceler.

merğûb: ("gu" uzun okunur. a.s. rağbet'den) 1. rağbet edilmiş, beğenilmiş, herkesçe sevilip aranılmış. 2. istenilen, sevilen.

merâyâ: (a.i. mirât' in c.) aynalar.

merdûd: (a.s. redd'den) 1. reddolunmuş, kovulmuş. 2. geri döndürülmüş, geri çevrilmiş.

mer'î: (a.s.) riayet edilen, saygı gösterilen.

merkad: (a.i.) kabir.

mesâkîn: (a.s. miskîn'in c.) 1. ziyâdesiyle fakir olanlar. 2. miskinler, uyuşuklar; miskin hastalığına tutulmuş kişiler.

meskenet: (a.i.) 1. miskinlik, fakirlik, yoksulluk. 2. beceriksizlik.

mesrûr: (a.s. sürûr'dan) Sürûrlü, memnun, sevinmiş; merâmına ermiş.

mest-i lâ ya'kıl: sızmış, sarhoş.

meşâyih: (a.i. şeyh'in c.) şeyhler.

meşhûd: (a.s. şuhûd'dan c. : meşhûdât) gözle görülmüş, görülen.

metâ': (a.i.c. : emtia) 1. satılacak mal, eşya. 2. sermâye, elde bulunan varlık.

mevşûf: (a.s. vasf'dan)1. vasfolunmuş, vasıflanmış. 2. **gr.** *belirtilen sıfat takımlarında]

mevfûr: (a.s.) çoğaltılmış, çok, bol.

mevfûr: (a.s.) çoğaltılmış, çok, bol.

mezâd: (a.i.)arttırma ile yapılan satış.

mezâhir: (a.i. mazhar'ın c.) 1. bir şeyin görüldüğü, çıktığı yerler. 2. nâil olmalar, şereflemeler.

mezzellet: (a.i.) zelillik, horluk, hakirlik; alçaklık, itibarsızlık.

mezkûr: (a.s. zikr'den) zikrolunmuş, adı anılmış, geçmiş.

mezkûr: (a.s. zikr'den) zikrolunmuş, aı geçmiş, anılmış.

mişbâhü'l-ümmet: ümmetin ışıǵı.

mihmân: (f.i.) misâfir, konuk.

mihr: (f.i.) güneş, sevgi.

minnet: (a.i.c. : minen) 1. Bir iyiliǵe, bir iyilik yapana karşı kendini borçlu görme. 2. Görülen iyiliǵe karşı teşekkürde bulunma. 3. Yapılan iyiliǵi başa kakma.

mîr: (f.i.c. : mîrân) âmir, baş, kumandan, bey, vali.

mir'at: (a.i.c. : merâî, merâyâ) 1. ayna. 2. meşhûr bir çeşit lâle.

mîzân: (a.i. vezn'den c. : mezâvîn) 1. terazi, ölçü âleti, tartı; ölçek. 2. adalet, eşitlik duygusu. 3. akıl, idrak.

muşâfeha: tokalaşmak.

muşaffî: (a.s. saffet'den) tasfiye eden, süzen, sızıran.

muşâhib: (a.s. sohbet'den c. : musâhibân) 1. biriyle musahabe eden, sohbetle bulunan, konuşan, arkadaş. 2. büyük bir zâtın yanında bulunarak onu sohbetiyle eğlendiren. 3. pâdişahların husûsî işlerinde bulunanlardan her biri.

mu'ânid: (a.s. anûd'dan) inatçı, kimseye uymayan, dediği dedik.

mu'ayyen: (a.s. ayn'den) . tayin edilmiş, belli, belirli. 2. kararlaştırılan.

muhâl: (a.s.) mümkün olmayan, olamaz, olmaz, olmayacak.

muhkem: (a.s. hükm'den) tahkîm edilmiş, sağlam kılınmış, sağlam, berk, sağlamlştırılmış, kuvvetli.

mübtedî: (a.s. bed'den c. : mübtediîn, mübtediyân) bir şeyi öğrenmeye yeni başlayan, acemi.

mübtelâ: (a.s. belâ'dan) 1. düşkün [fena şeylere]. 2. tutkun, tutunmuş.

mücâhede: (a.i. cehd'den) nefsi yenmeye olan çalışma.

mücâhid: (a.s. cehd'den c. : mücâhidîn) 1. cihâd eden, din düşmanlarıyla savaşı. 2. savaşı, uğraşı, savaşı.

mücrim: (a.s. cürm'den c. : mücrimîn) cürüm işlemiş, suçlu (*sanık).

müdâm: (a.s. devâm'dan) 1. devâm eden, süren, sürekli. 2. devâ eden, arası kesilmeyen. 3.i. Şarap.

müdâm: (a.s. devâm'dan) 1. devâm eden, süren, sürekli. 2. devâm eden, arası kesilmeyen.

müdde'î: (a.s. da'vâ'dan) 1. iddia eden, davacı. 2. bir hükümde ayak direyen. 3. inatçı.

müdevver: (a.s. devr'den) 1. tedvîr olunmuş, döndürülmüş. 2. tekerlek, yuvarlak, değirmi.

mü'eyyid: (a.s. eyd'den) 1. te'yid eden, kuvvetlendiren, doğrulayan, yardım eden.

müferrih: (a.s. ferah'dan) ferahlık veren, iç açan, iç açıcı.

mûlakḫan: vazifelerini öğretmek.

mûlâzım: (a.s. lüzûm'dan c. : mûlâzımîn, mûlâzımân) 1. bir yere veya kimseye sarılıp ayrılmayan, tutunup kalan. 2. i. stajyer, bir yere maaşsız olarak gidip gelen. 3. i. ask. *teğmen.

mûltecâ: (a.s. lec'den) ilticâ edilecek, sığınılacak yer.

mûlûk: (a.i. melik'in c.) hükümdarlar.

münâcât: (a.i. necv'den) Allah' a dua etme, yalvarma.

müntehî: (a.s. nihâyet'den) nihâyet bulan, sona eren, biten, son.

münzevî: (a.s. zuvviyy ve zeyy'den) 1. inzivâ eden, çelilip bir köşede oturan. 2. i. köşesine çekilip kimse ile görüşmeyen.

mürğ: (f.i.c. : mürgân) kuş.

mürüvvet: (a.i. mer'den) 1. insaniyet, mertlik, yiğitlik. 2. cömertlik, iyilikseverlik.

müştâk: (a.s. şevk'den c. : müşâkîn) iştiyaklı, özleyen, göreceği gelen, can atan.

müttehid: (a.s. vahdet'den) ittihâd etmiş, birleşmiş, birlik olmuş, birleşik.

müyesser: (a.s. yüsr'den) kolayı bulunup yapılan, kolay gelen, kolaylıkla olan.

nâbud: (f.b.s.) 1. yok olan, bulunmayan. 2. sonradan yok olan. 3. iflâs etmiş, perîşan olmuş.

nâ-çâr: (f.b.s.) 1. çaresiz, ister istemez. 2. zorunda kalmış. 3. zavallı.

nağme-perdâz: (a.f.b.s.) şarkı söyleyen, türkü söyleyen.

nâ-ḫalef: (f.a.b.s.) soyuna çekmeyen, hayırsız evlad.

nâ'im: (a.s. nevm'den c. : nâimîn, niyâm, nüvvâm, nüvvem, nüyyem) uyuyan, uykuda bulunan.

nâlân: (f.s.) inleyen, inleyici.

nâle: (f.i.) inleme, inilti.

nâlekâr: (f.b.s.) inleyen.

naşş: (a.i.c. : nusûs) 1. sarıhlik, açıklık, kat'îlik. 2. manasında sarıhlik, kat'îlik bulunan Kur'ân âyetini delil olarak gösterileni.

nâtüvân: (f.b.s.) zayıf, kuvvetsiz.

na'z: (a.i.) 1. kuvvetlenme, kıvama gelme. 2. kalkma.

nâzil: (a.s. nüzûl'den) 1. yukarıdan aşağı inen, inici. 2. bir yere konan, bir yerde konaklayan.

ne'âl: (a.i.) nalbant.

necm: (a.i.c. : encâm, encüm, nücûm) 1. yıldız. 2. Kur'ân.

nedâmet: (a.i.) pişmanlık.

nef' : (a.i.) menfaat, fayda, kâr, çıkar.

nefy: (a.i.) 1. sürme, sürgün etme. 2. yadsıma, inkâr etme.

nessâc: (a.i. nesc'den) 1. çulha, dokumacı. 2.s. mec. yalancı.

nevâ: (f.i.) 1. Ses, sadâ, makam. 2. refah. 3. levâzım, kuvvet, zenginlik. 4. nasîb, behre.

nevm: (a.i.) 1. uyku. 2. rüya.

nidâ: (a.i.) 1. çağırma, seslenme, bağırma. 2. ses verme.

nihân: (f.s.) 1. gizli, saklı. 2. bulunmayan, görünmeyen. 3. sır.

nîk: (f.s.c. : nîkân) iyi, hoş, güzel, beğenilen.

nisyân: (a.i. nesy'den) unutma.

nişîn: (f.s.) "oturan, oturmuş" manasıyla kelimeleri sıfatlandırır.

nümâyân: (f.b.s.) görünücü, görünen; meydanda.

nüşha: (a.i.c. : nüşah) 1. yazılı, yazılmış şey, yazılı bir şeyden çıkarılan sûret. 2. gazete ve dergilerde sayı, muska.

-nûş: (f.s.) "içen, içici" mânâlarıyla kelimelere takılır.

onmak: 1. *Nsz* daha iyi bir duruma girmek, salah bulmak
"Sakin kesme, yaş ağaca balta vuran el onmaz." — M. E. Yurdakul

özge: Başka

pâyân: (f.i.) 1. Son, nihayet. 2. Uç, kenar. 3 **tas.** sofinin ulaşacağı birlik âlemi.

perr: (f.i.) kanad.

pertev: (f.i.) ışık, parlaklık,

perverd-gâr: (f.b.s.) "besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı" Allah.

peymâne: (f.i.) büyük kadeh, şarap bardağı.

pîşkadem: (f.a.b.i.) tekkelerde âyin için önyak olan ve şeyhin muâvini sayılan derviş.

piyâde: (f.i.) yaya.

pür-nâr: ateş dolu. (cehennem)

pür-yâre: yaralı

rabt: (a.i.) 1. bağlama, bağlanma, ilişirme.

râğib: (a.s. rağbet'den) istekli, isteyen, rağbet eden.

rây: (a.i.) 1. fikir, rey, oy. 2. sancak, bayrak.

râz: (f.i.) sır, gizlenen şey.

ref: (a.i.) 1. kalkındırma, yüceltme. 2. yukarı kaldırma. 3. lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma.

reftâr: (f.i.) gidiş, yürüyüş, hareket; salınarak edâlı yürüyüş.

rekîn: (a.s.) 1. gururlu, ağırbaşlı. 2. yüksek.

remz: (a.i. rümûz, rümûzât) 1. işâret, işâretle anlatma. 2. gizli ve kapalı bir sûrette söyleme.

reşâd: (a.i.) manevî, doğru yolu bulup o yola girme, hak yolunda yürüme.

revâ: (f.s.) yakışır, uygun, yerinde.

revâ: (f.s.) yakışır, uygun, yerinde.

revayih: (a.i. râyiha'nın c.) kokular.

reviş: (f.i.) 1. Gidiş, yürüyüş. 2. Tarz, üslup. 3. Tutum, yol. 4. Geçiş, oluş.

revzen: (f.i.a.c. : revâzin) pencere.

rihlet: (a.i.) 1. göç, göçme. 2. ölme.

ridâ: (a.i.) 1. belden yukarı örtülen örtü. 2. hırka. 3. dervişlerin omuzlarına attıkları post.

rikkat: (a.i.) 1. rakiklik, yufkalık, incelik. 2. merhamet, acıma.

riyâz: (a.i. ravza'nın c.) bahçeler, ağaçlık, çimenlik yerler.

riyâzat: (a.i. riyâzet'in c.) riyâzetler, nefsi kırmalar, dünyâ lezzetlerinden sakınmalar, perhizle, kanaatle yaşamalar.

rû: (f.i.) yüz, çehre.

rûd: (f.i.) ırmak, çay.

rumûz: (a.i. remz'in c.) remizler, işâretler; mânâsı gizli olan sözler.

rûşenâ: (f.s.) aydın, parlak, belli.

rûz: (f.i.c. :rûzân) gün, gündüz.

rücû':(a.i.)1. dönme, geri dönme. 2. cayma, sözünden dönme, sözünü geri alma.

rûkn: (a.i.c. : erkân) 1. bir şeyin en sağlam tarafı, temel direği. 2. nüfuzlu, ehemmiyetli kimse.

şâdır: (a.s. sudûr'dan) çıkan.

şadr: (a.i.c. : sūdûr) 1. göğüs. 2. yürek. 3. her şeyin önü, başı, ilerisi, en yukarı, en baş. 4. oturulacak en iyi yer. 5. baş, başkan.

şâ'im: (a.s. savm'dan c.: sâimîn, sâimûn, suvvâm) oruç tutan, oruçlu.

şafâ'ir: Şağâ'ir: ("ga" uuzn okunur. a.s. sagîre'nin c.) küçük günahlar.

şalâ:⁷⁵ tas. Mevlevîlerde "can" ları namaza, yemeğe, mukabeleye çağırma.

şamed: (a.s.) 1. pek yüksek, ulu, dâim, ezelfî, ebedî. 2. kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah.

şahîh: (a.s.) cömert, eli açık.

sâgir: (a.s.c. : sigar) 1. küçük, ufak. 2. erginlik çağına gelmemiş çocuk.

sâ'î:(a.s. sa'y'den. c. : sâûn) 1. çalışan. 2. hızlı yürüyen. 3. haberci; haber götüren; koğuculuk eden.

sâlik: (a.s. sülûk'tan c. : sâlikân, sâlikîn) 1. bir yola giren, bir yolda giden. 2. bir tarîkate girmiş bulunan.

sakaftî: (a.s.) 1. kötü, fenâ mal satan. 2. yanlışları çok olan. [muharrir, şâir]

şavm: (a.i.c. : sıyâm) oruç.

sa'y: (a.i.c. : mesâî) çalışıp çabalamak.

seccân: (a.i. sicc'den) gardiyan, hapisane me'mûru.

selâfîn: (a.i. sultân'ın c.) sultanlar.

selb: (a.i.) 1. kapma, zorla alma. 2. kaldırma, giderme. 3. menfileştirme, *olumsuzlaştırma. 4. İnkâr etme.

selîm: (a.s. selâmet'den) sağlam, kusursuz, doğru.

sem'î: (a.s. sem' 'den) işitme ile ilgili, işitme duyusuna * ilişkin.

semiyy: (a.i. ism'den) adaş, adları bir olan.

⁷⁵Lûgatta kelime "şalâ" şeklindedir.

ser-âmed: (f.b.s.c.: ser-âmedâñ) başta bulunan, ileri gelen.

serâvîl: (a.i.c. : serâvîlât) 1. şalvar. 2. don.

serâ-yı vahdet: vahdet sarayı.

serîr: (a.i.c. : esirre sürûr)1. taht. 2. yatacak yer.

serrâ' : (a.i.) genişlik, kolaylık.

sertâc: (f.b.s.) baş tâcı olan, çok sevilen, sayılan.

settârü'l-^c uyûb: ayıpları (günahları) örten, bağışlayan Allah; **mec.** ayıpları örten eski püskü elbise.

sicn: (a.i.c. : sücûn) hapis-hâne, cezaevi.

sikke: (a.i.c. : sikek) Mevlevî külahı.

sîm ü zer: gümüş ve altın.

şubh-dem: (a.f. zf.) sabah vakti.

şudûr: (a.i.) 1. sadrazamlar. 2. meydana çıkma.

şuğra: (a.s.) daha (pek, en, çok) küçük ["askar"ın müennesi].

sûzân: (f.s.) 1. yakan, yakıcı. 2. yanan, yanıcı.

sübhân: (a.h.i.) Allah.

süflî: (a.s.)1. aşağıda bulunan. 2. alçak, bayağı. 3. kılıksız, kıyafetsiz.

sühreverdî: Şeyh Ömer Şahâbettin Sühreverdî

sülûk: (a.i. silk'den) 1. bir yola girme, bir yol tutma. 2. husûsî bir sınıfa, bir gruba katılma. 3. bir tarîkata intisâbetme.

şümme:(a.zf.) 1. sonra. 2. tekrar ve tekrar.

sürûr: (a.i.) sevinç.

süvâr: (f.i. ve s.c. : süvârân) 1. ata binmiş, binici. 2. "binen, binici" manalarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir.

şâbb:(a.s. ve i. şebâb'dan c. :şübbân) genç, delikanlı, yiğit.

şâd: (f.s.) sevinçli.

şâdân:(f.s.) 1. sevinçli, keyifli. 2. şad kimseler.

şâmî: (o.s.) 1. şamlı. 2. şam şehri ile ilgili.

şark: (a.i.) doğu.

şeh-per: (f.b.i.) kuşkanadının en uzun tüyü.

şehrü 'ş-şiyâm: ramazan ayı.

şemm: (a.i.) koklama, koklama, koku alma.

şenâ' at: (a.i.) kötülük.

şetm: (a.i.c. : şütûm) sövme, sövüp sayma.

şeydâ: (f.s.) aşktan aklını kaybetmiş, dîvâne, düşkün, şaşkın.

şikâr: (f.i.) 1. av. 2. avlama. 3. avlana hayvan. 4. ganîmet, düşmandan ele geçirilen mal. 5. ender bulunan şey.

şîr: (f.i.) 1. arslan. 2. süt. 3. Mec. yiğit, yürekli.

şuğl: (a.i.c. : eşgal, şugul) iş, uğraşacak, meşgul olacak şey; dert, gaile.

şûrîde: (f.s.) 1. karışık, perîşan. 2. âşık, tutkun.

şühûd: (a.i.) 1. (şâhid'in c.) şahitler, tanıklar. 2.s. maddî, mer' î. 3. Vücut bulma, var olma, görünme. 4. görünme.

şüst ü şû: yıkama, temizleme.

ta'âm: (a.i. c. : et' ime) yemek, aş.

ta' ayyün: (a.i. ayn'den c. : taayyünât) 1. meydana çıkma, âşikâr olma; belli olma; belirme. 2. âyân sırasına girme, itibarlanma, belli başlı adam olma.

ta' dâd: (a.i. aded'den) 1. sayma, sayı. 2. birer birer söyleme, sayıp dökme, sayım.

ta' î: (a.h.i.) Tayy kabîlesinden olan, Tayy kabîlesine âit, onunla ilgili.

ta' karrüb: (a.i. kurb'dan) 1. yaklaşma, yanaşma. 2. vakti yakın olma.

ta' krîb: (a.i. kurb'dan) 1. yaklaştırma, yaklaştırılma. 2. tahmin. 3. yolunu bulma. 4. vesîle, bahane.

ta' krîr: (a.i. karâr'dan c. : takrîrât, tekarîr) 1. yerleştirme, yerleştirilme. 2. sağlamlaştırma, sağlamlaştırılma. 3. anlatma, anlatış.

ta' mu: a. Soğd. din b. esk. Cehennem: "Cehennem inancında tamu sözcüğünün anlattığı belli bir cehennem tasarımı yoktur."- M. C. Anday.⁷⁶

ta' yî: (a.s.) istekle yapan.

ta' ylamak: Yük yüklemek.

ta' zîm: (a.i. azm'den c. : ta' zîmât) 1. büyükleme, ululama, büyük sayma. 2. saygı gösterme, ikrâm etme.

ta' zîr: (a.i.c. : ta' zîrât) 1. tekdîr etme, azarlama. 2. suçluyu suçuna göre sözle tekdîr etme.

ta' zîz: (a.i.c. : ta' zîzât) izzetleme, izzetlendirme, şerefli, kutlu kılma.

tecellî: (a.i. celâ ve celv'den c. : tecelliyât) 1. görünme; belirme. 2. kader, tâlih. 3. Allah'ın lutfuna nâil olma. 4. **tas.** Hak nûrunun tesiriyle makbul kulların kalbinde ilâhî sırların ayân olması hâli. [zıddı "setr"]

tecessüs: (a.i. cess'den c. : tecessüsât) 1. yoklama, araştırma, araştırılma. 2. bir şeyin iç yüzünü araştırıp sırrını çözmeye çalışma, gözetleme.

te' essür: (a.i.) oyalandırma, işten alıkoyma.

⁷⁶TDK Güncel Türkçe Sözlük, (2011) 11. Baskı, Ankara: Türk Dili Kurumu, s.2259.

tekâpû: (f.i.) 1. telaş ile koşarak araştırma. 2. dalkavukluk, kavuk sallama.

tekebbür: (a.i. kibr'den) kibir gösterme, büyüklük satma.

teksîr: (a.i. kesret'den c. : teksîrât) çoğaltma, çoğaltılma.

telkîn: (a.i.c.: telkînât) 1. fikir aşılama, aklına koyma. 2. yeniden Müslüman olan kimseye îmân esalarını anlatma. 3. ölü gömüldükten sonra mezar başında bulunan imamın söylediği dini sözler.

telvîn: (a.i. levn'den c. : telvînât) renk verme, boyama, boyanma.

temâşâ-gâh: (f.b.i.) seyir ve gezinti yeri.

temelluk: (a.i. melk'den c.: temallukât) yaltaklanma, dalkavukluk.

temkîn: (a.i. mekâmet'den) 1. ağırbaşlılık. 2. ihtiyat, tedbir. 3. **tas.** televvünden kurtulup huzur ve sükûna mazhar olmuş kimse, kendini yalnız Tanrı yoluna adanmış olan kimse.

te`vîl: (a.i. meâl'den c. : te`vîlât) sözü çevirme, söze ayrı mânâ vermeye kalkışma.

tezyîn: (a.i. zînet'den) zînetlendirme, süsleme, süslenme.

terakkî: (a.i. raky'den c. : terakkiyât) 1. yukarı kalkma, yükselme. 2. ilerleme.

teşvîş:(a.i. sül. : şeveşe c. : teşvîşât) karıştırma, karmakarışık etme.

tilmiz: (a.i.c. : telâmîz, telâmize.) 1. talebe (*öğrenci). 2. çırak.

tîre: (f.s.) karanlık.

ţufeyl: (a.i.) 1. dalkavuk zümresinin piri sayılan kimsenin adı. 2. küçük çocuk. 3. yemeğe gelen misafir.

tuğra-i ğarrâ: parlak tuğra.

türâb: (a.i.c. : etribe, tirbân) toprak.

‘ukûs: (a.i.) akisler.

ümmî: (a.s. ümm'den) anasından nasıl doğmuş ise öyle kalıp okuma yazma öğrenmemiş kimse.

ünsiyyet: (o.i.) alışkanlık, ahbaplık, arkadaşlık.

vâcibât: (a.i. vâcibe'nin c.) vâcip olan, yapılması gerekli olan şeyler.

vâlâ: (f.s.) yüksek, yüce.

vâle: (f.i.) 1. ılgımsalgım, serap. 2. bir çeşit ipek kumaş. 3. nâle.

vaz': (a.i.c. c. : evzâ) 1. koyma, konulma. 2. tâyin etme. 3. kurma, icad etme.

4. **mant.** bir şeye ad koyma. 5. meydana getirme.

vârid: (a.s. vürûd'dan c. : vâridîn) 1. gelen, vâsıl olan, erişen. 2. bir şey hakkında çıkan, söylenen, olması beklenen, olabileceği düşünülen.

vech: (a.i.c. : vüçûh) yüz, surat, çehre.

vecihü'd-dîn: dinin ulusu, büyüğü.

vedûd: (a.s.) çok muhabbetli, çok şefkatli. [Allah'ın sıfatlarından].

velâyet: (a.i.) 1. velîlik, ermişlik. 2. velî ve rmiş olan kimsenin hâli ve sıfatı. 3. **tas.** Tanrı dostu.

velîkin: (f.e.) lâkin, amma, fakat, ancak, şöyle ki.

verâ: (a.i.c. : verâyâ) halk, mahluk; âlem, kâinat.

verd: (a.i.c. : evrâd, virâd, vürd) bot. gül

vesvâs: (a.i) şeytân.

vişâl: (a.i. vasl'dan) 1. ulaşma, bitişme, 2. sevgiliye kavuşma.

vîrân: (f.s.) 1. yıkık, yıkılmış. 2. kederli, üzgün.

vird: (a.i.c. : evrâd) belli zamanlarda okunması âdet olan Kur'ân cüzleri, duâları.

vuşûl: (a.i.) ulaşma, gelme, varma, erişme, yetişme.

yek-sân: (f.b.s.) 1. düz. 2. bir, berâber. 3. her zaman, bir düziye.

yezdân (f.h.i.) 1. zerdüşterde hayır İlâhı. 2. Allah.

zâğ: (f.i.c. : zâgan) karga.

zâ'ir: (a.s. ziyâret'den c. : züvvâr) ziyâret eden, görmeye, hatır sormaya giden.

zahm:(a.s) iri, kalın, büyük.

zahm-ı firqat: ayrılık yarası.

zâkir: (a.s. zikr'den c. : zâkirîn, zâkrûn) 1. zikreden, zikredici, anan. 2. tekkelerde zikir esnasında dervişleri teşvik için ilahiler okuyan kimse.

zenb: (a.i.c. : zünûb) günah, suç, kabahat.

zevâl: (a.i.) 1. yerinden ayrılıp gitme. 2. zâil lma, sona erme. 3. Güneş'in başucunda bulunma zamânı, öğle vakti, saat tam 12.00. 4. bozulma, yenilme. 5. kabahat, suç.

zevâr: (a.s.) ziyaretçiler.

zırğâm: (a.i.) arslan.

zîb: (a.i.) süs, bezek.

zîr: (f.i.) alt, aşağı.

zübd: (a.i.) tereyağı, kaymak.

zühd: (a.i.) her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete verme.

SONUÇ

Şeyh Himmet, XVII. yüzyıl Anadolu velilerindedir. Bayramiyye – Şemsiyye tarikatının Himmetiyye kolunun kurucusu, mutasavvıf, şairdir. Küçük yaşından itibaren ilim öğrenmeye başlayan Himmet Efendi, ilk tahsilini memleketi olan Bolu'da görür. 1609 (H.1018) yılında İstanbul'a gelerek ilim tahsiline devam eder. Zeyrekzâde Seyyid Yûnus Efendinin ilim meclisinde bulunup, aklî ve naklî ilimleri tahsil eder ve ondan icazet alır. Müderris olmaya hak kazanır. Fakat o medresede ilim okutmaktan ziyade tasavvuf yoluna yönelmeyi tercih eder. Bir tevafuluk ile yolda karşılaştığı Hüsâmeddîn Uşşâkî'ye bağlanarak, talebesi olur. Uzun süre mücahede ve riyazet çektikten sonra, Hüsâmeddîn Uşşâkî'den hilafet alır. Hocasının izni ile memleketine gider. Bayrâmiyye yolu büyüklerinden Bolulu Ahmed Efendi'den de hilafet alır. Uşşâkîlik ve Bayramîlik tarikatlarının sırlarını birleştirir. İstanbul'a gider, başında Bayramî tacı ile ilk şeyhi Hüsâmeddîn Uşşâkî ile karşılaşır. Hemen onu örtmeye çalışınca şeyhi; "Oğlum Himmet! Bayramî tarikatı da, bizim yolumuz da senin ictihadın olsun." buyurur. Himmet Efendi, bundan sonra Bayramî tarikatının Himmetî kolunun kurucusu kabul edilir. Birçok camide vaazlar verir. Üsküdar'da Divitçiler'deki tekkenin şeyhi olur. Tekkedeki vazifesi sırasında, 1683 (H.1095)'te vefat eder. Cenazesi, Üsküdar'da Bezcizâde Muhyîddin Efendi türbesine defnedilir.

Vaazlarında ve şiirlerinde Şâbâniyye ve Bayrâmiyyenin birleştirilmesinden meydana çıkan Himmetiyye yolunun esaslarını anlatır. Talebelerine ve sevenlerine beyitler okuyarak Allahü Teâlâ'nın rızasına kavuşmak için O'nu ve O'nun sevdiklerini sevmek gerektiğini açıklar.

Şairin ehl-i hal bir mümin-i kâmil olduğu şiirlerinde kullandığı sözlerden anlaşılır. Dîvânçe genel itibarıyla, dinî anlamda neyin iyi neyin kötü olduğu hakkında bilgi vermek, tarikat adabını anlatmak için yazılmış tasavvufî-didaktik bir eserdir. Eserde yer yer görgünün, düşüncenin realizmi de görülür. Okuyana ilham ve heyecan veren müstesna ifadeler yer alır.

Dîvânçe'de, konuda birlik sağlanmış ve akıcı bir üslup benimsenmiştir. Ahlak, edep ve dinle ilgili bilgi ve öğüt veren eserde Allah'ın varlığı, ilahî aşk gibi temalar ağırlıktadır. Eserin bazı bölümlerinde şair, okuyanlara dinî anlamda nasihat eder. İlahiyat bölümündeki ilahilerde dinî lirizm dikkat çeker.

Eserde tasavvufu, tarikatı öğretme amacı öne çıktığı için, eser didaktik niteliktedir. İlahi aşkın coşkusuyla yazıldığından aynı zamanda derin bir lirizm görülür.

Şiirlerde, İslam dinine ve tasavvuf kültürüne ait Arapça-Farsça kökenli sözcükler yanında genelinde açık bir Türkçe kullanılmıştır. Şair, okuyana fikrî ve dinî lirizmini duyumsatmıştır.

Dîvânçe, tarikat kuralları ve adabını anlatan mesnevi nazım biçimiyle yazılmış beyitlerle başlar. 10. varaktan sonra 11. varak itibariyle "İlahiyat" bölümü yer alır. Dîvânçe'de Şeyh Himmet'e ait otuz iki gazel, on musammat gazel, bir tane muhammes, iki tane müseddes, on altı ilahi, on üç murabba bulunmaktadır.

Genel hatlarıyla incelenen Dîvânçe hakkında yapılan çalışma sayesinde Bolulu Şeyh Himmet, Himmetiyye tarikatı tanınmış, eserin dinî- tasavvufî unsurlar açısından zengin bir malzemeye sahip olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Abdullah Efendi (Himmatzâde). *Evliyalar Ansiklopedisi* (Komisyon) (I-X), İhlas Holding Yayıncılık, İstanbul 1992, I/85–87.
- Akar, Dr. Metin, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s. 203–204.
- Alparslan, Cevat, *Bolu'nun Kültür Değerleri III*, Bolu Belediyesi Bolu Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010, s. 80–82.
- Ateş, Dr. Süleyman, *İslam Tasavvufu*, Elif Matbaacılık, Ankara 1972, s. 5–9.
- Ateş, Kemal, *Türk Dili*, (8. Baskı), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara Kasım 2007, s. 31-32.
- Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C:II, MEB Devlet Kitapları, İstanbul, 2004, s. 649, 651.
- Bayramoğlu, Fuat, *Hacı Bayram-ı Velî (Yaşamı-Soyu-Vakfi)*, (2. Baskı), C: II. Belgeler, TTK Basımevi, Ankara 1989, s. 213, 216, 223, 224, 228.
- Bayramoğlu, Fuat, *Hacı Bayram-ı Velî (Yaşamı-Soyu-Vakfi)*, (2. Baskı) C: I, TTK Basımevi, Ankara 1989, s. 63, 71, 80–82, 277.
- Bilkan, Ali Fuat vd., *XVII. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir Ekim 2011, s. 9.
- Bolu. *İslam Ansiklopedisi*, C: VI, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 276–278.
- Bolulu Himmet, *Dîvânçe*, Millet Kütüphanesi, nr. AEmnz509, vr. 26.
- Cebecioğlu, Doç. Dr. Ethem, (1. Baskı) *Hacı Bayram Veli*, TDV Yayınları, Ankara Ocak 1994, s. 77–83.
- Demirel, Şener, *XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri: Klasik Üslup-Sebk-i Hindî-Hikemî-Mahallîleşme*, Turkish Studies, Volume 4/2 Winter 2009.
- Dervîş Himmet. *Büyük Türk Klasikleri*, C:VI, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul 2004, s. 61–65.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1986.
- Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK, Ankara 2004.
- Dînî Tasavvufî Edebiyat-Dîvân Edebiyatı. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C: II, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, s. 315–350.

- Divan Edebiyatı. *İslam Ansiklopedisi*, cilt IX, Ömer Faruk Akün, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 389.
- Ekinci, Ramazan, *Vefâyât-ı Ayvansârâyî'de Bayramî Şairler/Şeyhler*, Sûfi Araştırmaları, sayı VI, s. 69–78.
- Enfî Hasan Hulûs Halvetî, "*Tezkirertü'l-Müteahhirîn*" XVI-XVII. *Asırlarda İstanbul Velîleri ve Delileri* (Haz. Dr. Mustafa Tatcı-Dr. Musa Yıldız), MVT Yayınları, İstanbul 2007.
- Ercilasun, Prof. Dr. Ahmet B., *Türk Dili Tarihi*, (3. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2006, s. 458–462.
- Ergin, Prof. Dr. Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2004, s. 20–22.
- Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler*, cilt II, MEB Devlet Kitapları Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1972.
- Evlîyalar Ansiklopedisi*, C: VII, İstanbul 1993.
- Fındıklılı İsmet Efendi, *Şakaik-i Nu'maniye ve Zeyilleri, Tekmiletü's-şakaik fi Hakk-ı Ehli'l-Hakaik*, (Haz. Abdülkadir Özcan) Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Melâmîlik ve Melâmîler*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s. 169–179.
- Güner, Ahmet, *Tarikatler Ansiklopedisi*, Milliyet Basımevi, 1991, s. 75–77.
- Hâfız Hüseyin Ayvansârâyî, *Mecmûa-i Tevârih*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1985, s. 212, 359.
- Hâfız Hüseyin Ayvansârâyî, *Vefeyât-ı Ayvansârâyî*, (Haz. Ramazan Ekinci), Tibyan Matbaacılık, İzmir Kasım 2012, s. 22, 106–107.
- Himmet Efendi- Himmet Efendi Tekkesi. *İslam Ansiklopedisi*, cilt XVIII, Nurettin Albayrak, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 57–59.
- Himmet Efendi- Himmetiye. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, cilt IV, Dergâh Yayınları, İstanbul, s. 238–239.
- Himmet- Himmetiyye. *Türk Ansiklopedisi*, C:XIX, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1971, s. 248–249.
- Himmetiye. *Meydan Larousse*, (Komisyon) (I-XII), C: V, İstanbul 1971, s. 862.

- İpekten, Prof. Dr. Haluk, İsen, Prof. Dr. Mustafa, *Basılı Divanlar Kataloğu*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.
- İpekten, Prof. Dr. Haluk, *Nâilî, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, (5. Baskı) Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 47, 64–67.
- *Nâbî Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- *Nef'î Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- *Eski Türk Edebiyatı/ Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.
- İsen, Mustafa vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2003, s. 108-132.
- İsen, Doç. Dr. Mustafa, *Bolu'nun Kültür Tarihimizdeki Yeri ve Bolulu Divân Şairleri*, Akşemseddin Sempozyumu Bildirileri, 1990, s. 150.
- İslamoğlu, Abdulmecit, (2003). *Himmetzâde Abdullah (Abdî) Hayatı, Eserleri ve Divân-ı Nu'ut'u*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karabaşoğlu, Cemal, (2003). *Sâlim ve Safâyî Tezkireleriyle Vakâyiü'l-Fuzalâ'daki Musikîşinaslara Dair Bilgiler*, (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 73–76.
- Köprülü, Ord. Prof. Dr. M., Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- Kuşeyrî, Abdulkerim (Hazırlayan: Süleyman Uludağ), *Kuşeyrî Risâlesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1981, s. 454–461.
- Levend, Agah Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C: I, TTK Basımevi, Ankara 1984, s. 298.
- Mecmua, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Hâşim Paşa, nr. 15/6, vr. 36–49.
- Mengi, Prof. Dr. Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 175–204.
- Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, Haz. Ahmet Yaşar Ocak, TTK Yayınları, Ankara 2005, s. 37, 176, 226, 130, 180.
- Özdamar, Mustafa, *Dersâadet Dergâhları*, Kırk Kandil Yayınevi, İstanbul Mayıs 2007, s. 196–197.

- PALA, İskender, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2012.
- Parlatır, Prof. Dr. İsmail, *Fuzûlî Türkçe Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- Sâmi, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2004.
- Şentürk, Ahmet Attila, Kartal, Ahmet, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2006, s. 403–417.
- Şeyh Himmet Efendi. *İslam Âlimleri Ansiklopedisi*, C: XVI, Dr. Enver Ören, s. 523.
- Şeyhî Mehmed Efendi, *Şakaik-i Nu'maniye ve Zeyilleri, Vekayii'l-Fudalâ I*, (Haz. Abdülkadir Özcan) Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.
- Şeyhî Mehmed Efendi, *Şakaik-i Nu'maniye ve Zeyilleri, Vekayii'l-Fudalâ II-III*, (Haz. Abdülkadir Özcan) Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.
- Tapsız, Meliha, (1995). *Bolulu Himmet Divan Manzum Tarikatname Âdâb-ı Hurde-i Tarikat*, Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tarhan, Prof. Dr. Ali Nihat, *ŞeyhîDivanı'nı Tetkik*, (4. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 274-288.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük*, (11. Baskı) Türk Dili Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, cilt IV, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, s. 238–239.
- Türk Dünyası El Kitabı, (2. Baskı) C:III, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1992.
- Vassâf, Osmânzâde Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, (Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz) cilt II, Kitabevi Yayınları, İstanbul Nisan 2006, s. 553.
- Yılmaz, Dr. Necdet, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (Sûfiler, Devlet ve Ulemâ XVII. Yüzyıl), Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul Mayıs 2007, s. 94, 228, 238, 239, 312-317, 385, 434, 442, 443, 467, 471, 476, 514, 515, 532, 533.